

**KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJELERİNİN
SOSYO-MEKÂNSAL ANALİZİ:
YENİ MAMAK KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ ÖRNEĞİ**
Burcu GÖKÖZKUT
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Prof. Dr. Mehmet Ali ÖZDEMİR
İkinci Danışman: Prof. Dr. Mehmet SOMUNCU
Haziran, 2016
Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJELERİNİN
SOSYO-MEKÂNSAL ANALİZİ:
YENİ MAMAK KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ
ÖRNEĞİ

Hazırlayan
Burcu GÖKÖZKUT

Danışman
Prof. Dr. Mehmet Ali ÖZDEMİR

İkinci Danışman
Prof. Dr. Mehmet SOMUNCU

AFYONKARAHİSAR, 2016

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**Kentsel Dönüşüm Projelerinin Sosyo-Mekânsal Analizi: Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi Örneği**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

01/06/2016

Burcu GÖKÖZKUT

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI

JÜRİ ÜYELERİ

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Mehmet Ali ÖZDEMİR

Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Mehmet SOMUNCU

: Prof. Dr. Lütfi ÖZAV

: Doç. Dr. Mutlu YILMAZ

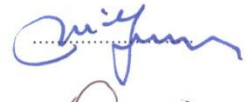
: Yrd. Doç. Dr. Okan BOZYURT

İmza

Coğrafya Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Burcu GÖKÖZKUT'un "**Kentsel Dönüşüm Projelerinin Sosyo-Mekânsal Analizi: Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi Örneği**" başlıklı tezi, 01.06.2016 günü saat 13:00'da Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ahmet YARAMIŞ
Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

ÖZET

KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJELERİNİN SOSYO-MEKÂNSAL ANALİZİ: YENİ MAMAK KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ ÖRNEĞİ

Burcu GÖKÖZKUT

**AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI**

Haziran 2016

Danışman: Prof. Dr. Mehmet Ali ÖZDEMİR

İkinci Danışman: Prof. Dr. Mehmet SOMUNCU

Avrupa 1945'lerden sonra savaşın yaralarını sarabilmek amacıyla kentleri yenileme hareketi başlatmıştır. Savaş yıkıntılarında kurtulan Avrupa kentleri ve bazı ABD kentlerinde zamanla eskimiş, sosyal ve mekânsal yönden yıpranmış ve artık kullanılamaz durumdaki alanlarda kentsel dönüşüm projeleri hız kazanmıştır. Türkiye'de de alanın sosyal ve mekânsal işlevini arttırmak amacıyla yapılması planlanan dönüşüm projelerinde, 1980 sonrası neoliberal anlayış ile birlikte sadece ekonomik kazanç düşünölmeye başlanmıştır. Kentsel dönüşüm projelerin önemli bir kısmının büyük şehirlerdeki gecekondü alanlarında yapılmakta olduğu görölmektedir. Gecekondü alanlarının kentsel dönüşüm projeleri ile yıkılıp yerine yüksek katlı konutların yapılması ile hem mekânda hem de bu mekân üzerinde yaşayan gecekondülularda belirgin etkilerin görölməsi kaçınılmaz olacaktır.

Ankara'daki gecekondü alanlarında yapılmakta olan onlarca kentsel dönüşüm projesi mevcuttur. Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi hem Ankara'nın doğu

girişinde olması hem de kapsadığı mekân ve nüfusun büyüklüğü açısından diğer projelerden sıyrılmaktadır. Bu projenin dünyanın en büyük kentsel dönüşüm projesi olarak sunulması alandaki sosyal ve mekânsal değişimin de çok büyük olacağını ortaya koymaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemleri uygulanmış, üç ana örneklem grubu belirlenmiştir. Örneklem gruplarını projenin paydaşlarından olan yerel halk ve belediye çalışanlarının yanında kent ile ilgili önemli çalışmaları bulunan akademisyenler olmuştur. Görüşme yapılacak grupların seçiminde temel amaç, farklı aktörler tarafından YMKDP'nin nasıl algılandığını belirlemektir. Yapılan görüşmeler ile elde edilen bulgular betimsel analiz yolu ile analiz edilmiştir. Bu analiz sonucunda alanda sosyo-ekonomik çatışmaların doğduğu, apartmanlara geçen gecekonduluların eski hayatlarına özlem duydukları saptanırken; projenin neoliberal mantalite ile şekillendiği ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: kentsel dönüşüm, kentsel mekân, kentleşme, neoliberal politikalar

ABSTRACT

SOCIO-SPATIAL ANALYSIS OF URBAN TRANSFORMATION PROJECTS: EXAMPLE OF NEW MAMAK URBAN TRANSFORMATION PROJECT

Burcu GOKOZKUT

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF GEOGRAPHY**

June 2016

Advisor: Prof. Dr. Mehmet Ali ÖZDEMİR

Co – Adviser: Prof. Dr. Mehmet SOMUNCU

After 1945s, European countries begin refurbishment movement of cities. Some areas which have been socio-spatially worn in the cities have gone through a rapid transformation process. In Turkey, however, urban transformation projects have been considered as a way of gain economical profits with the effects of neoliberal policies; hence the main goal of those projects, improving the socio-spatial functioning of the areas, has been underestimated. Most of the projects are placed in the squatter settlement of metropolises. It is unavoidable to expect the significant impacts of the transformation process on the areas and the residents.

There are dozens of urban transformation project in Ankara. New Mamak Urban Transformation Project has an individual importance over other projects

because it locates on the eastern entrance of Ankara and has larger spatial area with the higher resident population. Parallel, the project is launched as the biggest urban transformation project in the world; which highlights the impacts of the projects would remarkable. In the current study, qualitative research methods with three main sample groups were used. Those groups are the residents, officers charged with the project and scholars who make valuable contributions to that issue. They were selected to explain how the project is perceived with different partners. The results showed that the socio-economic conflicts reveal in the area, residents who were moved to the apartment complex suffer from the missing of their past life styles and the project is formed by neo-liberal mindset.

Key worlds: Urban transformation, urban space, urbanization, neo-liberal policies

ÖN SÖZ

Dünyada ve Türkiye’de hızlı kentleşme ile kentsel dönüşüm projeleri de hız kazanmıştır. Bu nedenle son yıllarda sosyal bilimlerde en çok çalışılan konulardan biri de kent ve kentsel dönüşüm olmaktadır. Bu konunun güncel bir sorun olması ve bu konudaki coğrafya çalışmalarının yetersizliği beni bu çalışmayı yapmaya iten temel motivasyon olmuştur.

Tez çalışmamda bana değerli tavsiyelerde bulunan, beni tezimle ilgili hiçbir şekilde koşullandırmayan, yaptığım çalışmaya ve bana olan güvenini daima hissettiğim saygıdeğer danışmanım Prof. Dr. Mehmet Ali ÖZDEMİR’e

Yüksek lisans ders ve tez dönemi süresince karşılaştığım bütün olumsuzlukları, yönlendirmeleri ve verdiği motivasyonla aşmamı sağlayan; çalışmam boyunca hiçbir zaman bilgisini ve desteğini esirgemeyen, tez çalışmamın gerçekleştirilmesinde katkıları çok önemli olan kıymetli danışmanım Prof. Dr. Mehmet SOMUNCU’ya;

Tez savunmam sırasındaki değerli görüş ve katkılarından dolayı Sayın Prof. Dr. Lütfi, ÖZAV, Sayın Doç. Dr. Mutlu YILMAZ ve Sayın Yrd. Doç. Dr. Okan Bozyurt’a;

Bu araştırmaya katkılarından dolayı Prof. Dr. İlhan Tekeli, Prof. Dr. Ruşen Keleş, Prof. Dr. Tahire Erman, Prof. Dr. Tansı Şenyapılı ve Doç. Dr. Bülent Duru’ya; ABB ve Mamak Belediyesi çalışanlarına ve YMKDP hane halkına;

Yüksek lisansım boyunca başta dostlukları daha sonra değerli fikirleri ile daima yanımda olan, beni teşvik eden ve bu çalışmada önemli katkıları bulunan dostlarım Merve ALTUNDAL ÖNCÜ, Halil İbrahim ÖNCÜ ve Arş. Gör. İsmet GÜNEY’e, kuzenim Çiğdem GÖKÖZKUT’a;

Ve son olarak tüm varlıkları ile yanımda olan aileme sonsuz teşekkür ediyorum.

Burcu GÖKÖZKUT
Afyonkarahisar- 2016

İÇİNDEKİLER

Sayfa

YEMİN METNİ.....	iii
TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vii
ÖN SÖZ.....	ix
İÇİNDEKİLER.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
TABLolar LİSTESİ.....	xiv
HARİTALAR LİSTESİ.....	xv
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	xvi
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xviii
GİRİŞ.....	1
1. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	4
2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	6
2.1. ÖRNEKLEM.....	8
2.2. VERİ ANALİZİ.....	12
2.3. GÜVENİLİRLİK.....	13
3. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR VE ARAŞTIRMANIN LİTERATÜRE KATKISI	14

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ

1. KENT VE KENTSEL MEKÂN KAVRAMI.....	21
2. KENTLEŞME KAVRAMI.....	24
3. KENTLİLEŞME KAVRAMI.....	26
4. KENTSEL DÖNÜŞÜM KAVRAMI.....	26
4.1. KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN TARİHÇESİ.....	30
5. KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN UYGULANMA BİÇİMLERİ.....	33
5.1. KENTSEL YENİLEME (RENEWAL).....	33
5.2. SOYLULAŞTIRMA (GENTRIFICATION).....	34
5.3. KENTSEL KORUMA (CONSERVATION).....	36
5.4. YENİDEN CANLANDIRMA (REVITALIZATION).....	37
5.5. DİĞER KENTSEL DÖNÜŞÜM YÖNTEMLERİ.....	37
6. KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN NEOLİBERAL POLİTİKALAR BAĞLAMINDA KISA BİR DEĞERLENDİRMESİ.....	39

İKİNCİ BÖLÜM

KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN YASAL DAYANAKLARI

1. 5393 SAYILI KANUNUN 73. MADDESİ.....	44
2. 775 SAYILI GECEKONDU KANUNU.....	45
3. 2981 SAYILI İMAR VE GECEKONDU MEVZUATINA AYKIRI YAPILARA UYGULANACAK BAZI İŞLEMLER VE 6785 SAYILI İMAR KANUNUNUN BİR MADDESİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ HAKKINDA KANUN.....	46

4. 2985 SAYILI TOPLU KONUT KANUNU.....	47
5. 5104 SAYILI KUZAY ANKARA GİRİŞİ KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ KANUNU.....	48
6. DÖNÜŞÜM ALANLARI HAKKINDA KANUN TASARISI.....	49

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

1. ANKARA'DA KENTSEL DÖNÜŞÜM.....	51
2. YENİ MAMAK KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ.....	54
2.1. YMKDP'NİN AMAÇLARI.....	66
2.2. YMKDP'NDE HALKIN KATILIMI.....	69
2.3. YMKDP'NİN SOSYAL VE MEKÂNSAL ETKİLERİ.....	76
2.3.1. YMKDP'nin Mekânsal Etkileri.....	76
2.3.2. YMKDP'nin Sosyal Etkileri.....	89
2.3.3. Sosyal ve Mekânsal Çatışma.....	93
2.4. YMKDP'NİN KENTLEŞME VE KENTLİLEŞMEYE ETKİLERİ.....	99
2.5. YMKDP'NİN NEOLİBERAL POLİTİKALAR İLE İLİŞKİLENDİRİLMESİ.....	104
2.6. PROJENİN GEREKLİLİĞİ.....	113
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	118
KAYNAKÇA.....	126
EKLER.....	141

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1. Lörcher Planı.....	52
Şekil 2. Jansen Planı.....	52

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Örneklem Grubu ve Sayıları.....	8
Tablo 2. Akademisyen Örneklem Grubunun Özellikleri.....	9
Tablo 3. Belediye Çalışanı Örneklem Grubunun Özellikleri.....	10
Tablo 4. YMKDP Hane Halkı Örneklem Grubunun Özellikleri.....	11
Tablo 5. Mamak İlçesi'nde Konutların Kira ve Satış Değerleri.....	57
Tablo 6. Arsa Durumuna Göre Verilen Dairelerin m ² 'si.....	62

HARİTALAR LİSTESİ

	Sayfa
Harita 1. Mamak İlçesi Lokasyon Haritası.....	54
Harita 2. YMKDP'nin Etap Sınırları.....	60
Harita 3. YMKDP Planı.....	61
Harita 4. Kusunlar Mahallesi Lokasyonu.....	64
Harita 5. YMKDP Öncelikli Etaplar.....	65
Harita 6. 2008 Yılında YMKDP Alanı.....	77
Harita 7. 2014 Yılında YMKDP Alanı.....	78
Harita 8. YMKDP Öncesi 1. Etap.....	120
Harita 10. YMKDP Sonrası 1. Etap.....	121

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Sayfa

Foto 1. YMKDP Öncesi 5. Etap Gecekondu Alanı.....	55
Foto 2. YMKDP Öncesi 4. Etap Gecekondu Alanı.....	56
Foto 3. YMKDP Öncesi 7. Etap Gecekondu Alanı.....	56
Foto 4. Kusunlar Mahallesi Apartmanlar.....	63
Foto 5. Kusunlar Mahallesi Apartmanlar.....	63
Foto 6. YMKDP Koordinasyon Ofisi.....	70
Foto 7. YMKDP Koordinasyon Ofisinde Bulunan Bilgilendirme Yazıları.....	70
Foto 8. Mamak Barınma Ofisi'ndeki Afişler.....	74
Foto 9. 1. Etap Halk Ekmek.....	79
Foto 10. 1. Etap İnşaatı Devam Eden AVM.....	79
Foto 11. 1. Etap'ta Cami Olarak Kullanılan Kuran Kursu.....	80
Foto 12. 1. Etap Apartmanlardan Görünüm.....	82
Foto 13. YMKDP 1. Etap Yeşil Alanın Hava Fotoğrafi -1.....	84
Foto 14. YMKDP 1. Etap Yeşil Alanın Hava Fotoğrafi -2.....	84
Foto 15. 2. Etap Alanındaki Bahçeler.....	85
Foto 16. 1. Etapta Bulunan Oturma Alanları.....	86
Foto 17. 1. Etapta Bulunan Yürüyüş Yolu.....	86
Foto 18. 1. Etapta Bulunan Çocuk Parkı.....	87
Foto 19. 1. Etapta Bulunan Spor Aletleri.....	87
Foto 20. 2. Etapta Bulunan Yeşil Alan.....	87
Foto 21. Sitelerin Etrafındaki Dikenli Teller.....	88
Foto 22. Hapishaneye benzetilen 1. Etaptaki Apartmanlar.....	91
Foto 23. Apartmanlar ve Gecekondu -1.....	94
Foto 24. Apartmanlar ve Gecekondu -2.....	94

Foto 25. 1. Etaptaki Apartmanlarda Satılık ve Kiralık İlanları.....96

KISALTMALAR DİZİNİ

ABB : Ankara Büyükşehir Belediyesi

AİM : Ankara İmar Müdürlüğü

AKP : Adalet ve Kalkınma Partisi

AVM : Alışveriş Merkezi

ha : Hektar

KD : Kentsel Dönüşüm

KDP : Kentsel Dönüşüm Projesi

m² : Metrekare

ODTÜ : Orta Doğu Teknik Üniversitesi

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

TOKİ : Toplu Konut İdaresi Başkanlığı

YMKDP: Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi

GİRİŞ

Geçmişten günümüze kentler sürekli değişime uğramaktadır. Bu değişim nüfus, yerleşme, konut ve sanayi alanlarına kadar farklılaşmaktadır. Sanayileşme ve buna bağlı kentsel gelişmeyle birlikte yoğun göç alan kentlerde gecekondu sorunu yaşanmaya başlanmıştır. Türkiye’de ilk gecekondu örnekleri 1930’lu yıllarda Ankara’nın başkent olarak kurulması sırasında Ankara-Altındağ’da ortaya çıkmıştır (Tekeli, 2010b; Genç, 2014). Gecekondu kavramının dilimize girişi ise 1940 yılından sonra olmuştur (Keleş, 2002).

1950’lerde kırdan kente olan büyük göçlerin sonucu olarak kentteki çöküntü alanlarının oluşmaya başlaması ve barınma sorununun artmasıyla gecekondu yapımı artmaya başlamış; 1950’lerde barınma sağlayabilmek için yapılan derme çatma evler, 80’ler ve sonrasında kente göçen kesim tarafından ucuz olduğu için tercih edilmiştir. Aradan geçen yıllar içerisinde gecekondu yapanları ve kent sakinlerini etkileyecek birçok yasa çıkarılmış; özellikle çıkartılan af yasaları gecekondu yapımını durdurmadığı gibi yayımlarında rol oynamıştır. Şahin (2013) ardı ardına çıkan af yasalarına farklı bir bakış açısı getirmektedir. Ona göre devlet, göç ile kırdan kente gelen yoksul halka konut üreterek ve ya konut üretecek imkânları sağlayarak yardımcı olamadığından, bir anlamda kamusal arazileri denetimsiz bırakarak dolaylı olarak gecekondu yapımına destek olmuştur. Kurtuluş (2006), batıda kabul edilmeyen bu durumun Türkiye’de göz yumulmasını devletin hiçbir maliyet üstlenmemesi ve iktidar açısından oy verecek kesimle düşmanlık yaratmaması açısından bir taşla iki kuş vurmaya benzetmektedir. Arslan (2014) ise bu durumu devlet ile gecekonducular arasında konuşmadan yapılmış bir anlaşma olarak görmektedir. Bu anlaşmaya göre devlet gecekonduyu yıkmayacak ama karşılığında altyapı hizmeti götürme sorumluluğundan da kurtulacaktı.

Ancak Eraydın’a (2006) göre günümüzde 1950 yılındaki gecekondu yoktur. Zamanla gecekondu alanlarının fiziksel yapısının iyileştirilmesi ile gecekondu alanları eski çarpık yapılaşma özelliklerini değiştirmeye başlamışlar ve özellikle kent merkezine yakın alanlar rant odaklı gözde alanlar haline gelmeye başlamışlardır. Gecekonduların ticarileşmeye başlaması (Aydın ve Yazar, 2007) ile

Buğra'nın (2010) ahlaksız konut ekonomisi dediği süreç başlamış oldu. Gecekondu koşullarının iyileşmeye başlaması ile deneyimli gecekondu sahipleri ikinci, üçüncü gecekondu yapılmaya başlamışlar ve bu gecekonduları yeni gelenlere kiraya vererek ek gelir sahibi olmuşlardır (Bayraktar, 2006: 119). Bu dönemde kaçak yapılaşmanın kapsamı da değişiklik göstermeye başlayıp gecekondu tek katlıdan ziyade iki ve üç katlı olarak yapılmaya başlanmıştır. Bu anlamda günümüzde en dikkat çekici durum, kiraya verilen gecekonduların artış göstermesi ve gecekondu oturanların çoğunlukla kiracı olmasıdır. Bu soruna çözüm üretebilmek amacıyla 1970'lerden sonra Türkiye'de kentsel dönüşüm projelerinin gündeme geldiği bilinmektedir. 1980'li yıllarda ise küreselleşen dünyada neoliberal politikaların etkisiyle kentsel dönüşüm projeleri hız kazanmıştır.

1980'lerden önce kentler tek tek yapıların eklenmesiyle bir yağ lekesi halinde büyürken (Tekeli, 2014), toplu konut yapım sürecinin başlaması ile bu dönem sona ermiştir. Bunun yerine büyük parçaların kentin etrafına sıçramasıyla kentlerin büyümesi devam etti. Toplu konut alanlarının kentin merkezine gelişigüzel atılır gibi yapılmasının en önemli nedenlerinden biri kentsel dönüşüm projeleri oldu. Kentin çeperine yapılan lüks konut siteleri kenti bir sur gibi kaplamaya başlarken, hali hazırda kentin çeperinde bulunan gecekondu alanları için değişimin temelleri atılmaya başlanmıştı. Lüks konutlar (kapalı ve kapılı refah adacıkları) ve toplu konutlar yaygınlaştıkça şu fikir de yaygınlaşmış oldu: satılan bir konut değil bir yaşam biçimiydi. Geçmişte büyük şehirlere iş bulmak amacıyla göçen kesim, kente tam adapte olamasa da kentin sunduğu imkânlardan yararlanmaya başlamıştı. Ona sunulan bu yeni yaşam biçimiyle birlikte kendini daha fazla kentli hissedecek ve görünüş olarak köy evini andıran tek katlı ve bahçeli evinden apartman dairesine geçerek daha fazla kentli gibi yaşamaya başlayacaktı.

Bunun dışında kentsel dönüşüm projelerinde gecekondu alanları için önemli bir algı çalışması da yapılmaktadır. 1980 öncesinde gecekondu sahipleri için; kente yeni gelmiş, sosyo-ekonomik durumu düşük, yoksul ve yoksun kişiler olarak bahsedilirken, gecekondu alanlarının rant odaklı görülmeye başlanması ile bu alanlar suç yuvası ve kentle uyum sağlayamamış çöküntü alanları olarak gösterilmiştir. Öyle ki siyasal söylemde bu yargı gecekondu bölgelerini 'kentlerin çevresini kuşatan bir ur' olarak tarif edilebilmektedir (Aslan, 2006: 103). O nedenle kentsel dönüşüm

projelerinin gecekonduların sahalarında yapılmasının ve bu alanlara gecekonduların sahiplerinin görüşü alınmadan müdahale edilmesinin toplum tarafından kabul görebilirliği yüksek olmuştur. Bunun nedeni, gecekonduların alanlarını toplumun gözünde eskimiş, yıpranmış, suç mekânı haline gelmiş olan, toplumun geri kalan kısmı için zararlı ve kent ile uyumsuz alanlar olarak gösterilmesidir. Ancak kentsel dönüşüm projeleri ile kent yoksulları daha konforlu bir çevrede yaşama olanağı bulmakla birlikte, gecekondularının yıkılması ve yıllardır yaşadıkları mahalleyi terk etmeleri sonucunda mahalle içinde yıllardır geliştirdikleri örüntüleri ve destek mekanizmalarını kaybetmektedirler (Yılmaz, 2009: 157).

Kentte son yirmi yıldır yaşanan yeniden yapılanma ve dönüşüm göstermiştir ki, bu projeler kentteki gelir eşitsizliğini, sosyal kutuplaşmayı, mekânsal ayrışmayı, kentsel gerilimi arttırmakta ve kentin sınırlı kaynaklarını belli sınıfların çıkarları için kanalize etmektedir (Öktem, 2006: 53). Kentsel dönüşüm literatüründe, dönüşüm projelerinin Batıda daha 19. yy'dan, Türkiye'de ise 1950'li yıllardan itibaren uygulanmakta olduğunu belirtilmektedir. Ancak 1980 sonrası gündeme gelen kentsel dönüşüm projelerinin amacı daha önceki döneme göre farklılaşarak ekonomik yenilenme, canlanma ve gelişme olarak tanımlanmaktadır (Öktem, 2006: 56).

'Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi'nin Sosyo-Mekânsal Etkilerinin İncelenmesi' isimli bu çalışma 5 ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, bu çalışmanın yapılma amacını, alan ve çalışma konusu ile ilgili daha önce yapılmış çalışmaları, bu çalışmanın literatüre katkısını ve önemini, çalışmanın yöntemini içermektedir. İkinci bölümde, kentsel dönüşüm ve ilgili kavramların kavramsal ve kuramsal altyapısı, literatürde nasıl tanımlandığı ve kentsel dönüşümün Dünya'da ve Türkiye'deki tarihçesi ele alınmıştır. Ayrıca, günümüz kentsel dönüşüm projelerinin dayanağı olan neoliberal politikaların ne olduğu ve bu politikaların kente etkileri literatürden faydalanarak açıklanmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde Türkiye'deki kentsel dönüşüm politikalarının yasal dayanakları verilmiş ve bu yasaların eksik yönlerine değinilmiştir. Çalışmanın dördüncü bölümünde öncelikle Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Projesinin yeri, amacı ve önemi belirtilmiştir. Daha sonra ise yapılan alan araştırmasının bulguları, başlıklar halinde ortaya konulmuştur. Çalışmanın sonuç bölümü olan beşinci

bölümde ise Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Projesinin yapılan görüşmeler sonucunda mekâna ve burada yaşayan topluma etkileri saptanmıştır.

1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Batı ülkelerinde 1950’li yıllardan günümüze farklı aktörlerin işbirliği ile yapılan kentsel dönüşüm projeleri Türkiye’de 2000’li yıllardan sonra hız kazanmıştır. Dönüşüm ihtiyacının mekânsal ve toplumsal bozulmalardan kaynaklandığı ifade edilirken; fiziksel ve çevresel açıdan köhneleşmiş, sosyal ve ekonomik açıdan çöküntü alanı haline geldiği öne sürülen mekânların iyileştirilmesinin amaçlandığı belirtilmektedir. Bunun sonucunda zamanında af yasaları ile kabul edilen gecekondular alanları, kentlerin büyüyüp, hem kent merkezindeki eski konut alanlarının hem de kentin çeperindeki gecekondular alanlarının birer rant alanı haline gelmesi ve büyük bir kesim tarafından kentlerdeki ‘ur’ olarak görülmesi nedeniyle Türkiye’deki kentsel dönüşüm projelerinin temel hedefi haline gelmiştir.

Gecekondular alanlarının dönüşümü için yasal dayanaklar oluşturulsa da dönüşümden sonra yapılan yeni yaşam alanlarının sürdürülebilirliği tartışmaya açıktır. Kentsel dönüşüm projelerinin mekânsal açıdan birçok sonucu olacaktır. Bunlardan ilki; gecekondular nedeniyle kır görünümüne sahip alanların yüksek katlı binalar ile dolmaya başlamasıdır. Bunun yanında ekilip dikilebilen bahçelerin yerine sadece izlemeye yarayan farklı bir yeşil algısı yaratılmaya çalışılmaktadır. Elbette ki kentsel dönüşüm projelerinin mekânsal etkilerinin yanında sosyal ve ekonomik etkileri de çarpıcıdır. Yaşam tarzları tamamıyla değişen insanlar birçok sosyo-ekonomik sorunla yüzleşmek zorunda kalmaktadır.

Bu çalışmanın amacı hemen her kentsel dönüşüm proje alanında yaşanan sorunların bir benzerinin yaşandığı Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Projesinin sosyal, ekonomik ve mekânsal etkilerini incelemek olacaktır. Neoliberal politikaların kentteki yansımalarından olan kentsel dönüşüm projelerinin Ankara’da da etkin olduğu göze çarpmaktadır. YMKDP, Ankara’nın doğu girişinde yapılan ve şimdiye dek yapılmış, alanın büyüklüğü ve bu alandaki konut sayısının fazlalığı bakımından

dünyanın en büyük kentsel dönüşüm projesi olması nedeniyle incelenmesi gerekmektedir.

Ankara'nın doğu girişi olan Mamak, Ankara'ya doğudan gelen göçlerin ilk durağı olmuştur. Burada düşük imkânlar ile barınma sağlayan insanların birçoğu daha sonra çıkartılan imar afları ile yaşadıkları gecekonduların tapularını almışlardır. Ancak başkent Ankara'nın doğu kapısının daha güzel görünmesi isteği ile bu arazilerin jeolojik yapısı ve alanda bulunan Hatip Çayının taşma durumu öne sürülmüş ve bu alan kentsel dönüşüm proje alanı ilan edilmiştir.

İtirazlara ve anlaşmazlıklara rağmen başlatılan YMKDP için 11 etap belirlenmiştir. Arazinin en uygun yeri projede 1.Etap olarak belirlenmiş ve bu etap günümüzde tamamen bitirilip, yeni yapılan konut alanlarına yerleşilmiştir. Projenin 2.Etabı ise burada yaşayan kişiler ile anlaşılabilmesi nedeniyle proje aksamıştır. Ancak bu çalışmanın yapıldığı tarihte bir kısım gecekonduların sahibi ile anlaşmalar sağlanmıştır. Çalışmada bu iki etabın incelenmesinin ana nedeni, eskiden tek bir gecekondular mahallesi olan bu alanın günümüzde bir çatışma mekânı doğurmuş olmasıdır. Hem mekânsal olarak yaşanan bu çatışmada aynı zamanda mekânın değişiminin insana yansması da görülmekte, yani sosyal ve ekonomik olarak da anlaşmazlıklar baş göstermektedir.

Bir diğer sorun ise kentleşme meselesidir. Şenyapılı'ya göre kentlileşmek için kent hayatı sürmek ve kentten sosyo-ekonomik olarak faydalanmak gerekmektedir. O halde YMKDP'de gecekondudan yüksek katlı apartmanlara geçen 1. Etapta yaşayan kişiler için kentlileşmiş, 2. Etapta yaşayıp gecekonduda yaşamını sürdürenler için kentlileşmemiş denilebilir mi? Çalışmanın bu açıdan amacı da kentsel dönüşüm projelerinin çıktılarında biri olarak kabul gören kentleşme durumunu YMKDP üzerinden değerlendirmek olacaktır.

Kentsel dönüşüm projeleri bir yerinden etme süreci olarak görüldüğünden genellikle soylulaştırma olarak tanımlanmaktadır. Bunun iki önemli nedeni bulunmaktadır. Öncelikle kent merkezlerinde marjinalleşmiş ve çöküntü alanı haline geldiği düşünülen alt sınıfın sahip olduğu alanların dönüştürülerek bu alanlara orta ve orta üst sınıfın taşınması ile alt sınıfın kentin farklı yerlerine taşınması süreci olarak tanımlanır. Aynı zamanda kent merkezine uzak alanlarda yaşayan, kente göç yoluyla

gelmiş, kendi gecekondusunu yapmış ve kent içinde kır yaşantısı süren kesimin; bu alana yapılan projeler sayesinde zamanla alanın prestij kazanması ve üst sınıfi çekmesi ile buradan taşınması ve farklı yerlere gitmesiyle de olabilir. İki durum sonucunda da alanda bir homojenleşme meydana gelmektedir. Çalışmanın amaçlarından biri de YMKDP'nin mekânın durumunu nasıl etkileyeceği, burada soylulaştırma yaşanıp yaşanmayacağı ve projenin mekânın imajını ne yönde etkileneceğidir.

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Sosyal bilimlerde yapılan çalışmalar çok boyutlu olduğundan çalışma yöntemlerinin de derinlemesine olması gerekir. Toplum ve mekânı inceleyen beşeri coğrafya çalışmalarında ise yöntem genellikle nicel çalışma olmaktadır. Ancak toplumsal bir olayın sayısal değerlerden çok daha fazlası olduğu düşünüldüğünden, özellikle uluslararası literatürde son zamanlarda nitel yöntem ile yapılan araştırmalar ağırlık kazanmaktadır. Bu araştırmada toplum ve mekânı harmanlayan bir mesele olan kentsel dönüşüm projelerinden biri üzerinde durulacağından nitel araştırma yöntemi uygun görülmüştür. Nitel araştırma gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Nitel araştırmaya göre araştırmacının katılımcı rolü çok önemlidir. Araştırmacı alanda yeni bir bakış açısı ve deneyim kazanır. Kazandığı bu bakış açısı ve deneyim çalışma esnasında araştırmacıya eleştirel bir bakış açısı ve sahiplenme duygusu aşılar.

Araştırmacı saha araştırması sırasında gözlem yapar ve bu sırada sahadaki bireylerle görüşüp nitel veri toplar. Başlangıcı 1200'lerde Avrupalı kâşif ve misyonerlerin uzak ülkelere yaptıkları seyahatlerinde yazdıkları raporlara dayanan saha araştırması, akademik anlamda 19. yy'ın sonunda yapılmaya başlanmıştır (Neuman, 2006). Chicago Okulu ile gelişen akademik çalışmalarda saha araştırmasının kullanımı günümüz çalışmalarında sıklıkla kullanılan bir yöntem olmaktadır. Bu nedenle saha araştırması yapan araştırmacı not tutar ve ses kaydı yapar. Nitel veriler, toplumsal yaşamdaki insanlar, eylemler ve olayları tarif ya da

temsil eden metin, yazılı kelimeler, cümlecikler veya semboller biçimindedir (Neuman, 2006). Nitel araştırmalar çoğu zaman tümevarımdır. Nitel analiz matematik ve istatistiksel kaynaklı geniş ve sağlam bir formel bilgi temeline dayanmaz. Veriler görece kesinlikten uzak, dağınık ve bağlama dayalıdır; ayrıca birden fazla anlam içerebilirler (Neuman, 2006).

Araştırma verileri nitel araştırma yöntemlerinden derinlemesine görüşme ve katılımcı gözlem tekniği ile toplanmıştır. Araştırmada paydaş gruplar olan yerel halk, akademisyenler ve belediye çalışanları ile görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeleri gerçekleştirmek için üç ayrı görüşme formu düzenlenmiştir. Bunlar Akademisyen Görüşme Formu (bkz., Ek-1), Belediye alışanı Görüşme Formu (bkz., Ek-2) ve Hane Halkı Görüşme Formu (bkz., Ek-3)'dur. Görüşmeler yarı yapılandırılmış, yönlendirici olmayan, açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Görüşme yapılacak kişilere öncelikle çalışmanın genel çerçevesi hakkında bilgi verilmiştir. Sorular çalışmanın temel araştırma sorularına göre hazırlanmış, güncel olmasına özen gösterilmiştir. Bu görüşmeler sırasında, görüşme yapılan kişilerin izni dâhilinde ses kaydı yapılmış ve not tutulmuştur.

Çalışmada natüralizm ilkesine sadık kalınmıştır. Buna göre, konuşulan kişiler ve gözlemler doğal, gündelik, devam eden toplumsal ortamlarda gerçekleşirken incelenmiş ve görüşmeler kişilerin gündelik hayatları sırasında yapılmıştır. Bu nedenle, görüşmeler esnasında kişilerin kendilerini rahat hissetmeleri için en uygun ortam seçilmiştir. Akademisyen görüşmelerinde uygun ortam ev ve iş yeri olurken, belediye çalışanları için iş yeri, alandaki görüşmeler için ise iş yerleri, evlerinin ve ya iş yerlerinin bahçesi ya da alanda bulunan park ve dinlenme alanları olmuştur. Araştırmacı görüşmeler sırasında, temel sorulardan önce günlük konular hakkında kısaca sohbet etmiş ve görüşme yapılan kişiye kendini açıkça tanıtmıştır. Görüşülen kişilerin soruları nasıl ve hangi duygular içinde cevapladığına dikkat edilmiş, gerekli bulunan yerlerde ayrıntılara inilmiştir.

2.1. ÖRNEKLEM

Çalışmada genel olarak iki örneklem tipi kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan ilk örneklem yöntemi *maksimum çeşitlilik örneklem modeli* olmuştur. Bu modelde amaç, seçilen görel olarak küçük bir örneklem grubundaki kişilerin maksimum çeşitliliğe sahip olmasıdır. Çalışmada örneklem için üç ana grup belirlenmiştir. Bunlar akademisyenler, belediye çalışanları ve alanda yaşayan halk olmuştur. Çalışmada YMKDP sadece tek bir taraf açısından değerlendirilmemiş, bu konuda bilgi ve deneyim sahibi üç farklı grup tarafından değerlendirilmesi nedeniyle örneklem grubunda maksimum çeşitlilik sağlanmıştır. Bu örnekleme modelinin temel amaçlardan bir diğeri olan görüşmeler arasındaki benzer ve karşıt görüşleri bulma durumu çalışmada uygulanmıştır.

ÖRNEKLEM GRUBU		KİŞİ SAYISI
Akademisyen		5
Belediye Çalışanı	Ankara Büyükşehir Belediyesi	4
	Mamak Belediyesi	1
Projenin 1.Etap Alanında Yaşayanlar (Halk)		7
Projenin 2.Etap Alanında Yaşayanlar (Halk)		6
Toplam		23

Tablo 1. Örneklem Grubu ve Sayıları

Örneklem yöntemlerinden ikincisi *kartopu ve ya zincirleme örnekleme modeli* olmuştur. Bu yaklaşım, araştırma problemine ilişkin olarak zengin bilgi kaynağı olabilecek birey veya durumların saptanmasında özellikle etkili olmaktadır. Bu aşama ‘Bu konuda en çok bilgi sahibi kimler olabilir?’ sorusunun sorulmasıyla başlar (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Buna göre araştırmada yapılacak derinlemesine görüşmeler için üç örneklem grubu seçilmiştir (Bkz., Tablo-1). Örneklem gruplarından ilkini kent, kentsel dönüşüm, gecekondu gibi araştırma sahalarında uzman ve yetkin akademisyenler oluşturmaktadır (Bkz., Tablo-2). Araştırmada derinlemesine görüşme için 5 akademisyen seçilmiştir. Seçilen akademisyenlerin tümü Ankara’da bulunmakta, Türkiye’nin en iyi üniversitelerinde görev yapmaktadırlar. Aynı zamanda görüşülen akademisyenlerin hepsinin kent, kentsel dönüşüm ve gecekondu konularından biri veya hepsi hakkında kitapları ve makaleleri bulunmakta olup alanlarındaki en önemli akademisyenlerdir. Araştırmada akademisyenler A harfi ile kodlanmışlardır.

ADI SOYADI	ÜNVANI	ÇALIŞTIĞI ÜNİVERSİTE	KODU
İlhan Tekeli	Profesör	ODTÜ (Emekli)	A1
Ruşen Keleş	Profesör	Ankara Üniversitesi (Emekli)	A2
Tansı Şenyapılı	Profesör	ODTÜ (Emekli)	A3
Tahire Erman	Profesör	Bilkent Üniversitesi	A4
Bülent Duru	Doçent	Ankara Üniversitesi	A5

Tablo 2. Akademisyen Örneklem Grubunun Özellikleri

İkinci örneklem grubunu YMKDP’nde çalışmakta olan ve ya bu proje hakkında bilgisi olan Ankara Büyükşehir Belediyesi çalışanları ile Mamak Belediyesi Başkan Yardımcısının oluşturduğu Belediye Çalışanları oluşturmaktadır. Bu örneklem grubunda 5 belediye personeli bulunmaktadır. Araştırmada belediye personelleri B harfi ile kodlanmışlardır.

GÖREVİ	ÇALIŞTIĞI YER	KODU
Başkan Yardımcısı	Mamak Belediyesi	B1
YMKDP’nde Şehir ve Bölge Planlama Uzmanı	ABB - İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı	B2
Müdür	ABB - YMKD Ofisi	B3
YMKDP Uzmanı	ABB - Kentsel Dönüşüm Daire Başkanlığı	B4
YMKDP Parselizasyon	ABB	B5

Tablo 3. Belediye Çalışanı Örneklem Grubunun Özellikleri

Üçüncü örneklem grubunu ise YMKDP alanında yaşayan hane halkı/yerel halk oluşturmaktadır (Bknz., Tablo 3). Bu örneklem grubu kendi içinde ikiye ayrılmıştır. Bunlar YMKDP'nin 1. Etap proje alanında yaşayan kesim ile 2. Etap proje alanında yaşayan kesim olmaktadır.

KİŞİ KOD	CİNSİYET	YAŞ	EĞİTİM DURUMU	MEDENİ DURUMU	BULUNDUĞU ETAP
K1	Erkek	73	Ortaokul	Evli	Birinci
K2	Erkek	73	İlkokul	Evli	Birinci
K3	Erkek	65	Ortaokul	Evli	Birinci
K4	Kadın	65	İlkokul	Bekar (Eşi ölmüş)	Birinci
K5	Erkek	60	Lise	Evli	Birinci
K6	Kadın	35	Lise	Evli	Birinci
K7	Kadın	23	Lise	Evli	Birinci
K8	Erkek	66	Lise	Evli	İkinci
K9	Kadın	60	İlkokul	Evli	İkinci
K10	Erkek	55	Ortaokul	Evli	İkinci
K11	Kadın	44	Ortaokul	Bekar	İkinci
K12	Erkek	35	Lise	Bekar	İkinci
K13	Erkek	28	Üniversite	Bekar	İkinci

Tablo 4. YMKDP Hane Halkı Örneklem Grubunun Özellikleri

Buna göre alanda toplam 13 kişi ile derinlemesine görüşme yapılmıştır. Bu kişilerden 7'si 1. Etap Proje Alanı içinde yer alırken, 6'sı 2. Etap Proje Alanında yer almaktadır. 1. Etap Proje Alanında yer alan kişilerden 4 kişi erkek, 3 kişi kadındır. 2. Etap Proje Alanında yer alan kişilerden 4 kişi erkek, 2 kişi kadındır. Görüşülen kişilerin isimleri çalışmada yer almayacaktır. Bunun yerine hane halkı araştırmada K (katılımcı) harfi ile kodlanmıştır.

2.2. VERİ ANALİZİ

Verilerin kodlanması dağ gibi ham verilerin küçük, işlenebilir kümelere indirgenmesi şeklindeki zor iştir. Verileri işlenebilir hale getirmenin yanı sıra kodlama araştırmacının bu verilerin ilgili kısımlarını çabucak çağırabilmesine olanak verir (Neuman, 2006). Çalışmada en başta *Açık Kodlama* yapılmıştır. Buna göre elde edilen her türlü veriler okunmuş, incelenmiş, başlangıç kodları yapılmaya başlanmıştır. Daha sonra verilerin üzerinden ikinci geçiş olan *Eksenli Kodlama* uygulanmıştır. Bu aşamada kodlar düzenlenmiş, kodlar arasındaki bağlantılar oluşturulmuş, etkileşimler ve kategoriler belirlenmeye başlanmıştır. Son olarak verilerin üzerinden son geçiş olan *Seçici Kodlama* yapılmıştır. Bu aşamada daha önce belirlenmiş olan kodların üzerinden geçilmiş ve belirlenen kavramlar üzerinden benzer ve karşıt fikirler çakıştırılmaya çalışılmıştır. Seçici kodlama sırasında ana temalar tam olarak belirlenmiş, daha önceki kodlamada yapılan temalar ayrıntılandırılmıştır.

Çalışmada durum çalışması ve betimsel analiz uygulanmıştır. Bu yönteminde kategorik toplulaştırmada, araştırmacı konuyla ilişkili anlamlar ortaya çıkacağını umarak elde edilen verilerden örneklerin bir koleksiyonunu araştırır ve veri analizden doğal genellemeler geliştirir (Creswell, 2013). Durum çalışmasında güncel bir konu kendi gerçek yaşam ortamında, birden fazla veri ile çalışılır. Durum çalışmasında olaylarda kesin bir sınır yoktur, olaylar kesin doğru ve ya kesin yanlış denilemez. Bu çalışmaya göre en başta araştırma yapılacak konu ve bu konuya dair problemler düşünülmüş ve araştırma soruları hazırlanmıştır. Araştırma için belirlenen alanın konuyu ve problemleri yansıtan bir saha olmasına dikkat edilmiştir. Saha araştırması ile veriler toplanmış ve toplanan veriler araştırma problemleriyle ilişkilendirilmiştir

Betimsel analize göre saha araştırmasında toplanan veriler görüşülenlerden elde edildiği şekilde değiştirilmeden alıntılar şeklinde aktarılmaktadır. Bu analiz türünde araştırmacı görüştüğü ya da gözlemlemiş olduğu bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtabilmek amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer vermelidir (Özdemir, 2010). Bu özelliği nedeniyle araştırmada betimsel analiz yöntemi tercih edilmiştir.

Son olarak elde bulunan ve araştırma problemleriyle ilişkilendirilmiş veriler analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Çalışmada aynı zamanda *bütüncül çoklu durum deseni* kullanılmıştır. Buna göre örneklem üç farklı kesimden seçilmiş ve temel olarak aynı temalar sorgulanmıştır. Bütüncül çoklu durum deseninde önemli olan nokta, araştırmacının her üç grupta da aynı şeylere bakıyor ve aynı konu hakkında verisini topluyor olmasıdır. Ancak bu çalışmada üç gruba sorulan sorular kişilerin bilgi birikim ve deneyim düzeylerinin birbirlerinden farklı olması nedeniyle aynı temanın farklı şekilde yorumlanmasıyla olmuştur.

2.3. GÜVENİLİRLİK

Bilimsel araştırmada toplanan veriler gerçeği yansıtıyor ise bu çalışmanın geçerlilik ve güvenilirliğine katkı sağlar. Nitel çalışmalarda geçerlik araştırmacının araştırdığı olguyu, olduğu biçimiyle ve yansız bir şekilde gözlemlemesi ve yazıya aktarması demektir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu nedenle araştırmacının doğruluğu tespit etmesi için ses kaydı, tutulmuş notlar ve meslektaş onayı gibi ek yöntemleri de kullanmış olması gerekir.

Bu araştırmada; araştırma alanında bulunma, yüz yüze görüşmeler yoluyla ayrıntılı ve derinlemesine veri toplama, gözlemler yoluyla doğrudan olayın gerçekleştiği alan içerisinde kişisel veri biriktirme yapılmıştır. Aynı zamanda, verileri toplama süresinin günü birlik değil uzun vadeli olması, alan dışında Ankara Büyükşehir Belediyesi ve Mamak Belediyesi'nde alan hakkında bilgi ve deneyimi olan yüksek makamdaki kişilerle ve çalışılan konuda uzman ve alan hakkında bilgili akademisyenler ile görüşerek bilgi birikimlerinden yararlanma durumları olduğundan çalışma gerçeği yansıtmaktadır.

3. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR VE ARAŞTIRMANIN LİTERATÜRE KATKISI

Araştırma kapsamında birçok farklı disiplin ve kaynaktan yararlanılmıştır. Bunun temel amacı kentsel dönüşümü tam anlamıyla kavrayabilme ve açıklayabilme isteği olmuştur. Bu nedenle literatür taraması sırasında kent, kentsel mekan, gecekondu, kent ve konut, kent hakkı gibi konulardaki kaynaklara erişilmiş ve bu kaynaklar incelenmiştir. Bu kapsamda ulusal literatürde bu konular ile ilgili fazlaca çalışmanın olduğu gözlemlenmiştir. Kent ile ilgili literatürde en çok çalışılan konulardan biri kent, kentleşme ve kent mekânının değişimidir. Bu konuda daha geniş kapsamlı olan kaynaklara bakıldığında kent kimliği, kent kültürü, kentleşme, kent koruması, kent sayıları ve kent nüfusları gibi konuları ele aldıkları görülmüştür (Emiroğlu, 1962, 1981; Şen, 1974; Karaboran, 1980, 1980a, 1983, 1988; Sevgi, 1988; Özgüç, 1988, 1992; Karadağ, 2000, 2005; Işık, 2005; Keleş, 2005, 2015; Kaygalak ve Işık, 2007; Garipağaoğlu, 2010).

Genel çerçevede 1920'lerde Chicago Okulu'nun yaptığı betimsel çalışmalar ile başlayan kentsel dönüşümü ele alan çalışmalar, günümüzde özellikle sosyal bilimciler tarafından sık işlenen bir konu olmuştur. Türkiye'de sosyoloji, mimarlık, kamu yönetimi (kent ve çevre bilimler anabilim dalı) ve şehir ve bölge planlama gibi alanların bu konunun en çok ilgilendiği alanlar oldukları görülmektedir. Kentsel dönüşümü ele alan ulusal çalışmalar incelendiğinde çalışmaları, kentsel dönüşüme olan bakış açıları ve çalışmalarında vurgulamak istedikleri noktaya göre dört temel sınıfta toplamak mümkündür. Bu sınıflar kentsel dönüşümün tarihsel, kuramsal/kavramsal, ekonomik ve sosyal boyutlarıdır. Bunlardan ilki kentsel dönüşümü tarihsel bağlamda inceleyen çalışmalardır (Akkar, 2006; Ataöv ve Osmay, 2007; Şişman ve Kibaroglu, 2009; Aydınli ve Turan, 2012; Genç, 2014; Yenice, 2014). Örneğin Genç (2014) tarihsel perspektifle yaklaştığı çalışmasında, Türkiye'de uygulanan gecekondu yasaları kapsamındaki en çok vurgulanan 6306 Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkındaki Kanundur, kentsel dönüşüm projelerinin değişim sürecini anlatmaktadır. Yenice (2014) de Genç ile benzer şekilde Türkiye'de kentsel dönüşüm projelerini yasal dayanaklara göre incelemiştir. Buna göre Yenice'nin (2014) asıl amacı kentsel dönüşüm projelerinin nasıl başlayıp devam ettiklerini tespit etmek ve ilerisi için çözüm önerileri sunmaktır. Ataöv ve

Osmay (2007) kentlerin dönüşüm değerleri ve uygulamalarını 1950-1980, 1980-2000 ve 2000 sonrası olmak üzere üç döneme ayırarak incelemiştir.

Kentsel dönüşüm projeleri ile ilgili ulusal bazda bir başka çalışılan alan KDPLerin kavramsal ve kuramsal çerçevesi olmuştur (Akkar, 2006; Gündoğan, 2006; Kurtuluş, 2006; Şen, 2008; Şişman ve Kibaroglu, 2009; Yaman, 2010; Özügurlu, 2012; Yenice, 2014; Mukul ve Sarı, 2015). Kurtuluş (2006), neoliberalizm öncesi ve sonrasında kent mekanını incelediği çalışmasında KDP'lerini, kent alanlarının sınıflar arasında yeniden paylaşımı olarak görmektedir. Şen (2008) çalışmasında öncelikle kentsel dönüşüm kavramı üzerinde durmaktadır. Çalışmaya göre kentsel dönüşüm kavramının yetersiz olduğu ve karmaşalara neden olabildiği belirtilmektedir. Şen'e göre her zaman kentsel köhneme, çöküntü alanları ve yoksulluk ile belirtilen kentsel dönüşüm kavramına büyük ulaşım ağları, yeni liman ve istasyonların yapımı gibi yeni fonksiyonel ihtiyaçların da eklenmesi gerekmektedir. Çalışmanın ilerleyen kısımlarında kentsel dönüşümün kuramsal altyapısına değinilmiştir.

Kentsel dönüşüm çalışmalarında ulusal statüde en çok değinilen boyut sosyo-ekonomik boyut olmaktadır. Ekonomik boyut çoğunlukla rant ile eşleştirilmiştir (Gündoğan, 2006; Sam, 2010; Ökmen ve Yurtsever, 2010; Esen, 2011; Can ve Çiçek, 2012; Meydan ve Emür, 2013). Kentsel dönüşüm projelerinin ekonomik yanıyla ilgilenen bu çalışmalarda kentsel dönüşüm projelerinin aktörleri belirtilir ve genellikle proje yapıcılar haksız olarak gösterilir. Gündoğan (2006), büyük kentsel dönüşüm projelerini genişletilmiş yeniden üretim alanları olarak tanımlamış ve sadece kentteki çöküntü alanları için değil yapılaşmamış ve yapılaşmakta olan tüm alanlar için geçerli olduğunu vurgulamıştır. Buna göre kent alanlarındaki çöküntü haline gelmiş ve dönüştürülmesi gereken alanlar dışında sosyo-ekonomik ya da fiziksel anlamda bir sorunu olmayan mekanlarında dönüştürülerek rant sağlanabileceği sonucuna varılabilir.

Ekonomik boyutta vurgu rant kavramına yapılırken, kentsel dönüşümün sosyal boyutunu inceleyen araştırmalarda başta gecekondular olmak üzere konut sorununa ve burada yaşayan hane halkına yapılmaktadır (Erman, 2004; Yıldırım, 2006; Aykal vd., 2007; Yılmaz, 2009; Ertaş, 2011; Göral, 2011). Ertaş (2011),

KDP'lerinde yaşanan sosyal sorunları Ankara ve Londra başkentlerinde karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Buna göre Türkiye'de ekonomik, planlama ve tasarıma dayalı yasal, sosyal ve çevresel altyapı sorunlarının en başta toplumsal daha sonra mekânsal ayrışma doğurması, kentsel dönüşüm uygulamalarının yapılmasına neden olmaktadır. Çalışmanın sonucu olarak Ertaş (2011) Ankara ve Londra'daki kentsel dönüşüm projeleri örneklendirilerek aradaki farkların normal olduğu ve sürdürülebilir projeler için belirlenen altyapıların birbiriyle entegre çalışması gerektiğini belirtmiştir.

Son zamanlarda bu konulara ek olarak kent hakkı kavramı da sıklıkla çalışılmaktadır (Strutz ve Çavuşoğlu, 2011; Yücel ve Aksümer, 2011; Uzunçarşılı Baysal, 2011). Strutz ve Çavuşoğlu (2011) kent hakkı kavramını kapitalist kentleşme sürecine karşı olan kentsel mücadele olarak tanımlar ve bu kavramı İstanbul üzerinden değerlendirir. Uzunçarşılı Baysal (2011) kent hakkı kavramı ile kentsel dönüşüm projelerini özdeşleştirdiği çalışmasında 'kent kimin hakkı?' sorusuyla yola çıkar. Bu bağlamda çalışmasında İstanbul Gülsuyu-Gülensu Mahallesi ile Ankara Dikmen Vadisi KDP örneklerini Lefebvre'nin felsefik görüşü ile açıklar.

Kentsel dönüşüm projeleri Türkiye'de coğrafyacılar için henüz güncel bir konu olsa da Dünya'da coğrafyacılar tarafından yoğun bir şekilde çalışılan bir alandır. Bu alanda çalışan coğrafyacıların bazıları kentsel dönüşümü; süreci, politikaları, aktörleri ve felsefesi bakımından incelemiştir (Smith, 1977; Purcell, 2002; Jones ve Evans, 2006; Tallon, 2010a). Raco (2003) kentsel dönüşüm projelerini ekonomik büyümeye dayatarak ekonomik coğrafyacılar açısından incelemiştir. Nitel yöntemler kullandığı çalışmasında 1990 ve 2000'ler boyunca Berkshire'ı model olarak ele almış ve kentsel dönüşüm projelerini şehirlerin büyümesinde bir sembol olarak görmüştür. Buzar, Ogden ve Hall (2005) ise kentsel dönüşüm projelerinde konutun önemine yer vermişlerdir. Bu çalışma hem ekonomik hem de feminist coğrafya bakış açısıyla yazıldığı için ilgi çekicidir.

Uluslararası literatürde coğrafyacıların kentsel dönüşüm konusunda yaptıkları çalışmalarda, özellikle kentsel dönüşüm yöntemlerini inceledikleri görülmektedir. İncelendiğinde çalışmaların büyük kısmının soylulaştırma konusunda olduğu söylenilebilir. Bu çalışmalardan bir kısmı belirli bir bölge üzerinde yapılan

soylulaştırmaya (Figuroa, 1995; Butler ve Lees, 2006; Shin, 2009; Rerat ve Lees, 2010; Fraser, 2013), bir kısmı genel olarak soylulaştırmanın özellikleri ve felsefesine (Hamnett, 1991; Lees, 2000; Davidson ve Lees; 2005; Lees vd., 2008; Slater, 2008, 2011; De Boer, 2011) yönelmişlerdir. Bazı coğrafyacılar da soylulaştırmayı konut stoku, kiralar ve emlak piyasası üzerinden incelemişlerdir (Ley, 1986; Smith, 1987; Davidson ve Lees, 2005; Hedin vd., 2011; McGregor, 2014). Örneğin Davidson ve Lees (2005) İngiltere'nin şehir merkezlerindeki yeni yapılan konutların soylulaştırma yaratabilme kapasitesini incelemişlerdir. Ley (1986) ise Kanada'daki soylulaştırmanın konut stokunu nasıl etkilediğini 35 bağımsız değişken ile hazırladığı ampirik analiz olan çalışmasında açıklamaktadır. Hedin (2011) İsveç'teki soylulaştırmayı konut sahibi ve neoliberal politikalar ile açıklamıştır. Hedin İsveç'te bölgelere göre soylulaştırmanın büyüklüğünü haritaladığı çalışmasında, soylulaştırmayı üç kategoride değerlendirmiştir. Bunlar, klasik (küçük), sıradan (orta) ve süper (büyük) soylulaştırma tipleridir.

Coğrafyacılar uluslar arası literatürde kent, kent mekanı ve kentsel dönüşüm gibi konuları çalışırken genellikle bu durumları neoliberal politikalar ile bağdaştırma eğilimindedirler. Genellikle kentin bugünü ve geleceği, kent içindeki eşitsizlik ve kentsel politikalar neoliberalizm doğrutusunda işlenmektedir (Peck, 2001; Jones ve Ward, 2002; Swyngedouw ve Moulaert, 2002; Bury, 2005; Springer, 2008, 2010; Brenner, Peck ve Theodore, 2010; Baeten, 2012; Robinson, 2013). Örneğin Jones ve Ward, İngiltere'de kent politikalarını neoliberal çerçeveler üzerinden Marksist kent teorisi ile yorumlamışlardır. Swyngedouw ve Moulaert ise neoliberal kent politikalarını 12 Avrupa Birliği ülkesinde yer alan 13 kentsel politika açısından değerlendirmişlerdir. Çalışmada neoliberalizmin kente ve kentsel politikalara olan etkisi tartışılmıştır. Neoliberal politikalar kentsel dönüşüm projeleri ile kentsel mekânın değişimini ele alan çalışmalarda da yer almaktadır. Jones ve Popke (2013) kent mekânının neoliberal politikalar ile şekillenmesini Kuzey Carolina'daki toplu konut bölgelerine odaklanarak açıklamışlardır. Jones ve Popke çalışmalarında Lefebvre'nin kent söylemlerinden yola çıkarak yerel bir program olan HOPE VI uygulamasını incelemişlerdir.

Dünyada uzun zamandır kentsel dönüşüm projeleri (özellikle kentsel yenileme ve soylulaştırma) coğrafyacılar tarafından çalışılırken, bu konuların Türk

coğrafyacılar tarafından çok fazla çalışıldığı söylenemez. Bu alanda coğrafyacıların yaptığı henüz iki tane yüksek lisans tez çalışması vardır. Ayık (2014) yüksek lisans tezinde İstanbul'da yer alan Fikirtepe Kentsel Dönüşüm Projesini sosyal ve mekânsal boyutlarıyla incelemiştir. Hardal'ın (2014) yüksek lisans tez konusu ise Gaziosmanpaşa (Sarıgöl Mahallesi) olmuştur. Hardal çalışmasında Sanayi Devrimi'nden günümüze kentlerin ve kentleşmenin durumundan, Sarıgöl Mahallesi'nde yapılmakta olan kentsel dönüşüm projesine kadar kentsel dönüşüm sürecini incelemiştir. İki çalışmanın da ortak yanı nicel yöntemin kullanıldığı çalışmalar olmasıdır. Ancak kentsel dönüşüm projeleri ve etkileri konusunda coğrafyacıların yapmış olduğu bir doktora tezi henüz yoktur. Tezler dışında diğer çalışmalara bakıldığında coğrafyacıların kentsel dönüşüm konusunda fazla çalışmaları olmadığını, yapılmış olan çalışmaların da yakın tarihlere dayandığı söylenilebilir (Yalçın ve Çetin, 2004; Kocaman vd., 2008; Karadağ ve Mirioğlu, 2011, 2012; Ayık ve Avcı, 2013; Bulut ve Ceylan, 2013; Üstündağ, 2013; Boyraz ve Hoş, 2014; Kılıç ve Hardal, 2014).

Bu çalışmanın konusu olan Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi de şu ana dek bazı tezlerde yer almaktadır. Bu tezlerin büyük bir kısmı Orta Doğu Teknik Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümüne ait olan yüksek lisans ve doktora tezleridir. Tuçaltan 2008 yılında yayınlanan yüksek lisans tezinde, 2981 ve 3290 sayılı yasalarda öngörülen gelişme vaatlerinin yerine getirilip getirilmediği ile ilgili bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada öncelikle kıtalar bazında, daha sonra Türkiye ve en son olarak Ankara'daki kentsel dönüşüm projelerini incelemiş, bulgularını gecekondular ve rant kavramları üzerinden karşılaştırmıştır. Tuçaltan tezinde YMKDP'de değinmiş ve geçmişte Mamak'taki kentsel dönüşüm projelerinin şehir merkezine yakın alanlarda yapıldığı, ancak günümüzde bu projelerin Ankara'nın doğu girişine kaydığını vurgulamıştır. 2011 yılında yapılan tezlerde iki tane YMKDP'nin yer aldığı çalışma bulunmaktadır. Bunlardan ilki Yılmaz'ın (2011) yaptığı yüksek lisans tezidir. Yılmaz çalışmasında gecekondular alanlarının dönüşümünü rantlar yani politik çıkar grupları ve sermaye çevrelerini dikkate alarak incelemiştir. Yılmaz, 2981 sayılı imar affi yasası ve 5393 sayılı yasanın 73. maddesine göre Mamak'ta yapılmış ve yapılmakta olan kentsel dönüşüm projelerini gecekondular sahiplerinin haklarına değinerek incelemiştir. İlker Mahallesi KDP,

Mamak'taki KDPler arasında öne çıkarılan ve ayrıntıyla incelenen KDP olmuştur. İkinci çalışma Poyraz'ın (2011) gecekondü sahiplerinin kentsel dönüşüm projelerini kabul edip etmeme durumlarının nelere göre değiştiğinin incelendiği yüksek lisans tezidir. Poyraz çalışmasında YMKDP'nin tarihini ve uygulanış şeklini incelemiştir. Proje içinde yer alan 12 mahalleden Derbent ve Eserkent mahallelerinde yaşayan gecekondü sahiplerini örneklem olarak seçmiştir. Yılmaz ve Poyraz'ın tezleri alanda yapılan nitel çalışma olmaları nedeniyle önem arz etmektedirler. 2013 yılında Somalı Mamak'taki KDPleri kuramsal bir çerçeve ile ele aldığı doktora tezinde YMKDP'sine değinmiştir. Somalı (2013) Mamak'ta altı alt bölge oluşturmuş (Durali Alıç iç kısım, Durali Alıç eğimli kısım, Doğukent Caddesi Doğu ve Batı kısımları, Doğukent Caddesi Güneydoğu kısmı, Durali Alıç KDP, Yatık Musluk KDP) ve bu alt bölgelere göre Mamak'taki KDP'lerinin her birinin kendine özgü neden ve sonuçları olduğuna kanaat getirmiştir.

Görüldüğü gibi Dünya'da coğrafyacılar tarafından sıklıkla çalışılan bir konu olan kentsel dönüşüm, Türkiye'de yeni yeni çalışılmaya başlanmıştır. Ayrıca yapılmış olan tezlere bakıldığında coğrafyacıların bu alandaki çalışmalarının çok yetersiz olduğu görülmektedir. Bu çalışmanın coğrafya literatürü için katkıları şunlar olacaktır:

- Mamak'taki kentsel dönüşüm projeleri çalışılmış olmasına rağmen şu an sadece Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi'ni kapsayan bir coğrafi çalışma bulunmamaktadır.
- Daha önce yapılmış olan tezlerde bu çalışmanın evreni olan I. ve II. Etaplar ile ilgili ayrıntılı bir analiz yapılmamıştır.
- Coğrafya alanında henüz kentsel dönüşüm konusunda nitel araştırma yöntemi kullanılarak yapılmış bir çalışma bulunmamaktadır. Sadece sayılardan ibaret olan anket çalışmaları, alanda yaşayan toplumun görüş ve duygularını okuyana yeterince aktaramadığından, çalışma odağı insan ve mekân olan beşeri coğrafya bakımından yetersiz olduğu düşünülmektedir.
- Bu çalışmada aynı zamanda kentsel dönüşüm kavramı yüzeysel olarak ele alınmamış, kent, kentsel mekan ve kentsel dönüşüm uygulama biçimlerinin

kuramsal altyapıları da incelenmeye çalışıldığından coğrafya literatürü açısından bir boşluğu dolduracaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ

Kent kavramı geçmişten günümüze sürekli artan nüfusu ve değişen yapısı ile özellikle sosyal bilimciler için odak noktası olmuştur. Araştırmanın konusu bir kentsel dönüşüm projesi olduğu için, öncelikle kent, kent mekânı ve kentsel dönüşüm kavramlarının açıklanması ve geçirdiği süreçlerin açıklaması uygun olacaktır.

1. KENT VE KENTSEL MEKÂN KAVRAMI

Geçmişten günümüze sürekli değişen kent kavramı, dönemine ve söyleyene göre farklı anlamlar kazanmış, bu konuda her kültürde farklı açıklamalar yapılmıştır. Öyle ki Aristoteles'in bir arada yaşama olarak tanımladığı kent, zamanla bazı araştırmacılara göre sadece belli bir sınıfa ve kültüre ait olarak tanımlanmıştır. Buna göre, Castells (2014) mekânı, farklı sosyal sınıfların arasında çatışma ve mücadelenin olduğu yer olarak tanımlamış ve kenti toplumsal yapının mekândaki yansıması olarak görmüştür. Ancak Kurtuluş (2006) Castells'in bu tanımının modernite ile aşındığını kastederek günümüzde kentin, sınıfların göreceli olarak mekânda yerleştirildikleri ve birbirleriyle temas edebildikleri alan haline geldiğini söylemektedir.

Marx ve Engels'in çalışmalarında kent bir yandan içinde taşıdığı olumluluklar ve potansiyeller nedeniyle kutsanırken, diğer yandan yol açtığı sorunlar ve sefalet nedeniyle eleştirilmektedir ki Engels'e göre kent, kapitalist süreçlerin kendini en iyi gösterdiği yerdir (Şengül, 2001; Bıçkı, 2006; Engels, 2013). Kentleri kapitalizmin yuvası olarak gören Marx ve Engels gibi Gottdiener ve Harvey de kapitalizm ve kenti aynı kefedey görmektedirler. Gottdiener Lefebvre'den yaptığı alıntı ile kenti yapılı bir çevreden ziyade kapitalist gelişmenin merkezi olarak görmektedir. Gottdiener'e göre, kapitalist gelişmenin merkezi olan kentsel mekânda kapitalizmin bütün ilişkileri yeniden üretilip, kapitalizm kentsel mekânın düzenlenmesi ve sürekli olarak dönüşmesi ile ayakta kalabilmektedir (Gottdiener,

2001). Harvey de kenti sistemin örgütlenişi ile sermayenin örgütlenişi arasındaki ilişki yani kapitalist üretim koşullarının devamlılığını sağlayan bir araç olarak tanımlamaktadır (Bıçkı, 2006; Harvey, 2015). Aynı zamanda Gottdiener (2001), Castells ve Lefebvre'nin kent yaklaşımları üzerine yaptığı çalışmasında görüşleri karşılaştırmış ve Lefebvre'nin kentini kapitalist ilişkilerin yaratıcısı ve sonucu olan mekânsal bir biçim olarak tanımlarken, Castells'in kentini iş gücünün yeniden üretilebildiği mekânsal bir süreç olarak tanımlamıştır. Öyleyse kentsel mekân, mekânın modern topluma özgü kent biçimidir Buna göre erken modernite dönemi ve devamında ve son olarak kalkınma ekonomisi dönemine kadar kent, kapitalizm tarafından sermayenin biriktirildiği, bölüştüğü ve emeğin yeniden üretiminin mekânı olarak görülmektedir (Sert, Karpuz ve Akgün, 2005; Turan, 2009; Harvey, 2015; Lefebvre, 2016). Ancak Keynesyen ve ithal ikameci gelişme stratejilerinin yaşadıkları bunalım sonucu yerini neo-liberal politikalara bırakması ile olgunlaşan küreselleşmenin etkisi ile kentler artık üretim mekânı olmaktan çıkmış, tüketim mekânı olmaya başlamıştır (Çelikkilek, 2013). Bu nedenle Yılmaz (2009) kentsel mekânı kapitalist dünyada hâkim olan aynılaştırılmış, parçalanmış, ekonomik rant indirgenmiş mekân olarak tanımlar. Aynı zamanda yeniden üretme ve tüketme alanı olan kent mekânlarının birer rant yaratma sahası haline gelmesi ile kentler hiçbir zaman toplumsal süreçlerden bağımsız tutulmamıştır.

Kent, insanlar topluluğundan, caddeler, binalar, elektrik lambaları, tramvaylar gibi kamu hizmetlerinden, mahkemeler, hastaneler, okullar, polis ve çeşitli türde kent görevlileri gibi kurumlar ve idari aygıtlar toplamından fazla bir şeydir. Kent bir ruh halidir, gelenek ve göreneklerin, örgütlü tavır ve görüşlerin toplandığı yerdir. Kentin kendine özgü bir kültürü vardır. Dolayısıyla kent, sadece bir mekânda yoğunlaşmış yapı ve insan demek değildir (Koçak, 2011). Çoğu kent tanımında, kenti ayırt edici özellik olarak yalnızca nüfus büyüklüğü ve yoğunluğu unsurlarına değinilmesi yanlış bir tutumdur. Kent tanımlanırken; ekonomik, toplumsal ve sosyo-psikolojik unsurlara da yer verilmesi gerekir (Akkoyunlu Ertan ve Ertan, 2013). Sonuç olarak mekânın bir temsili olarak kent, hem teoride hem de pratikte sürekli yenilenen ve yeniden tanımlanan somut ve tarihsel, teknik, ekonomik, sosyal, politik ve kültürel birçok konuların birlikte söz konusu olduğu bir mekân, bir yerleşme ve bir kategoridir (Es, 2007; Schmid, 2014).

Kent gibi kentsel mekân kavramına şekil açısından bakılacak olursa, Krier için, kentsel mekân kavramı, binalar arasında kalan tüm mekânları kapsamaktadır. Dış mekânların kentsel mekân olarak algılanmasını sağlayan, mekânların geometrik karakteristiklerinin ve estetik özelliklerinin okunabilirliğidir (Köseoğlu, 2011: 101). Çetinok'a (2012) göre ise, kentsel mekân sosyal ve parçalanmış mekân olarak ikiye ayrılmaktadır. Buna göre, kentsel mekân süreç içerisinde sosyokültürel ve ekonomik ihtiyaçlarına ve bu ihtiyaçların karşılanma biçimine bağlı olarak üretilen sosyal mekândır. Aynı zamanda kentsel mekân, etnik, sınıfsal ve kültürel farklılıkların yanı sıra ekonomik işlevler ve coğrafi faktörlere göre bölgelere ayrılan parçalanmış bir mekândır. Öyleyse kentsel mekân, ne yalnızca toplumsal ilişkilerin belirlediği bir olgudur, ne de toplumsal yapıdan özerktir; kentsel mekân, toplumsal oluşumun tarihsel süreçteki izdüşümü olan toplumsal güç ilişkilerinin sahası, mecrası ve sonucu olarak sürekli inşa edilen yerdir (Keskinok, 1988; Brenner, 2014). Kentsel mekân, insanların bireysel ve bir arada gerçekleştirdiği eylemlerle oluşan tarihsel bir birikimdir. Kent mekânının çok sayıda toplumsal tecrübeyi barındırması, bir kolektif bilincin varlığına işaret eder. Bu kolektif ruhla kent mekânı sahiplenilir, benimsenir ve yaşatılır (Karaca ve Kiper, 2011).

Devlet İstatistik Enstitüsü yayınlarında, il ve ilçe nüfusu kentsel nüfus sayılmasından (Keleş, 2002) yola çıkarak, birçok çalışmada ve araştırmada kentin sadece nüfusu bakımından tanımı yapılmaktadır. Ancak kentin değişik tanımlarında gördüğümüze göre, kent ve kentleşmenin yalnızca bir nüfus birikimi süreci olmadığı, kentsel mekânın daha değişik boyutlarının da bulunduğu söylenebilmektedir. Değişik tanımları ele alırsak şunu söyleyebiliriz ki; kent, içinde yaşayan insanlar ile birlikte değerlendirilmeli ve kenti kırdan farklı kılan özellikler arasında ekonomik, siyasal, toplumsal, kültürel ve sosyo-psikolojik olanaklar ve unsurlar da etkili biçimde dikkate alınmak durumundadır (Akkoyunlu Ertan ve Ertan, 2013: 49). Özellikle kent çalışmalarında, “mekânsal okuma” ya da “mekânı okuma”, sosyal süreçleri anlamak ve geleceğini kestirebilmek adına önemlidir. Buna dayanarak mekânsal süreçler için sosyal süreçleri belirleyen bir olgu olduğu, örneğin insanların hareketlerini ve ilişkilerini kapsadığıdır söylenebilmektedir (Kaygalak, 2011; Köseoğlu, 2011). Kaygalak'ın (2011) tanımıyla mekânsal ve sosyal süreçler aynı paranın farklı yüzü gibi algılanmaktadır. Bu nedenle bir toplum ve toplumun yaşadığı süreçler mekândan

ayrı tutulamaz. Toplumsal açıdan kent mekânına bakıldığında, kentler birleşmenin ve ayrışmanın aynı anda yaşandığı yerlerdir. Kentsel mekânın kendine has niteliğini oluşturan şey, çok çeşitli dünyaların ve değer sistemlerinin; etnik, kültürel ve sosyal grupların, faaliyetlerin, bilgi biçimlerinin aynı anda aynı yerde var olmasıdır (Schmid, 2014). Kent mekânı aynı anda içinde hem ilerici hem de gerici unsurlar taşıyan diyalektik bir nitelik arz etmektedir. Gerici unsurları taşıdığı ve bunlara aracı olduğu ölçüde bir engel teşkil eden kent mekânı, yeni olan ve dönüşüm potansiyeli olan güçlerle iç içe geçtiğinde devrimci bir potansiyel taşımaktadır (Şengül, 2001: 10). Buna göre kentsel mekân aynı zamanda yöneten-yönetilen, sömüren-sömürülen çelişkilerinin ve toplumsal mücadelenin mekânıdır (Sert, Karpuz ve Akgün, 2005).

2. KENTLEŞME KAVRAMI

Dar anlamda kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artmasını anlatan kentleşme aslında birçok değişkene bağlıdır. Tekeli'ye göre (2014: 20) kentleşme, birkaç şekilde tanımlanabilir. Bu tanımlardan ilki *'bir insan yerleşmesinin ya da (bu yerleşme kent olmuşsa) kentin, tarım dışı üretim, büyüklük, yoğunluk, heterojenlik ve bütünleşme derecelerinin artma yönünde değişmesi olayıdır. Buna göre bir ülkedeki kentleşme, o ülkedeki yerleşmelerin bu yönde değişmeleri olayıdır'*. Diğer bir kentleşme tanımlaması; *'bir yerleşmede ya da bir ülkenin yerleşmelerinde tarımsal olmayan üretim oranının artması ve tüm üretimin denetim ve koordinasyonunun yoğunlaşmasıdır.'* Son olarak kentleşme için *'bir yerleşmede ya da bir ülkenin yerleşmelerinde tarımsal olmayan üretim oranının artması ve tüm üretimin denetim ve koordinasyonunun yoğunlaşması sonucu, büyüklük, yoğunluk, heterojenlik bütünleşme derecelerinin artması olayıdır'* denilebilmektedir. Aynı zamanda Tekeli (2014) kentleşmenin oluşabilmesi için dört önemli dönüm noktası olduğunu belirtmiştir. Bunlar; insanların bir noktaya yerleşmesi, kentin doğuşu, sanayi kentinin doğuşu ve metropolitenleşmedir. Bu nedenle kentleşmeyi artık salt demografik ölçülere göre tanımlamak yanlış olacaktır.

Kentleşmenin olmasını sağlayan süreçler özellikle Batı Avrupa ülkelerinde olması gerektiği gibi evrimleşmiştir. Türkiye'de ise kentleşme olgusu söz edilen süreçlerin bütüncül ve peşi sıra gerçekleşmeyişi nedeniyle eksik olmuştur. 1950

yılında kırdan kente olan ciddi göç dalgasıyla hızlanan çarpık kentleşme süreci başlamıştır. Tekeli'ye göre Türkiye'de kentleşmenin hızlı bir şekilde olabilmesi için bu göç dalgasına ve çarpık kentleşmenin sorumlusu tutulan gecekondu kesime ihtiyaç vardı. Göç dalgası ile gelen insanlara devletin iş yaratması, konut sağlaması ve altyapı hizmetlerini arttırması gerekiyordu. Ancak devletin bunları gerçekleştirecek sermayesi yoktu. O nedenle gecekondu kesim düşük standartlarda, kendi konutunu yaparak kendi ulaşım sektörünü yaratarak (dolmuş) kendi sorununu kendisi çözmüş oldu. Bu şekilde devlet sermayesinin bir kısmını sanayiye ayırırken, diğer kısmını kentleşmeye ayırabilmişti. Kısacası Tekeli, gecekondu sayesinde Türkiye'nin kentleşmesinin ucuzlamış ve hızlanmış olduğunu belirtmektedir.

Kentleşme dar anlamda kent sayısının ve kent nüfusunun artmasını anlatır. Ancak kentleşmeyi sadece bu değişkenlere bağlı tanımlamak eksik olacaktır. Keleş'e göre (2015) kentleşmenin ekonomik, siyasal, teknolojik ve sosyo-psikolojik nedenleri vardır. Ekonomik nedenleri genel olarak kendi içinde itici ve çekici nedenler olarak ikiye ayırmak mümkündür. Köylü nüfusu köyünden iten kapitalist tarım işletmeleri ve yoksulluk gibi nedenler itici faktörler olurken; kentlerin ışılması ve iş gücüne olan ihtiyaç çekici faktörlerdendir. Sanayi devriminin getirdiği yenilikler, tarım sektörüne teknolojinin girmesinden ulaşım sektörünün evrilmesine kadar olan süreçler ise teknolojik nedenleri oluşturmaktadır. Siyasi kararlar, yönetim yapısının özellikleri ve hukuk kuralları siyasal nedenlerin bir kısmını oluştururken; kent ve köylerdeki yaşam biçimi ve herhangi bir sınıf içinde var olma isteği gibi nedenler ise sosyo-psikolojik nedenleri oluşturmaktadır.

Chicago okulunun etkisiyle kentleşme tanımında iki önemli kavram üzerinde durulmaktadır. Bu kavramlar nüfus ve kültür kavramlarıdır. Nüfusa göre kentleşme, nüfusun belli büyüklüğün ve yoğunluğun üstündeki yerlerde toplanması ve bu nüfusun tarım dışı faaliyetler ile uğraşmasıdır. Ancak artık kentleşmede salt nüfus özelliklerine bağlı olarak tanımlama yapmak doğru değildir. Bu nedenle kentte yaşayanların kent kültürüne uyumu da önemlidir. Bunun sonucunda kent kültürü olarak adlandırılacak davranış ve değerlerin benimsenmesi kentleşme olarak kabul edilmektedir. Buna göre kentleşme için; yerleşmenin kentin evrensel özelliklerine sahip olduğu, kente uygun davranış ve tutumların sergilendiği, tarım

dışı faaliyetlerin yapıldığı ve belli bir nüfus yoğunluğunun üstünde olan yerlerde olduğu söylenilebilmektedir.

3. KENTLİLEŞME KAVRAMI

Kentleşme, kentleşmenin toplumda tetiklediği ekonomik, toplumsal ve yapısal değişmeyi tanımlar. Kentleşme kavramı için kente göç ile gelen nüfusun yeni koşullara uygun ilişkiler göstererek kentin bir ögesi olma, kentli davranış kalıplarına uyma ve kent ile bütünleşme süreci olarak görülebilir. Kentleşmenin, ekonomik ve sosyal iki yönü bulunmaktadır. Sosyo-kültürel açıdan kentleşme, kente göç eden kır kökenli insanın ve kentte yaşayanların, kent toplumunun değer-norm sistemini, kentlere özgü tavır ve kentli insanın düşünme, davranış biçimlerini, sosyal ve tinsel değer yargılarını ve giderek yaşama biçimini benimsemesidir. Ekonomik bakımdan kentleşme ise, kişinin geçimini tamamen kentte veya kente özgü işlerle sağlıyor duruma gelmesiyle gerçekleşmektedir.

İngilizcede kentleşme ve kentleşme sürecinin anlatılması birbirine çok benzerdir. Kentleşme terimi hem nüfusun belli noktalarda yığılmasını hem de kentli kültürünün yaygınlaşma sürecini içermektedir. Ancak kentleşme terimi Türkçede her iki kavramı birden taşıyamamış ve kentleşme kavramı da ortaya çıkmıştır. Bunun sonucunda kentleşme kavramı daha çok nüfusun belli noktalarda yoğunlaşmasını gösterirken, kentleşme kentli kültürünün yayılmasını göstermiştir (Tekeli, 2014: 28). Tekeli'ye (2014) göre kente göçen kişinin kent mekânındaki konumu ve kentteki işi kararlı hale geldiğinde, kişinin kentin bir parçası haline gelmeye başladığı kabul edilmeliydi. Bu nedenle kültürel içerikli kentleşme anlayışı da aşılmış olabilirdi.

4. KENTSEL DÖNÜŞÜM KAVRAMI

1980'lerden günümüze dek gündemde olan, ancak son yıllarda önem kazanan kentsel dönüşüm kavramı birçok araştırma kapsamında tanımlanmaya çalışılmıştır. Böylece kentsel dönüşümün amacı, kapsamı ve yöntemine açıklık getirmek amaçlanmıştır. Çalışmada önceki araştırmalarda geçen kentsel dönüşüm tanımlamalarına ve kentsel dönüşüm projelerinin tarihine değinilmektedir. En genel

anlamda, kentsel sorunların çözümünü sağlayan ve değişime uğrayan bir bölgenin ekonomik, fiziksel, sosyal ve çevresel koşullarına kalıcı çözüm sağlamaya çalışan çok kapsamlı bir vizyon, eylem ve alanın yeniden üretilme süreci (Yıldırım, 2006; Görün ve Kara, 2010; Durguter, 2012; Kalağan ve Çiftçi, 2012) olarak tanımlamanın mümkün olduğu kentsel dönüşüm kavramının, farklı bakış açıları ile tanımlarına çalışmada yer verilmektedir.

Esen'e göre (2011) kentsel dönüşüm; teknik, sosyal ve ekonomik bakımdan bozulmuş ya da işlevini kaybetmiş kent parçalarının, yenilenip sağlıklı hale getirilmesi veya yeniden inşa edilmesi anlamına gelmektedir ve öncelikle kaçak yapılaşma, gecekondu, eski sanayi siteleri ve kentsel kaos özelliği gösteren yerler bu kapsam dahilinde sayılmaktadırlar. Yıldırım'a (2006) göre kentsel dönüşüm kavramı, belirli sosyal grupların hareketlerine dayalı 'kendiliğinden' gelişimlerden ziyade, toplumsal, ekonomik ve politik amaçlarla dışarıdan özel bir müdahale sonucunda gerçekleşen planlı bir girişimdir. Bu kapsamda, kentsel bozulma süreçlerinin anlaşılması, toplum sağlığı için düşük yaşam koşullarının iyileştirilerek fiziksel ve sosyal altyapı eksikliklerinin giderilmesi, yeni alanlar yerine var olan kentsel alanların planlanması ve yönetimi ve kentsel dokuda yitirilmiş sürekliliklerin yeniden sağlanması, dönüşümün vurgulanan diğer yönleri arasındadır (Yıldırım, 2006: 8).

Bayraktar (2006) kentsel dönüşümü zamanla niteliğini kaybeden, fiziksel ve çevresel yönlerden bozulmuş ve köhneleşmiş, sosyal ve ekonomik açıdan dışlanmışlıkla karşı karşıya olan kentsel alanların belli sosyal ve ekonomik programlar ile dönüştürülerek kente kazandırılması olarak tanımlamıştır. Çoban ve Duru'ya göre (2009) kentsel dönüşüm, kentin gecekondu ve çöküntü alanlarını sağlıklı ve modern konutlara dönüştürmek olarak görülse de, projelerin yoksul kitlelerin yaşam koşullarını düzeltmekten ziyade değeri artan kent toprağının sermaye kesimine ve yerel çıkar gruplarına aktarmaktır. Özetle kentsel dönüşümü kentsel rantın el değıştirmesi olarak tanımlamaktadırlar. Kentsel dönüştürmeyi, "kent bütünlüğünden geri kalmış, bozulmuş, köhneleşmiş, sosyal ve ekonomik olarak da dışlanmış kentin çöküntü alanlarının, ekonomik, sosyal, fiziksel ve çevresel sorunlarına çözüm bulunması amacıyla, kamu müdahalesi ya da desteği biçiminde, katılım olmadan, bölge insanlarını mağdur ederek ve özellikle gecekondu alanlarının dönüştürüldüğü projeler" olarak tanımlayabiliriz (Yaman, 2010: 125).

Dönüşüm ihtiyacı mekânsal bozulmalardan kaynaklanmaktadır (Kalağan ve Çiftçi, 2012). Bu nedenle çökme ve bozulma olan kentsel mekânda kentin yapılaşma ve imar bakımından sıkıntılı bölgelerine çözüm bulmak, kaçak yapılaşmanın önüne geçmek ve teknik ve sosyal altyapısı tamamlanmış sağlıklı konutlar üretmek (Koçak, 2011), kentsel dönüşümün temel amaçlarından olmakta ve bunun sonucunda kentsel dönüşüm projeleri kente yönelik en temel müdahale araçlarından biri olmaktadır.

Gerçekleşen her dönüşüm kentsel mekanda rant yüzeylerinin yeniden biçimlenmesine neden olacaktır (Tekeli, 2014). Kentsel dönüşüm/yenileme projeleri bir yandan kenti yeniden yapılandırırken, diğer yandan kent mekanlarını yeni yatırım ve rant alanlarına dönüştürerek, kentleri cazip yatırım ve sermayenin kar arayışının hedefi haline gelmektedir (Aydın ve Yazar, 2007; Şen, 2011a). Kentlerin merkezi alanlarında kalmış gecekondular en güçlü çekim alanları olurken kentsel dönüşüm projeleri hemen hemen tüm belediyelerin başlıca gelir kaynağı haline gelmektedir (Güzey, 2012: 75). Bu açıdan incelendiğinde dönüşüm, sermayenin yeni yatırım alanları arayışında, kentsel kapitalist toplumun mekânsal inşası olarak ifade edilebilmektedir (Göksu ve Bal, 2010; Arslan, 2014).

Neoliberalizm sonucu şekillenen devlet ve sermaye ilişkisi çerçevesinden bakıldığında kentsel dönüşüm projeleri sonucunda yeniden üretilecek mekânlar olarak, genellikle tarihsel kent merkezlerine yakın, ulaşım ağlarının gelişmesi ile son derece avantajlı hale gelmiş ve yeterince güvenceli olmayan mülkiyet haklarına sahip eski çöküntü alanları ile gecekondular mahallerinin seçildiği görülmektedir (Kurtuluş, 2006). Kent içinde ikili bir oluşum yaratılmaktadır. Bunlardan ilk oluşum, apartmanlar, siteler, holdingler ve gökdelenler, havuzlu lüks siteler ile tuvale kentin 'arzulanan' yüzünü çizerken; vasıfsız ve yoksul göçmenlerin bulunduğu çirkin olarak tasvir edilen kısım tuvalin dışında bırakılmaya çalışılmaktadır. Zamanla bu mahallelerin nasıl silineceği problem olmaya başlamıştır.

Kentsel dönüşüm ile özellikle büyük kentlerin oturma bölgelerinde birçok yapı, normal fiziksel ömürlerini tamamlamadan yıkılıp, bunların yerini çok katlı, çok dairesel apartmanlar almakta; projelerin merkezi ve yerel yönetimlerce keşfedilmesi ile de bu kişilerin çalıştıkları işyerleri ve imalathaneler gibi barındıkları yerler de istenmeyen yerler haline gelmektedir (Keleş, 2002; Şen, 2011a). Aynı zamanda

çöküntü alanları da yüksek suç oranlarının gerçek nedeni olarak görülüp gerçekte kapitalist kentleşme dinamiklerinin yarattığı bu alanlarda yaşayanlara karşı tavır alınabilmektedir (Harvey, 1985, akt: Şengül, 2001: 21). Genel çerçevede bakıldığında, kentli bir imge sayılmaması nedeniyle gecekonduyu dışlayan söylemin yarattığı güçlü düşünsel etki, bir konut türü olarak gecekondunun geçmişteki işlevini yitirmesi ve son olarak eski gecekonduların, sermaye birikim süreçleri için yeni ve anlamlı mekanlar haline gelmesi sonucunda; kentin ‘neşter vurulması gereken urları’ olarak tasvir edilen kente görüntüsüne yakıştırılmayan bu alanlar temizlenecekler listesinin ön sırasına konmaktadır (Aslan, 2006; Şen, 2011a). Modern olmayan ve ur olarak tasvir edilen kentsel unsurların temizlenmesi modern olmayan konutların (gecekondular) yanı sıra, bu konut bölgelerinde hakim olan geleneksel sosyal yapıların da tasfiyesini içermektedir (Yılmaz, 2009). Harvey’in (2013b) ‘yaratıcı yıkım’ olarak nitelendirdiği bu durum sonucunda birbiri ardına gelen kentsel dönüşüm evreleri hemen her zaman sınıfsal bir boyut arz etmektedir, zira süreçten en çok etkilenen çoğu kez yoksullar, yoksunlar ve siyasi iktidarın marjinalleştirdiği kesimler olmaktadır.

Kısacası ‘bir kentin dokusunu bozan sorunların giderilmesi’ olarak da tanımlanabilen (Ertaş, 2011) kentsel dönüşümle ilgili olarak birçok sınıflandırma yapılabilir. Bunlardan en mühimi Tekeli’nin (2014) yaptığı dönüşümü gerçekleştiren iradenin niteliğine göre yapılan sınıflandırmadır. Bu sınıflandırmaya göre, kentsel dönüşüm yapılacak alan ikiye ayrılır. Birincisi, bireylerin ve mülk sahiplerinin tek tek verdiği kararların birikmesi sonucunda ortaya çıkan dönüşümlerdir. Bu dönüşümlere Türkiye’den 1980’li yıllarda yaşanan İstanbul-Kuzguncuk’taki dönüşüm örnek verilebilir. İkincisi, güçlü bir iradenin bir alanı planlayarak topyekün dönüştürmesidir. Bu dönüştürme biçimine gecekondular alanı olan ve Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafınca büyük bir proje ile dönüştürülen ve dönüştürülmeye devam edilen, bu çalışmanın da konusu olan Ankara-Mamak, Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi örnek verilebilir. Tekeli’nin (2014) yaptığı bir başka sınıflandırma ise, direnç mekanizmalarının yaptığı sınırlamalardır. Buna göre kentsel dönüşüm yapılan toplumda direnç mekanizmaları olmazsa, dönüşüm büyük ölçüde kentsel yenileme de dediğimiz eskiyi yıkıp yeniyi yapma şeklinde olacaktır.

4.1. KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN TARİHÇESİ

Kentsel dönüşüm olgusu ilk kez gelişmiş batı ülkelerinin (Avrupa ülkeleri ve ABD) kentlerdeki sosyal ve ekonomik açıdan çöküntü alanlarının yeniden canlandırılmasına yönelik müdahaleler yapması ve yaşanan kentsel büyüme hareketleri sonucunda, bu bölgelerin yıkılıp yeniden yapılması (kentsel yenileme) şeklinde başlamıştır (Ataöv ve Osmay, 2007; Şişman ve Kibaroglu, 2009). 1940'ların ikinci yarısında başlayan ilk dönüşüm hareketlerinde özellikle Avrupa kentlerinde temel amaç, savaşın yarattığı yıkımı ortadan kaldırmak olmuştur. Bu nedenle dönüşüm projelerinin, Avrupa'da savaş yıkımına uğrayan kentleri ve eski sanayi kentlerini yeniden imar etmek için kullanıldığı ve bu dönemdeki dönüşüm projelerinde yeniden yapılandırma ve kentsel gelişim (urban development) stratejisinin önem kazandığı görülmektedir.

1950lerde uydu kentlerin ortaya çıkması ile kentte yaşayan nüfusun bir bölümü buralarda yerleşmiştir. Bu nüfusun kent merkezinde boşalttığı konut alanları ise daha düşük gelir grupları tarafından kullanılmış ve bir taraftan da kentlerin merkezinde çöküntü alanları ortaya çıkmıştır (Uzun, 2006a: 49). 1950'li ve 1960'lı yıllar boyunca kent merkezlerindeki çöküntü alanlarında canlandırma hareketleri sürerken, kent çeperinde de gelişmeler devam etmiştir. 1960'larda, Amerika Birleşik Devletleri'nde ise; Boston, Baltimore ve New Orleans gibi eski kentleri yeniden canlandırmak ve dönüştürmek için kentsel projeler yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır (Ergün ve Gül, 2013). Bu yılların önemli bir özelliği de kent merkezlerindeki çöküntü alanlarının tamamen yıkılarak yenilenmesi olması nedeniyle 1960'lar ve 1970'li yılların başları kentsel iyileştirme (urban improvement) ve kentsel yenileme (urban renewal) projelerine öncelik verilen yıllar olmuştur (Uzun, 2006a; Akkar, 2010). Bunun sonucu olarak Avrupa'da ilk kez kentlerin yeniden inşası fikri ortaya atılmış ve bu alanda çalışmalar başlamıştır. Ayrıca bu dönemde önceki yıllarda olduğu gibi, başta İngiltere olmak üzere Batı Avrupa genelinde, ikinci dünya savaşının kentsel mekândaki yıkıcı izlerini ortadan kaldırmayı amaçlayan çalışmalar devam etmiştir. Bunun dışında bu dönemde yapılan kentsel politikalar ve projelerde, artan nüfusun ortaya çıkardığı konut açığını gidermek ve yaşam koşullarını iyileştirilmek temel hedeflerden olmuştur (Özdemir, 2010). 1970'lerde sanayi ve merkez fonksiyonları da kent merkezinden uzaklaşmaya

başlamış, yeni alt merkezlerin oluşması ile de eski kent merkezlerinde çöküntü alanlarının oluşumu hızlanmıştır (Uzun, 2006a). 1970’li yıllar kentsel iyileştirmeye önem verilen yıllar olmuştur. Dönemin dönüşüm projelerinde kent merkezlerinin çevreleri ve kenar mahalleler öncelik kazanmıştır.

1980lerde önemli bir dönüm noktası olmuş, büyük kent merkezleri yönetim merkezi olarak tekrar önem kazanmış ve bu gelişmeye ek olarak *yeniden geliştirme* süreci ön plana çıkarken kent merkezindeki konut alanlarının önemi de giderek artmıştır (Uzun, 2006a). 1980’lerin dönüşüm projelerinin odağında, kentlerde boşaltılmış ve çöküntü haline gelmiş alanlarda, ekonomik canlanmayı sağlamak bulunmaktadır. Bu doğrultuda bu yıllarda ‘kentsel yeniden yapılandırma’ (urban redevelopment) politikasının yaygın olarak kullanılması, bu dönemin kentsel dönüşüm projelerinin en önemli özelliğidir (Akkar, 2010). Bu dönemde politikalar kamu-özel sektör ortaklıkları üzerine kurulmuş ve emlak eksenli büyük ölçekli kentsel dönüşüm projelerinin adımları atılmıştır.

1980’lerin kentsel dönüşüm projelerine getirilen eleştiriler nedeniyle, 1990’ların başında kentsel politikadaki ve dönüşüm projelerindeki olumsuzlukları ortadan kaldırmaya yönelik adımlar atılmıştır. 1980’lerdeki dönüşüm projelerinde yerel halkın göz ardı edilmesi, dönüşüm projelerinden yoksul halkın faydalanamayışına yönelik eleştiriler sonucunda 1990’larda yerel halk ve gönüllü organizasyonlar da ortaklıkların bir aktörü haline getirilmeye çalışılmıştır (Tallon, 2010; Özdemir, 2010). Ayrıca 1980’lerin kentsel dönüşüm projelerinde mekânın fiziksel ve ekonomik boyutlarına vurgu yapılırken; 1990’lardan itibaren mekânın fiziki, ekonomik, toplumsal, çevresel, yasal ve kurumsal boyutları, aynı zamanda ve bütünlük olarak ele alan bir yaklaşım geliştirildiğinde kamu yararının en üst düzeye çıkarılabileceği görüşü yaygın olarak savunulmaya başlanmıştır (Akkar, 2010: 33). 1990’lardan sonra eskimiş tarihi doku, çöküntü alanlarının yeniden canlandırılması ya da iyileştirilmesi gerekçeleri ile donatılan kentsel dönüşüm kavramı, kentsel literatüre girerken; ‘kentsel koruma’ (urban conservation) kavramı kentsel dönüşümde ön plana çıkmıştır (Akın, 2007; Akkar, 2010).

Avrupa ve Amerika’da uygulama sahaları üzerinde geliştirilen pek çok müdahale biçiminden farklı olarak; Türkiye’de, kentsel dönüşüm deyince akıllara

'gecekondu bölgelerinin dönüşümü' gelmektedir (Ertaş, 2011). 1950li yıllarda sanayileşme ile birlikte, hızlanan kentleşme süreci sonucunda özellikle yoğun göç alan Ankara, İstanbul, İzmir gibi kentlerde kontrolsüz bir büyüme gerçekleşmiş, hızlı kentleşmeye cevap verecek yeterli konut sunumunun olmaması nedeni ile kentlerde hızla gecekondu alanları oluşmuştur. (Uzun, 2006a). 1950'li yıllarda başlayan gecekondulaşma süreci ileriki dönemlerde artarak devam etmiş ve zamanla bu gecekondulara yasalarla hak sağlanmıştır. 1970'lerde Türkiye'nin büyük kentlerinde kentleşme devam ederken, 1980lere gelindiğinde ise kentleşme hızı azalmış, kent merkezlerinin ve gecekondu alanlarının dönüşümü, sanayi alanlarının kent dışına çıkması gibi oluşumlar Türk kentlerinde de gözlemlenmeye başlamıştır (Uzun, 2006a: 50). Hatta, 1980'lerden sonra neredeyse sorgulanmadan kabul edilen gecekondu alanlarının dönüşmesi gerekliliği fikrinin temellerinin 1970'lerde atıldığı söylenebilir (Şahin, 2006).

Türkiye'de kentsel dönüşüm sınırlı bir dönüşümü anlatmak için kullanılmaktadır. Tekeli'ye göre (2013: 14) söz konusu olan, gecekondu alanlarının ve deprem riski olan yapıların bulunduğu alanların dönüştürülmesidir. Bu yaklaşımı II. Dünya Savaşı sonrasında, Türkiye'nin hızlı kentleşme yaşadığı bir dönemde, kapital birikim sürecinin yetersizliği dolayısıyla yaşanmış olan standart altı gelişmelerin ortadan kaldırılması olarak yorumlamak olanaklıdır. O halde dönüşüm Türkiye'nin kentleşme tarihinden doğan eksikliklerin yarım yüzyıl geç giderilmesinin sonuçları olarak tanımlanabilir

Tekeli'ye göre Türkiye üç büyük kentsel dönüşüm dönemi geçirmiştir. İstanbul'da 1860'larda ahşap dokunun yanmasıyla yerine modern dokunun yapılmaya başlanması ile *birinci kentsel dönüşüm dönemine* girilmiştir. 1950'lerde tek katlı binaların yerini apartmanların aldığı hızlı bir kentleşme süreciyle birlikte *ikinci kentsel dönüşüm dönemi* izlemektedir. Bu dönem yap-satçı eliyle, büyük kapital olmadan yaşanmıştır. 1980lerden günümüze değin gelindiğinde ise İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük kentlerde hızlı kentleşmenin yanı sıra kentsel dönüşüm önem kazanmaya başladığı (Uzun, 2006a) *üçüncü kentsel dönüşüm dönemini* yaşamaktadır. Buna göre Türkiye'de 1980 sonrası karakterize kentsel taşınmaz (yeniden) üretim biçimi 'kentsel dönüşüm' dür denilebilmektedir (Gündoğan, 2006).

Türkiye’de kentsel dönüşüm, kentsel rant piyasasının en yüksek faydayı tanımladığı konut alanlarına ve özellikle gecekondular alanlarına yönelmiş ve alt-gelir grubu konut kullanımlarının yoğunlaştığı kentsel çöküntü/gecekondular alanlarında üst-gelir grubu konut alanları yaratılması için kullanılmaktadır (Güzey, 2012). Bu nedenle kentsel dönüşüm projeleri hemen hemen tüm büyük belediyelerin başlıca gelir kaynağı haline geldiğinden, Türkiye’deki kentsel dönüşümün gelişimini devlet eliyle-piyasa odaklı olarak tanımlamak doğru olacaktır (Güzey, 2012: 70). Genel olarak kentsel dönüşüm projeleri 1999 Marmara depreminden sonra yoğun bir şekilde gündeme gelmeye başlamıştır (Görün ve Kara, 2010).

5. KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN UYGULAMA BİÇİMLERİ

Görüldüğü üzere bütün kavramlar temelde kentlerin işlevini yitirmiş alanlarına yönelik yapılan çalışmaları göstermektedir. Bu doğrultuda kavramlar belli amaçlar temelinde adlandırılmıştır. Ancak yapılan uygulamalar yöntem açısından farklı olmaktadır. Bu nedenle kavramlar; uygulamaların niteliği, kapsamı, yöntemi ve doğurduğu sonuçları bakımından ayrı başlıklarla değerlendirilmesi gerekmektedir. (Yaman, 2010, 2015).

5.1. KENTSEL YENİLEME (RENEWAL)

Kentsel yenileme, daha önce farklı işlevler için ayrılmış olan kentsel alanların artık kendisinden beklenen işlevi yerine getiremediği durumlarda veya aynı alanın tamamen başka işlevler için kullanılmak istendiğinde, alanda yapılan kentsel dönüşüm faaliyetine denmektedir (Şahin, 2013). Bu kavram, gerek yerleşme düzeni, gerekse mevcut yapıların durumu bakımından yaşama ve sağlık koşullarının iyileştirilmesi olanağı bulunmayan alanlardaki yapıların tümünün veya bir bölümünün ortadan kaldırılarak yeniden imar edilmesi durumunu ifade eder (Görün ve Kara, 2010). Keleş’e göre (2002) kent yenileme plansız bir şekilde yapılıyor ise, bu durum sadece konut açığının kapanmasına yardımcı olmadığı gibi, üstelik bireysel, kentsel ve ulusal ekonomi açısından da türlü sakıncalar doğurmakta; ayrıca,

yerel yönetimleri beklenmedik miktarda ve zamanlarda izlence dışı yatırım olupbittileriyle karşı karşıya bırakmaktadır.

Tekeli'ye göre (2014) ise kentsel yenileme, birincil ve en radikal dönüşüm biçimi olmakla birlikte var olanın yıkılıp yeniden yapılması işlemidir. Tekeli'ye göre bir alanda yaşam kalitesi düşmüş ve riskli bir hale gelmiş ise, kentsel yenilemeye başvurmadan başka çare kalmaz. Bu nedenle yasal meşruiyeti olmayan, başkalarının mülkleri üzerine yapılan yapıların bulunduğu alanlarda da yıkım yapılarak yenileme kaçınılmaz olur. 1800'lerin ortalarından 1945'lere kadar, kentlerdeki fiziksel ve toplumsal bozulmaya karşı en önemli müdahale biçimi olan *kentsel yenileme* projelerinin başında, Paris'te 1850-1860 yılları arasında Baron Haussmann öncülüğünde gerçekleştirilen kentsel yenileme projesi gelir (Akkar, 2006). Bu projede olduğu gibi kentsel yenileme projelerinden 'yerinden etme' söz konusudur. Günümüzde kentsel yenileme çalışmaları eski kentsel dokunun sağlıklı olduğu iddiasıyla yıkılarak buralarda oturanların inşa edilen yeni yerleşim alanlarına yerleştirilmesine dayanmaktadır (Yılmaz; 2009). Bu işlem çoğu zaman alandaki insanların alçak katlı evlerden yüksek katlı beton bloklara taşınması veya evsiz kalması ile son bularak mülksüzleştirmeyi doğurur. Mülksüzleştirme ve yerinden etme süreci, kapitalist kentsel süreçlerin çekirdeğini oluşturur. Bu da sermayenin kentsel yenileme aracılığıyla soğulmasının aksetmesidir (Harvey, 2013b).

5.2. SOYLULAŞTIRMA (GENTRIFICATION)

İngilizce "gentrification" kelimesinin karşılığı olan *soylulaştırma*, içeriği tam olarak ifade edilemediği gerekçesiyle akademik çevrelerce "nezihleştirme", "mutenalaştırma", "seçkinleştirme", "burjuvalaştırma", "centrifikasyon", gibi isimlerle anılmakta olup, kentsel dönüşüm uygulamaları sonrasında ortaya çıkan durumdur (Yaman, 2010). Kentin çöküntü haline gelmiş, işlevini yitirmiş alanlarına yerleşen insanların yer değiştirmesine ve onların yerine farklı bir tabakanın gelmesine neden olan kentsel dönüşüm uygulamaları, toplumsal tabakalar arasında bir hareketlilik yaratılmaktadır. Bu hareketlilik sonucu kent merkezinde yükselen arsa ve konut fiyatları ve yükselen rant bu alanlarda yaşayanların kentin başka alanlarına gitmesine yol açmaktadır. Bu nedenle Yaman (2010) soylulaştırmayı,

işlevini yitiren çöküntü alanlarında sosyal yapının ve bölge insanların yerlerinden edilmesi farklı gelir düzeyine sahip üst gelir gruplarının bölgeye yerleştirilmesi süreci olarak tanımlamaktadır.

Genel olarak, kent merkezindeki sosyo-kültürel açıdan bozulmuş, köhnemiş, dolayısıyla fiziksel çevresi de bozulmuş konut alanlarının (özellikle tarihi kent parçalarının), fiziksel yapısının rehabilitasyonu sonucunda, kentin orta ve orta üstü gelir gruplarının, fiziksel müdahale yolu ile yenilenen alt gelir grubu konut alanlarına yerleşmesi nedeniyle yerleşim genelinde, sosyal sınıfın ve mülkiyet değişiminin gerçekleşmesine soylulaştırma denilmektedir (Özdemir Sönmez, 2006; Görün ve Kara, 2010; Ertaş, 2011). Soylulaştırma ile, zamanla kentin alt gelir grubuna mensup marjinal grupların, dışlanmışların kaldıkları yerler haline gelmiş olan alanlar, yıkılıp yeniden yapılarak, daha modern binalar, iş yerlerinin yapıldığı yerler haline gelebilmektedir (Şahin, 2013: 257). Görüldüğü üzere orta-üst gelir gruplarını, alt gelir grupları ile değiştirecek bir kamusal-kentsel yapılanma, kentsel dönüşüm başlığı altında kentliye sunulmaktadır. Soylulaştırma felsefesine göre eski kiracılar yerlerinden edilmeler bile, yenilenen çevredeki yükselen fiyatlara ayak uyduramayacaklar, artan kiralari ödeyemeyecekler ve yerlerinden edileceklerdir (Esen, 2011: 351). Yani soylulaştırma sonucunda eski konut alanlarının fiziksel yapısı değişirken, alandaki düşük kirali konut sayısı azalacak ve alandaki nüfus, yavaş bir başlangıcın ardından kademeli olarak değişecektir (Uzun, 2006b). Bu süreç, bir yönüyle, yoksulluğun göç ettirilmesi anlamına da gelmektedir. Çünkü soylulaştırma sürecine uğrayan yerlerde daha önce yaşamakta olan alt gelir grupları, doğal olarak, yenileme sonrası kentin başka yerlerine gitmek durumunda kalmaktadırlar (Şahin, 2013: 257). Bu durum soylulaştırmanın mekândaki etkisini gözler önüne sermektedir. Mekânlar ve mekânda yaşayan toplum açısından farklılıklar oluşmaktadır. Değersizleşen mekanlar ile değer kazanan yeni mekanlar oluşur ve bu mekanlar arasında oluşan rant farkı soylulaştırmanın daha da artmasında önemli bir etken olmaktadır (Şen, 2011b). Öktem'e göre (2011) kentsel dönüşüm projeleri kentsel arsaya yatırımın temel sermaye birikim aracı olarak görüldüğünden, bu projeler sonucunda kent merkezi orta ve üst orta sınıf için temizlenip (!) yeniden yaratılırken, kentte işçi sınıfının bu döneme değin türlü bedeller ödeyerek elde ettikleri kazanımlar ellerinden alınmaktadır. Kısaca, kentte alt ve alt orta sınıfın

konut sorununu çözmeye yönelik geliştirdiklerini iddia edilen projeler kentsel rantın büyük sermaye gruplarının eline geçmesi şeklinde gerçekleştiğinden, kent içinde soylulaşma ile yerinden edilmeler hızla devam etmektedir.

İlk soylulaştırma girişimleri 1950'lerde Kuzey Amerika ve Avrupa'da başlamış, hatta 1964 yılında Ruth Glass tarafından Londra'da işçi sınıfına ait yerleşimlerin orta sınıf tarafından işgal edilerek gösterişsiz ve müstakil evlerin pahalı konutlara dönüştürülmesini tanımlamak amacıyla kullanılmıştır (Uzun, 2006b). Smith'in (2006) ilk dalga olarak isimlendirdiği bu 50'ler dönemini, 1970-1980 ve 1990 olarak iki dalga daha takip etmiştir. 1990'lardan sonra iyice yayılan soylulaştırma kavramı, Türkiye'ye kentsel dönüşüm projelerinin başladığı 1980'li yıllarda girmiştir. Türkiye'de ilk kez soylulaştırma, 1980'lerde İstanbul'da başlayan sanayisizleşme sürecinin devamında, 1995 sonrasında eski kent merkezlerinde önemli bir emlak hareketi ve sınıfsal gerilimlerin yumuşak karnı olarak şekillenmeye başlamıştır (Şen, 2011b). Ankara'da ise Dikmen Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi ile başlayan kentsel dönüşüm projeleri süreci soylulaşmanın da kentte başlaması ve yayılmasına olanak sağlamıştır. Zaten Lees (2000) de soylulaştırmanın başkent ve küresel şehirlerde ortaya çıktığını söylemektedir.

Bazı dönüşüm alanlarında salt fiziksel dönüşümün yanı sıra ekonomik dönüşüm de gereklidir. Tekeli'ye göre (2014) iki şekilde gerçekleştirilen bu dönüşüm şeklinde birincisi; dönüşüm yapılacak alanı koruyup aynı zamanda yeni bir işlem vermek ve bu yolla ekonomik sürdürülebilirliğini de sağlamaktır. İkincisi ise fiziki yapı ve çevreyi korurken sosyal tabakayı değiştirme yoluyla mutenalaştırma (soylulaştırma) yapmaktır (Tekeli, 2014). Soylulaştırmanın ekonomik yanlarından biri alım gücü daha yüksek olan kesimlerin bölgeye yerleşmesiyle başlayan ve zaman içinde oluşan talep nedeniyle, semtteki kiraların ve bölgedeki konut mülkiyet değerlerinin artmasıdır (Mutlu, 2007: 71). Bu nedenle soylulaştırma dillendirilmese de kimi zaman beklenen hatta istenen bir sonuç olmaktadır (Güzey, 2012).

5.3. KENTSEL KORUMA (CONSERVATION)

Kentsel koruma, kültürel ve doğal varlıkların belirli yasal düzenlemeler çerçevesinde korunması, tarihi çevrenin yok olmasının önlenmesi, dünden bugüne,

bugünden yarına kalacak tarihi mirasın günümüzle bütünleştirilmesi amaçlanmaktadır (Yaman, 2010, 2015). Kentsel dönüşüm yöntemlerinden olan kentsel koruma anlayışında, rant için yıkmak yerine kültürel mirasın özgünlüğüne bir şey kaybettirmeden sağlıklı bir yaşam çevresi yaratılmak yatar.

Kentsel koruma, toplumun geçmişteki sosyal ve ekonomik koşullarını, kültürel değerlerini yansıtan fiziksel yapısının, yaşanan değişim ve gelişimler nedeniyle yok olmasını engelleyerek kentsel dokunun çağdaş yaşamla bütünleştirip kültürel varlıkların topluma faydalı, ekonomik ve işlevsel koşullarla iyileştirilmesi durumudur (Görün ve Kara, 2010). Buna göre kentsel koruma yapılan alan içindeki yapıların tarihi, kültürel ve mimari özellikleri göz önünde bulundurulacak bir plan dâhilinde onarım yapılmaktadır. Keleş de (2002) işlevlerini yerine getirebilmekte olan yapıların, büyük tarihsel, mimari ve kültürel değer taşıyan bölgeler içinde, onlarla birlikte korunmasını sağlamak için alandaki plansızlığın denetlenmesi gerektiğini belirtmektedir.

5.4. YENİDEN CANLANDIRMA (REVITALIZATION)

Bir çöküntü alanında fiziksel yapının sağlıklılaştırılması ve yasal meşrutiyetinin gerçekleştirilmesiyle (imar bakımından meşru olmayan bir alanın o yerde yaşayanlara güvence vermek amacıyla alanın meşru hale getirilmesi) kalınmıyor, aynı zamanda o alandaki ekonomik yaşamın canlandırılması isteniyor ise gerçekleşecek dönüşüm yeniden canlandırma olarak adlandırılabilir (Tekeli, 2014: 276). Bu yöntemin temel amacı, eski canlılığını kaybetmiş, işlevini yitirmiş kentsel çöküntü alanlarının, özellikle de tarihi kent merkezlerinde ortaya çıkan sorunları çözmek için alınacak sosyal önlemlerle alanın yeniden canlılık kazanmasını sağlamak ve yaşam ve mekân standartlarını daha iyi seviyeye ulaştırmaktadır (Görün ve Kara, 2010; Yaman, 2010).

5.5. DİĞER KENTSEL DÖNÜŞÜM YÖNTEMLERİ

Ekonomik ve yapısal özellikleri, iyileştirilmesine olanak vermeyecek ölçüde kötüleşmiş olan alt gelir gruplarının konutlarının yıkılması ve bunların oluşturduğu

kent bölümlerinin yeni bir tasarlama düzeni içinde geliştirilmesine yeniden geliştirme (redevelopment) denilmektedir (Görün ve Kara, 2010). 1980’li yıllardaki yerel yönetim – özel sektör ortaklıklarına kayma sürecinde benimsenen yaklaşım, kentsel yeniden geliştirme (urban redevelopment) olmuştur (Yıldırım, 2006).

Bir kentin, bir kasabanın tümünün veya bir yerleşim yerinin bir bölümünün kendiliğinden gelişmesine engel olmak, bu gelişmeye toplum yararına biçim vermek amacıyla, yerleşim yerinin işlevleriyle toprak kullanımı arasında bir ilişki kurmayı öngören, geleceğe dönük kamusal bir eylem türü olan kentsel dönüşüm yöntemine *düzenleme (improvement)* denilmektedir (Görün ve Kara, 2010).

Eskimiş, performansı düşmüş, altyapıları yetersiz bir çevrenin performansı sınırlı yatırımlarla yeterli hale getirilmeye çalışılırsa bu *sağlıklaştırma* (rehabilitation) olarak adlandırılmaktadır (Tekeli, 2014: 276). Eski kent dokusunun ve çöküntü alanlarının kısmi yenileme ile kullanıma açılması olarak ifade edilen sağlıklaştırma (Görün ve Kara, 2010), yapıların, özgün işlevlerini yitirdikleri, yapı olarak sağlam bulunmalarına karşın, değerlerinin türlü nedenlerle azaldığı durumlarda, bir gereksinme olarak belirir (Keleş, 2002: 431).

Temizleme (clearance) alt gelir gruplarının yaşadığı bölgelerdeki konutların ve diğer yapıların sağlığa aykırı niteliklerinin giderilmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Görün ve Kara, 2010). Bir bölgedeki mevcut dokuya yeni aktivitelerin ve binaların eklenmesi ile yapılan kentsel dönüşümler boşlukları doldurarak geliştirme (infilldevelopment) adı verilmektedir (Görün ve Kara, 2010). Kentsel imaj ve karakterin sağlanmasında önemli rol oynayan peyzaj elemanlarının ve kent mobilyalarının kullanımıyla tarihi bölgelerin yeniden canlandırılmasının öngörülmesi tazeleme-parlatma (refurbishment) işlemidir (Görün ve Kara, 2010). Son olarak uygulama alanında yaşayanların sosyo-ekonomik açıdan statü ve yaşam kalitelerinde önemli ölçüde değişiklik yaşanmadan; fiziksel çevrenin iyileştirilmesi olarak ifade edilmesi kalitenin yükseltilmesi olarak tanımlanmaktadır (Ertaş, 2011).

6. KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN NEOLİBERAL POLİTİKALAR BAĞLAMINDA KISA BİR DEĞERLENDİRMESİ

Neoliberalizm politik, sosyal ve ekonomik ayakları olan çok yüzlü, çok karmaşık ve çoklu-mekânsal hegamonik bir paradigmadır (Polat, 2013). Gürbüz'e göre (2013) neoliberalizm, 1970'lerin sonuna doğru başlayan, kapitalist dünyanın ekonomik ve sosyal olarak dönüşümünden sorumlu olan yıkıcı sonuçlarıyla bilinen yeni sağ ideolojidir. Al Sayyad neoliberalizmi, serbest piyasaya, sermayenin sınırlarından bağımsız olarak akışına ve dolaşımına inanan ekonomik bir ideoloji olarak tanımlar (Çelik, 2012). Neoliberalizm devletin elini her şeyden çekmesi demektir. Bunlar; devletin konut, sağlık, eğitim, ulaşım gibi çeşitli sosyal hizmetleri desteklemesi anlayışından vazgeçmesi gerektiğini ifade eder (Çelik, 2012). Buna göre neoliberalizm kavramı için devlette var olan gücü bireylere aktardığı söylenebilmektedir.

Kapitalizmin tarihi boyunca, devlet yaratılan artı değerın bir kısmını vergi olarak almış, sosyal demokrasinin hükmünün geçtiği evrelerde bu vergi oranı bir hayli artmış, dolayısıyla artı değerın büyük bir kısmı devletin kontrolüne girmiştir. Ancak son yıllarda, özellikle de 1980'lerden günümüze değin neoliberal politikaların başlıca yönelimi artı değer üzerindeki kontrolü özelleştirmektir (Harvey, 2013b, 2015). Neoliberalizmin ekonomik yönüne bakıldığında farklı yapılanmalarla karşılaşılır. Piyasa odaklı olan bu yatırımlar devletin tamamen yok olduğunu belirtmez. Neoliberalizm ile beraber devlet artık proje üretmemekte fakat proje üretilmesini yapılabilir kılan süreçlerin işlerliğini arttırmaktadır (Güzey, 2012). Neoliberalizm mekân üzerinde, devletin arazi ve gayrimenkul piyasasında herhangi bir ciddi düzenlemeyle iştigal etmesine son verirken; kentsel, bölgesel ve mekânsal planlama müdahalelerini de asgariye indirir (Harvey, 2015). Bu çerçevede neoliberalizmin genel amacı; özel mülkiyet hakları, serbest piyasa, serbest ticaret ve özel sektörün rolünü ön plana çıkarmak olurken, devletin rolünü piyasanın işleyişini garanti altına alacak ve hatta kolaylaştıracak bir kurumsal çerçeve yaratmaktır.

1970'li yıllarda tüm dünyada ekonomik krizler birbirini izledi. II. Dünya Savaşı sırasında uluslararası para sisteminin kurallarını belirleyen Bretton Woods anlaşması imzalanmış, daha sonra bu anlaşmaya göre Dünya Bankası ve Uluslararası

Para Fonu'nun (IMF) kurulmasına karar verilmiştir. Bretton Woods'un Keynesgil ekonomik politikalarla destekleyerek oluşturduğu sosyal devlet anlayışının, yeniden üretilemez hale gelmesi üzerine, hem bir çözüm hem de siyasi bir tepki olarak 1980'li yıllarda neoliberal politikalar ileri sürülmüş ve bu dönemden itibaren neoliberal politikalar hakim ekonomik paradigma haline gelmiştir (Theodore vd., 2012; Tekeli, 2013). Kısacası, neoliberalizm, devlet eliyle kalkınma inancının yüksek olduğu dönemin yoğun devlet müdahalelerine tepki olarak doğmuş (Ergüzeloğlu Kilim, 2010) ve 1980'lerden günümüze değin birçok ülkenin politik ve ekonomik söylemini etkilemiştir. Kent mekânının büyüme ve piyasa disiplini uğruna seferber edilmesi özellikle 1990'lı yıllarda neoliberalizmin temel şartı olmuş ve Mayer'e (2014) göre neoliberalizm politikaları 2001 yılında zirveye ulaşmıştır. Birbirini takip eden neoliberalleşme dalgalarında kentsel mekânlar stratejik öneme sahip roller oynamışlardır. Neoliberalizmin ilk yükseliş döneminde, kentler büyük ekonomik altüst oluşların ve özellikle toplumsal yeniden üretim mekânlarında, sosyo-politik mücadelelerin doğduğu ve yükseldiği alanlar haline gelmişlerdir (Theodore vd., 2012: 30).

Eşitsiz gelişmeye dayanan ve devamlı olarak eşitsizliği büyüten istikrarsız bir düzen neoliberalleşmenin en doğal tanımıdır. Coğrafi dengesizliğe vurgu yapan neoliberalleşme için daha önce de değinildiği gibi en uygun ortam kent mekânları olacaktır. Mekânın kapitalist büyümesi ve metalaşma neoliberal politikaların kentlerdeki başlıca amacıdır. Neoliberalizmin kentteki uygulamalarında bir mekânsal eşitsizliğe ya da dengesizliğe yol açtığı kesindir. Böylece, dünya genelinde son kırk yıldır kentler üzerinde kentsel dönüşüm, özellikle düşük gelirli kent sakinlerinin milyonlarcasını 'yer değiştiren' projeler yapılmaktadır (Polat, 2013).

Neoliberal politikalar benimseyen yönetimlerin ana özelliklerinden biri kentsel alanları büyümenin motoru olarak görmeleridir (Eraydın, 2013). *1980'lerin ortalarından bu yana neoliberal kent politikaları, geri kalmış mahalle, şehir ve bölgelere servet aktarımının nafile bir çaba olduğuna, bunun yerine, kaynakların dinamik, 'girişimci' büyüme odaklarına kanalize edilmesine gerektiğine hükmetti. Yukarıdan aşağı 'süzülme etkisi' denen şeyin mekânsal bir biçimi böylelikle o hep gelmesi beklenen (ve bir türlü gelmeyen) 'uzun vadede' bütün o huzur kaçırıcı bölgesel, mekânsal ve kentsel eşitsizliklerin çaresine bakacaktı. Kısacası neoliberal*

kent politikaları şehri müteahhitlere ve spekülâtor finansçılara devretmenin herkesin yararına olduğunu empoze etmeye çalışmaktadır (Harvey, 2013b: 72).

Neoliberal politikalarla şekillenen bir kentin karakteristik özelliklerine bakıldığında kamu-özel sektör ortaklığının, mega projelerin ve dengesiz büyümenin temel öğeleri oluşturduğu görülmektedir. Kent inşa edilirken her toprak parçası çok değerlidir ve bu politikaların etkisiyle, devletin, sermaye ve toplum karşısındaki tutumunun değişmesi sonucu kentsel alan hızla metalaşır (Karaca ve Kiper, 2011; Yeğin ve Tanok, 2014). Neoliberalizmin salgın bir hastalık gibi yayılan bireyci ahlakı tarafından şehir kimliği tehdit altındadır (Harvey, 2013b: 58). Bunlardan en önemlileri kentsel 'mega-projeler' dir. Yüksek profilli, eski kenti (yeniden) geliştirme ya da mekânsal olarak düzeltme eylemi bir neoliberal kentin temellerinden biridir (Polat, 2013). Theodore vd.'ye (2012: 35) göre neoliberal kentleşmenin mekanizmalarından birisi de yapılı çevrenin ve kentsel formun dönüştürülmesi ve kentin yeniden temsilidir. Zaten neoliberalleşmenin asıl önemli başarısı da servet ve gelir yaratmaktan çok bunları yeniden dağıtmaktır (Harvey, 2015). Neoliberalizmin kentsel mekânsal forma etkisi, bir '*yaratıcı yıkım süreci*' olarak karakterize edilmektedir (Polat, 2013; Harvey, 2015). Buna göre işçi sınıfı mahallelerin mega yapılaşmalara yer açmak için kenti tahrip etmesi ve tehlikeli sınıflar balonu altında yoksul sınıfların bulunduğu düşük yapılı alanların ekonomik çöküşe neden olduğu hakkındaki söylemler, neoliberalizmin yıkıcı ayağını oluşturur. Bunun yanında; seçkinlerin tüketimi için özelleştirilmiş mekânların yaratılması, sermaye yatırımlarını çekmek ve yerel arsa kullanım örüntülerini yeniden şekillendirmek için yeni konut üretimi ve kentsel dönüşüm uygulamalarının gerekçesi olarak devasa projelerin, güvenli siteleri, kent içerisinde kapalı ve kapılı refah adacıklarının oluşturulması yoluyla 'arındırılmış' yeniden üretim mekânlarının yaratılması, soylulaştırmanın sınırlarının genişletilerek sosyo - mekânsal kutuplaşmanın arttırılması, kentsel yenileme, yatırım ve canlandırmaya odaklanan girişimci söylemler ve sürekli olarak mekânın üretilmesi yoluyla oluşturulan yaratıcı büyümenin övülmesi neoliberal kentleşme mekanizmalarının yaratıcı kısmı olarak görülmektedir. Theodore vd. (2012) kentteki yaratıcı yıkımı oluşturan neoliberal kent politikalarını bu şekilde açıklamaktadır.

Türkiye’de 1980 askeri darbesi ile birlikte neoliberal politikalar uygulanmaya başlanmış, özellikle ANAP iktidarı döneminde bu bağlamda önemli adımlar atılmıştır. 1980 yılında ekonomik politikalarında köklü değişiklikler yapmak zorunda kalan Türkiye, içe dönük ekonomi politikasını neoliberal çizgide dışa dönük hale getirmiştir (Tekeli, 2010b). 1980’li yıllarda Türkiye, küreselleşme ekseninde yaşanan krizden çıkmak ve yeni ekonomik yapılanmayı hayata geçirebilmek için sermayenin birikim alanı olarak kentsel rantları harekete geçirmeye başlamıştır (Göksu ve Bal, 2010). Aydın ve Yazar’a göre (2007) bu dönemde Türkiye’de egemenlik kazanan neoliberal politikalar nedeniyle kentsel rant ve kentsel uçurumlar artmıştır. 1991 ile 2002 arasında Türkiye’de yaşanan ekonomik durgunluk ve siyasal istikrarsızlık neoliberal hegemonyayı zayıflatırken, bu politikaların tekrar dirilisi 2002 sonrasında gerçekleşmiştir (Öktem, 2011). Gerçekten de Türkiye’de 1980’lerde harekete geçirilen ancak tam mekânsallaşamayan neoliberal kentsel pratiklerin, 2000 yılı sonrasında kentsel dönüşüm kavramıyla mekânda kullanımı ağırlık kazanmıştır.

Neoliberalizm ile şekillenen kentleri değerlendirirken mülkiyet konusu da açıklığa kavuşturulmalıdır (Özdemir Sarı, 2013). Neoliberal politikalarından sonra kentsel topraklardaki kullanım ve mülkiyet haklarının kamusal mülkiyetten özel mülkiyete doğru radikal bir transferin gerçekleştiği görülmektedir. Bunun sonucunda devletin konut sektörüne müdahalesi azalmış, konut sunumunda ve sektörün işleyişinde piyasa süreçleri ve özel sektörün rolü ön plana çıkmaya başlamıştır (Özdemir Sarı, 2013: 68). Özelleştirme alt sınıfların yararına gibi gözükse de uzun vadede etkiler olumsuz olabilmektedir (Harvey, 2015). Kamudan özel sektöre aktarılan mülkiyet hakkı aynı zamanda alt sınıflardan da üst sınıflara transfer halindedir. Bu transferin ana kaynaklarını da gecekondulu mahalleleri ve eski kent merkezlerindeki çöküntü alanları oluşturmaktadır. Gecekondulu alanlarında bir türlü düzenlenememiş mülkiyet hakları, imar sorunları ve sürekli değiştirilen yasalar bu transferler için uygun zemini oluşturmaktadır (Kurtuluş, 2006). Bu amaçlara dayanarak mevcut kentsel doku içinde ve kent çeperlerinde yapılaşma yoluyla ekonomik değer üretmenin yolunu açan yasal düzenlemeler ve uygulamalar meşrulaştırılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında Türkiye’de neoliberalizmin izlerinin kentsel alanlara ilişkin politikalarda ve konut politikalarında oldukça rahat izlendiğini söylemek mümkündür. Türkiye’nin konut piyasasına hakim olan

geleneksel dinamikleriyle neoliberal politikalar birleşince, ortaya hızla düzensizleşen ve adaletsizleşen bir kentleşme süreci çıkmaktadır (Aydın ve Yazar, 2007: 48). İller bazında dönüşüm projelerinin yapımında ağırlıklı 2006 ve sonrasında yığılma olduğu görülmektedir. Bu yığılma, 2000 sonrası neoliberal politikaların işleme konduğu ve yasal düzenlemeler yoluyla konut yatırımının özendirildiği, dönüşüm alanlarına ivme ve etkinlik kazandırılmaya çalışıldığı görüşünü desteklemektedir (Göksu ve Bal, 2010: 263).

Sonuç olarak neoliberal politikaların kent üzerindeki etkisi yadsınamaz ve kent politikaları, kentlerde tahribatlara neden olabilmektedir (Şen, 2011b). Kentin yeniden üretimi için uygun durum yaratan neoliberal küreselleşme aynı zamanda kentsel mekânda işsizlik, mekânsal ayrışma, kentsel gerilim, soylulaştırma gibi olumsuz sonuçlarının da en çok hissedildiği kentsel mekânları oluşturmaktadır (Öktem, 2011; Polat, 2013). Neoliberalizmin sosyo-mekânsal olgu penceresinden bakıldığında, mekân, ‘mücadelenin ve siyasi stratejinin’ önemli bir parçası ve parseli olan bir nesne olarak görülmektedir (Polat, 2013). Neoliberal ideolojinin kentsel alanla karşılaşması ve meydan okuması yeni bir şey ortaya çıkarmadığı gibi, aksine neoliberal bir kentsel sistem yeni şişe ve yeni etiketle sunulan eski içecekten başka bir şey de değildir (Polat, 2013). Bu politikaların yarattığı sonuçlardan kurtulmanın en önemli anahtarları, hem kentler arasında hem de kentler içinde, yeni kentsel dayanışma biçimlerinin oluşturulması olacaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN YASAL DAYANAKLARI

Türkiye'deki kentsel dönüşüm projelerinde yasal dayanak hem önem verilen hem de tartışılan bir alan olmuştur. Gecekondu alanlarına bakıldığında mevzuatlar kentsel dönüşüm projelerinin aynı anda nedeni ve sonucu olabilmektedirler. Mamak'ta şimdiye dek yapılmış olan birçok kentsel dönüşüm projesinde olduğu gibi YMKDP için de doğrudan bir kanun çıkarılmamış önceki kanunlar gözetilerek yapılmıştır. Bu çalışmada kentsel dönüşüm projeleri için yasal dayanak oluşturan kanunlar ve kanun tasarılarının bir kısmı yer almaktadır.

1. 5393 SAYILI KANUNUN 73. MADDESİ

5393 sayılı kanunun 73. Maddesi kentsel dönüşüm projelerinin yapılma nedenini doğrudan açıklamaktadır. Kanuna göre; "*Belediye, belediye meclisi kararıyla; konut alanları, sanayi alanları, ticaret alanları, teknoloji parkları, kamu hizmeti alanları, rekreasyon alanları ve her türlü sosyal donatı alanları oluşturmak, eskiyen kent kısımlarını yeniden inşa ve restore etmek, kentin tarihi ve kültürel dokusunu korumak veya deprem riskine karşı tedbirler almak amacıyla kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulayabilir. Bir alanın kentsel dönüşüm ve gelişim alanı olarak ilan edilebilmesi için yukarıda sayılan hususlardan birinin veya bir kaçının gerçekleşmesi ve bu alanın belediye veya mücavir alan sınırları içerisinde bulunması şarttır*"(Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 2010). Ayrıca yine bu maddede şu ibare yer almaktadır. "*Kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanı olarak ilan edilecek alanın; üzerinde yapı olan veya olmayan imarlı veya imarsız alanlar olması, yapı yükseklik ve yoğunluğunun belirlenmesi, alanın büyüklüğünün en az 5 en çok 500 hektar arasında olması, etaplar halinde yapılabilmesi hususlarının takdiri münhasıran belediye meclisinin yetkisindedir. Toplamı 5 hektardan az olmamak kaydı ile proje alanı ile ilişkili birden fazla yer tek bir dönüşüm alanı olarak belirlenebilir. Büyükşehir belediye ve mücavir alan sınırları içinde kentsel dönüşüm ve gelişim projesi alanı ilan etmeye büyükşehir belediyeleri*

yetkilidir. Büyükşehir belediye meclisince uygun görülmesi halinde ilçe belediyeleri kendi sınırları içinde kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulayabilir" (Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 2010). Bu ibareler kentsel dönüşüm projelerinin sınırları ve ne koşullarda yapılabileceği vurgulanmaktadır. 73. Maddeye göre kentsel dönüşüm projelerinin yapılacağı alanda anlaşma yolu esastır. Aynı zamanda Belediyeler bu projeleri geliştirmek amacıyla imar uygulaması yapıp taşınmazların değerini tespit etmeye ve bu değer üzerinden hak sahiplerine haklarını vermeye yetkilidir.

Bu kanun ile kentsel dönüşümde ilk kez belediyelere görevler verilmiş ve deprem riskli alanlarda müdahale imkânı tanınmıştır. Ancak kanunun, kentsel dönüşüm sürecinin nasıl olacağını açık bir biçimde tanımlanmamış olması, sadece kentsel dönüşüm projelerinin uygulanmasında kamulaştırma yönteminin nasıl kullanılacağı belirtilmesi nedeniyle eksiklikler taşımaktadır (Genç, 2008: 124). Örneğin, yasada sosyal yapı oluşumuna ilişkin sadece sosyal donatıların oluşumu ve eğitim düzeyi açısından teknoloji parklarından kanun içerisinde söz edilmektedir. Ancak bu donatıların, nasıl, hangi standartlarda ve kim tarafından yapılacağına dair bir strateji bulunmamaktadır (Ertaş, 2011).

2. 775 SAYILI GECEKONDU KANUNU

Kanunun kapsamını, mevcut gecekonduların ıslahı, tasfiyesi, yeniden gecekonduların yapımının önlenmesi ve bu amaçlarla alınması gereken tedbirlerdir. Kanunda gecekondular; imar ve yapı işlerini düzenleyen mevzuata ve genel hükümlere bağlı kalmadan kendisine ait olmayan arazi ya da arsalar üzerinde, sahibinin rızası olmadan yapılan izinsiz binalar olarak tanımlanmıştır (Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 1966).

Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra belediye sınırları içinde ve ya dışında yapılmış olan daimi ve ya geçici izinsiz tüm yapıların, ister inşa sırasında ister iskan edilmiş olsun, hiçbir karar alınmasına lüzum kalmaksızın belediye tarafından yıkılması uygun görülmüştür. Günümüzde de uygulanan mevzuatın temel adımlarının atıldığı yasadır. Daha önceki yasalarda olduğu gibi iyileştirme, ortadan kaldırma ve önleme olmak üzere üç temel politika belirlenmiştir (Şahin, 2013; Genç,

2014). Yasa ile iyileştirme ve ortadan kaldırma bölgelerinin belediyeler tarafından belirlenmesi, krokilerinin çizilmesi; belediyelerin gecekonduları önleme amacıyla arsa edinmesi ve bu arsaları tamamen vatandaşın olacak şekilde terk etmek üzere kullanması hükme bağlanmıştır (Genç, 2014).

Şahin'e (2013) göre Gecekondu kanunu gecekonduların ortadan kalkması için yeterli olmamış, kanun çıktıktan sonra da gecekondu yapımı devam etmiştir. Gecekondu yapımlarının daha çok siyasi kaygılarla affedildiği eleştirisi vardır. Gecekondu yapmayı keskin bir dille yasaklayan yasadan sonra Türkiye'de 2 milyondan çok Ankara'da ise, 400 bin gecekondunun daha yapılmış olması bu savı desteklemektedir (Keleş, 2002).

3. 2981 SAYILI İMAR VE GECEKONDU MEVZUATINA AYKIRI YAPILARA UYGULANACAK BAZI İŞLEMLER VE 6785 SAYILI İMAR KANUNUN BİR MADDESİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ HAKKINDA KANUN

*Her imar affi yeni imar aflarının bir başlangıcı,
bir nedeni olur (Keleş, 2002).*

Bu yasanın amacı; imar ve gecekondu mevzuatına aykırı olarak yapılmış ve yapılmakta olan bütün yapılar hakkında uygulanacak işlemleri düzenlemek ve bu işlemlere dair müracaat, tespit, değerlendirme, uygulama ve duyuru esaslarını ve ilgili diğer hususları belirlemektir (Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 1984; Keleş, 2002). Yasaya göre imar mevzuatına aykırı olan gecekondular tabi tutulacakları işleme göre; muhafaza edilecekler, ıslah edilerek muhafaza edilecekler ve bu kanun hükümlerinden yararlanamayacak olanlar olmak üzere üç şekilde tasnif edilmiştir (Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 1984). Buna göre yasaya göre, gecekondu muhafaza edilecek ya da ıslah edilerek muhafaza edilecek kategorisine giriyor ise bu yapılara ruhsat ve kullanma izni verilir. Bu yasayla gecekondu alanlarının iyileştirilmesine yönelik işlemler kolaylaştırılmak istenmiştir (Keleş, 2002).

Yasada şu ibare yer almaktadır: "*Lüzum görülen hallerde, yukarıdaki fıkraların uygulanması beklenilmeksizin, üzerinde bir yerleşme alanı ya da yapı*

topluluğu niteliğinde gecekondular bulunan arsa veya araziler, belediye ve mücavir alan sınırları içinde belediyelerce, dışında ise valiliklerce kamulaştırılır. Kamulaştırılması kararlaştırılan ve sınırı belirlenen arsa veya araziler üzerinde bulunan gecekonduların işgal ettiği alan dikkate alınarak, 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununa göre tespit edilen bedel, gecekondusu sahiplerinden tahsil edilir. Gerektiğinde, kamulaştırma bedeli sonradan gecekondusu sahiplerinden tahsil edilip iade edilmek üzere, Toplu Konut Fonu, belediye veya valilik kaynaklarından da karşılanabilir" (Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 1984). Kısacası bu yasa, gecekondusu alanlarının iyileştirilmesini, geliştirilmesini değil, dönüşümünü öngörmektedir. Dönemin politikası, gecekondusu alanlarının değişim değerini ön plana çıkartmak, dönüşüm yoluyla kentsel rantı endekslemektir (Akın, 2007).

Bu yasa daha öncekilerden farklı olarak gecekondusu yapanlara güvence sağlamaya dönük bir af yasası olmasının ötesine geçerek, gecekondulara tapu tahsis belgesinin verilmesini öngörmüş, gecekondusu alanlarını dönüştürme ve gecekondusu sahiplerine kentsel ranttan pay verme projesi haline gelmiş ve bu şekilde yatırım amaçlı olarak yeni gecekondusu alanlarının ortaya çıkmasını teşvik ederek kentsel gelişimi olumsuz olarak etkilemiştir (Uzun, 2006a; Tekeli, 2010b, 2014). Yasayla başlanacak gecekondular için işlemlerin kolaylaştırılması, cezaların azaltılması ya da kaldırılması, af kapsamının zaman ve kapsam yönünden genişletilmesi öngörülmüş; gecekondularda kat sayısının artması, gecekonduların alınıp satılması ve müteahhitlere verilmesi mümkün hale gelmiştir (Genç, 2014).

4. 2985 SAYILI TOPLU KONUT KANUNU

1984 yılında çıkarılan kanunda, konut ihtiyacının karşılanması konut inşaatını yapanların tabi olacağı usul ve esasların düzenlenmesi gibi hükümler yer alır. Kanuna göre, Toplu Konut İdaresinin kaynakları beş şekilde kullanılır. Bunlardan üçü kentsel dönüşüm projeleri için önem taşır. Birincisi bireysel ve toplu konut kredisi verilmesi, gecekondusu alanlarının dönüşümü ve tarihi dokunun korunarak yenilenmesidir. İkincisi toplu konut yapılacak alanlara arsa temini olurken, üçüncüsü de afet mahallerinde konut yapımının teşvik edilmesi ve desteklenmesidir.

Kanun ek 7. maddesinde; "*Başkanlık gecekondü bölgelerinin tasfiyesine veya iyileştirilerek yeniden kazanımına yönelik olarak gecekondü dönüşüm projeleri geliştirebilir, inşaat uygulamaları ve finansman düzenlemeleri yapabilir. Bu amaçla gecekondü bölgelerinde, gerçek kişilerin ve özel hukuk tüzel kişilerinin mülkiyetinde bulunan gayrimenkuller ile 24.2.1984 tarihli ve 2981 sayılı İmar ve Gecekondü Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanuna göre hak sahibi olan kişilerin haklarına konu gayrimenkullerin değeri Başkanlık tarafından tespit edilir ve Başkanlık bu kişilerle proje çerçevesinde anlaşmalar yapabilir. Bu anlaşmaların usul ve esaslarını belirlemeye Başkanlık yetkilidir. Gecekondü Dönüşüm Projesi çerçevesinde idare tarafından yapımı gerçekleştirilen konutların bedelleri proje uygulamalarının yapıldığı illerdeki mevcut ekonomik durum, doğal afetler, konut rayiç bedelleri ve gecekondü bölgesindeki kişilerin gelir durumu göz önünde bulundurularak gerekli görüldüğünde kamuoyuna ilân edilerek yapım maliyetlerinin altında tespit edilebilir. Bu madde uyarınca konut bedellerini, ödeme şeklini ve süresini belirlemeye Toplu Konut İdaresi Başkanının önerisi üzerine Başkanlığın bağlı bulunduğu Bakan yetkilidir"* (Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 1984) ibaresi yer almaktadır. Buna göre bu kanunun 2981 sayılı kanunla benzer olduğu, iki kanununda gecekondü alanlarını dönüşüme açmayı hedeflediği söylenebilir. 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu'nu 1981 yılında çıkarılan 2487 sayılı Toplu Konut Kanunundan ayıran en önemli özellik ise Toplu Konut Fonu'nun bütçe dışı gelirlerle oluşturulmasıdır (Bayraktar, 2006).

5. 5104 SAYILI KUZAY ANKARA GİRİŞİ KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ KANUNU

Bu kanunun amacı, kuzey Ankara girişi ve çevresini kapsayan alanlarda kentsel dönüşüm projesi kapsamında fiziksel durumun ve çevre görüntüsünün geliştirilmesi, güzelleştirilmesi ve daha sağlıklı bir yerleşim düzeni sağlanması ile kentsel yaşam düzeyinin yükseltilmesidir (Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 2004). Bu kanun sadece belli alanda yapılacak olan kentsel dönüşüm projesi için çıkarılan ilk kanundur. Ankara'nın havaalanı yolu olan kuzey girişi

çevrenin gecekondulardan arınması için yapılacak olan kentsel dönüşüm projesinin resmi dayanağıdır.

Projede aynı zamanda anlaşma sağlanamaması halinde Belediye tarafından alanın kamulaştırılacağı belirtilmektedir. Mamak'ta olduğu gibi birçok kentsel dönüşüm proje alanındaki protestoların nedenlerinden biri de halkın anlaşmama şansının olmayışı bu maddeye dayanmaktadır.

6. DÖNÜŞÜM ALANLARI HAKKINDA KANUN TASARISI

Dönüşüm alanları hakkındaki kanun tasarısının amacı, yapının imar planı olsa da olmasa da kent ve kır alanlarında afet risklerine karşı duyarlı; fiziksel ve sosyal çöküntü alanlarında iyileştirme, tasfiye, yenileme ve gelişimin sağlanması amacıyla dönüşüm alanlarının tespiti ve dönüşümün gerçekleştirilmesine dair her türlü iş ve işlemler ile ilke ve esasları belirlemektir (Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 2005). Tasarıda dönüşüm alanı olarak her türlü arsa ve arazi kast edilerek, tasarının sadece belediye sınırları içindeki toprakları değil, ülkenin tüm topraklarını kapsadığı belirtilmektedir. Dolayısıyla tasarıya göre ülkenin herhangi bir toprağı tekrardan planlanıp yapılabilecektir. Kanunun kapsamında yer alan '*..şahsi hak ve tesis devri ve mülkiyetin el değiştirmesi de dahil olmak üzere bu konuda yapılacak her türlü işlemleri kapsar*' ibaresi dönüşüm ilan edilen alandaki nüfus değişikliğine zemin hazırlamaktadır.

Tasarının 5. maddesinde "*Dönüşüm alanı sınırları, idarece tespit edilen ilan yerlerinde karar tarihinden itibaren otuz gün süre ile ilan edilir. Bu süre içinde dönüşüm alanlarına itiraz edilebilir. İtiraz edilmez ise, ilan süresi sonunda dönüşüm alanı sınırları ayrıca bir meclis kararı alınmaksızın idarenin onayı ile kesinleşerek yürürlüğe girer. İtirazlar, ilan süresini müteakip ilk meclis toplantısında incelenerek en geç otuz gün içinde karara bağlanır ve askıya çıkarılmaksızın idarenin onayı ile kesinleşerek yürürlüğe girer*" (Mimarlar Odası, 2005) ibaresi yer alır. Buna göre dönüşüm alanının sınırlarına yönelik itirazlar anlamını yitirmekte, bu durum da dönüşüm alanındaki ev sahipleri için sorun teşkil etmektedir. Ayrıca bu tasarı büyük kent merkezlerinden daha fazla rant sağlamanın yolunu kolaylaştırıp sorunlu alanları ortaya çıkartmaktadır (Akın, 2007). Örneğin, önceden tek gecekonduya sahip olanlar

birden çok konut sahibi olabilmekte, kaçak yapılaşma teşvik edilebilmektedir (Genç, 2008).

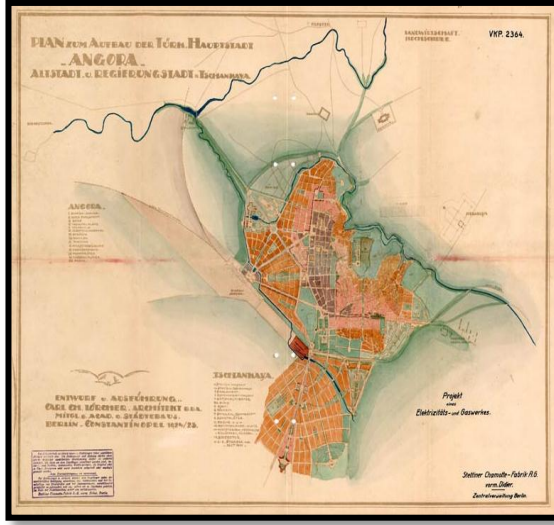
1 Mart 2005'te bu taslak, Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Kanunu adı altında TBMM'ye sunulmuş, 16 Haziran 2005'te '5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkındaki Kanun' adıyla yürürlüğe girmiştir. TBMM'ye gönderilen Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Kanunu tasarısının amacı, eskiyen ve özelliğini kaybetmiş olan kent bölgelerinin, kentin gelişimine uygun olarak yeniden inşa veya restore edilmesi, hizmet alanları oluşturulması, afet risklerine karşı tedbirler alınması ve kentin kültürel ve tarihi dokusunu bozmadan korunarak yenilenmesidir. Kanun tasarısında kültürel ve tarihi sit alanlarına vurgu yapılmaktadır. Bu kanun tasarısına göre belediyeler kentsel dönüşüm projesi yapılacak alanda her türlü hakka sahiptir. Örneğin, kentsel dönüşüm proje alanındaki boşaltım, yıkım ve kamulaştırma işlemlerinde anlaşma yolu esas olmakla beraber, anlaşamama durumunda taşınmazlar belediye tarafından kamulaştırılabilmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

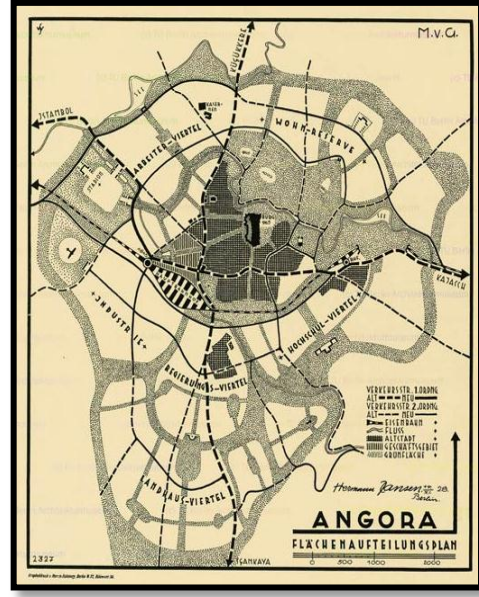
BULGULAR

1. ANKARA'DA KENTSEL DÖNÜŞÜM

Ankara, gelişmesi bir plana bağlı olan ilk Cumhuriyet kentidir. Lörcher Planı Ankara'nın planlı döneminin ilk adımı sayılmaktadır. 1923 yılının sonlarında, kentin düzenli gelişimini sağlayacak bir plan yaptırmak üzere 'Keşfiyat ve İnşaat Türk Anonim Şirketi'ne başvurulur. Şirketin mimarı Dr. Carl Christoph Lörcher, kentin eski yerleşim yerleri için ilk planı hazırlayarak 30 Mayıs 1924'de yönetime sunar; ancak plan uygunsuz bulunduğu gerekçesi ile kabul edilmez (Duru, 2012). Lörcher daha sonra yeni kent için bir plan tasarlar (bknz., Resim 1). Bu plan yeni kentin gelişmeye olan ihtiyacı nedeniyle kabul görür. Daha sonra, Lörcher planının kentin gelişimi yönünde yetersiz kalması nedeniyle, Ankara imar planının elde edilebilmesi için 1927 yılında uluslararası bir yarışma açılmış ve yarışmada Alman şehirci Hermann Jansen'in hazırladığı imar planı (bknz., Resim 2) birinci olmuştur (Akın, 2007; Mutlu, 2007; Tunçer, 2009; Çoban, 2012; Duru, 2102; Kansu, 2012). 1932 yılında TBMM tarafından onaylanan Jansen Planının sınırları güneyde Eskişehir Devlet Yolu başlangıcı ve Akay Sokak, batıda Dikmen yolunun kuzeyi olmuş ve plan ile Yenişehir'in inşasının başlatılması amaçlanmıştır (Şahin, 2006; Akın, 2007). Jansen Planı, o dönemde arazi değerlerinin yükselmesi, baskı gruplarının olumsuz etkileri, planlama ilkelerinin dayandığı projeksiyonların eksik ya da yanlış saptanması ve planın eski Ankara'ya ilişkin kısmının fazla kabul görmemesinden dolayı başarıya ulaşamamıştır (Akın, 2007; Mutlu, 2007). Lörcher ve Jansen Planlarının ortak yanı her ikisinin de 'bahçe şehir' idealini savunmalarıdır. Bunun dışında Jansen Plan raporunda, bir amele mahallesinin yapılması gerektiğini belirtmiş ve bunun gerekçesi olarak "ameleyi toprağına, yuvasına bağlamakla Türk Milletinin bu işteki alakasını uyandırarak Hükümetin mevcut hedeflerine bu suretle bir parça daha yaklaşmış" olacağını vurgulamış olsa da, plan gerçekleşmediğinden amele evleri de yapılamamıştır (Çoban, 2012: 80). Sonuçta eski kentteki boş alanlar, kente yeni gelen ya asker-bürokrat elitin inşa ettirdiği binalar ya da yoksul göçmenlerin inşa ettikleri gecekonduyla dolmuştur (Mutlu, 2007).

Şekil 1. Lörcher Planı

Şekil 2. Jansen Planı

Kaynak: Goethe Institut- Ankara (2010).

1952 yılında yeni bir yapılanmanın başlangıcında olan Ankara için, yine yarışma yolu ile yeni bir imar planı yapılmasına karar verilmiştir. 1955 yılında Ankara İmar Müdürlüğü (AİM) tarafından uluslararası olarak açılan yarışmada Raşit UYBADİN ve Nihat YÜCEL tarafından hazırlanan imar planı birinci seçilmiş; Yücel-Uybadin Planı, 1957 yılında Bakanlar Kurulu tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir (Akın, 2007; Mutlu, 2007).

Zaman içerisinde Ankara'da kırdan kente göç tüm hızıyla devam etmiş, kente gelen kesim konut ihtiyacını kendisi yaparak karşılamaya başlamıştır. A1'e göre bu durum son derece olağandır. "*Şimdi şöyle bir soru sormak gerekir. Sen bir devletsen halkına diyorsun ki bak şu kurallara uyarsan meşrusun, bu kurallara uymazsan suçlusun. Köyden bir adam kalkmış sırtına yorganını bağlamış buraya gelmiş. Sen buna diyorsun ki kentte yaşamak için git bir arsa al, git belediyeden bunun çapını al bir de bir plançı yahut bir mimar bul buna plan yapsın, sonra belediyeden izin al evi yap, sonra da oturma izni al. Helal olsun! Sen bunu kimden istiyorsun? Okutmadığın, cahil bıraktığın bir adamdan istiyorsun. Bunu istemeye devlet olarak hakkın olabilir mi? Bu bir eziyet midir yoksa bir regülasyon mudur?*"(A1). YMKDP

alanı 1.Etap'ta yaşamakta olan K3'ün söyledikleri A1'i desteklemektedir. "*Ben Yozgat'tan geldim. Gücüm buraya yetti, buraya ev yaptım. Köyden geldiğimde bir yatağım vardı. Ottan bir döşek vardı çocukları onu yatırırdık. Kaşığımız yoktu yemek yemeye. Çalışmaya geldik buraya. Ne yapalım memlekette iş yoktu.*"(K3). Aynı zamanda K3'ün ifadeleri de Ankara'ya göç ile kırsal alandan gelen nüfusun ekonomik durumunu göstermektedir.

Ancak bir zamanlar kamuya ait olan arazilerin hızla gecekondulular ile dolması, diğer büyük kentlerde de olduğu gibi Ankara kenti için de önemli bir sorun olmaktadır. Öyle ki 1950'lerin başında Ankara Belediye Başkanlığı yapan Atıf Benderlioğlu; geceleri yanına zabıta müdürünü de alarak gecekonduların yapılması olası yerlerde çadır kurduğunu, ertesi gün kalktıklarında gecekonduların bir başka yerde yapılmış olduğunu gördüklerini anlatmaktadır (Karayalçın, 2010). Zamanla bazı gecekonduların alanlarını gecekondulular dışında kimsenin kullanamaması bu alanlardaki sorunu daha da arttırmıştır. Ankara'daki hızlı kentleşmenin bir sonucu olan bu konut bunalımının çözümü için düzenlemeler yapılmış yasalar çıkarılmıştır (5218, 5228, 2490, 775, 6785 sayılı yasalar gibi).

1980'ler Türkiye'de kentleşme alanında yeni atılımların yapıldığı yıllardır. 1984 yılında Ankara Belediyesi'nin 'Büyükşehir' haline gelmesiyle Büyükşehir Belediye Başkanları olan Mehmet Altınsoy ve Murat Karayalçın dönemlerinde kentsel dönüşüm uygulamalarına önem verilmiştir (Mutlu, 2007). Bu dönemde başta gecekondular ve çöküntü alanlarına önem verilmiş, kentin merkez kısmında kalan fiziksel ve toplumsal olarak dönüşmesi gereken yerlere ağırlık verilmiştir. Diğer dikkat edilen konu ise kentin tarihi dokusunun korunması olmuştur. Bu amaçla; kentsel dönüşüm projeleri 1980 ve 1990'lı yıllarda ilk olarak Ankara'da iki önemli proje ile başlamıştır (Genç, 2008; Turan, 2009). Bunlar Dikmen Vadisi ve Portakal Çiçeği Kentsel Dönüşüm Projeleridir. Portakal Çiçeği Vadisi ve Dikmen Vadisi Kentsel Dönüşüm Projeleri 1989 yılında yönetime gelen Murat Karayalçın tarafından kamuya tanıtılmış; kamu-özel sektör işbirliğiyle gerçekleştirilmiş ve günümüzde anlaşıldığı anlamda ilk ve en önemli projelerdir (Şahin, 2006; Mutlu, 2007; Ergün ve Gül, 2013; Esen, 2013; Arslan, 2014; Altundal Öncü, 2015).

Mamak ilçesi akarsu ve ulaşım yolu üzerinde bulunması ile zamanla önem kazanmıştır. Cumhuriyet'in başlarından 1950'lere kadar Ankara'nın en önemli mesire alanı, sebze-meyve bahçeleri ve temiz içme suyu ile ünlü olan Mamak, 1950'lerden sonra çarpık kentleşme ve uygulanan yanlış politikalar nedeniyle günümüzdeki imajına dönüşmüştür.

Mamak, Ankara'nın doğu girişi olması nedeniyle ülkenin doğusundan Ankara'ya göçen kesim için ilk durak olma özelliği taşımaktadır. Burası zamanla Ankara'nın en gecekondulaşmış alanlarından biri olmuştur. Öyle ki Ali Cavit Coşkun 1980'lerde yazmış olduğu 'Mamak' isimli şiirde Mamak'ı şöyle anlatmaktadır: 'Ankara'nın doğu yanı/ Çevresini gez de tanı/ Nasıl methedeyim seni/ İstersen kız bana Mamak'(Özaslan, 2014). Burada da görüleceği üzere Mamak döneminde kırsal tabanlı göç dalgalarına maruz kalmış, başkent içerisinde baştan aşağı gecekonduyu ve yoksulluğu temsil eden bir yer olmuştur.

Foto 1. YMKDP Öncesi 5. Etap Gecekondulu Alanı

Kaynak: Ankara Büyükşehir Belediyesi

Foto 2. YMKDP Öncesi 4. Etap Gecekondu Alanı
Kaynak: Ankara Büyükşehir Belediyesi

Foto 3. YMKDP Öncesi 7. Etap Gecekondu Alanı
Kaynak: Ankara Büyükşehir Belediyesi

Ancak zamanla oluşturulan bu gecekondular ihtiyaçlara cevap veremez hale gelmiş, sosyal ve fiziksel olarak yıpranmışlardır. Aynı zamanda büyük sermayenin kent mekânına ve özellikle kent merkezlerine yönelmesi ile Ankara’da kentsel dönüşüm projeleri başlamıştır. Bu durum Mamak’ın değer kazanmasına ve bunun sonucunda da öncelikle Çankaya sınırına yakın olan yerlerde kentsel dönüşüm projelerinin başlatılmasına neden olmuştur. Bu projeler içerisinde; Altıağaç-Karaağaç-Hüseyin Gazi Kentsel Dönüşüm Projesi, Durali Alıç Kentsel Dönüşüm Projesi, Ege Kentsel Dönüşüm Projesi, Doğukent Kentsel Dönüşüm Projesi, Gülseren Anayurt Kentsel Yenileme Projesi ve Yatık Musluk – Altınevler Kentsel Dönüşüm Projesi Mamak’ta yapılmakta olan önemli projelerdir.

Mamak’taki KDP’ler incelendiğinde başlangıçta projelerin şehir merkezine yakın yerlerde yapıldığı görülmektedir. Zamanla projeler şehrin doğu koridoruna doğru kaymaya başlamıştır. Zaten Ankara’nın doğu koridoru kentin fiziksel eşitsizlik ve sosyo-ekonomik açıdan da geri kalmış bölgesidir. Uğurlar ve Eceral’ın (2012) Ankara’nın tüm semtlerindeki konut satış ve kira değerlerini gösterdikleri çalışmada bu durumu ortaya koymaktadır. Çalışmaya göre Mamak’ın içinde bulunduğu Ankara’nın doğu koridorunda konutların kira ve satış değerleri şu şekildedir.

Kira alt değeri	350 tl,
Kira üst değeri	750 tl,
Satış alt değeri	55 bin tl. ,
Satış üst değeri	240 bin tl.

Tablo 5. Mamak İlçesi’nde Konutların Kira ve Satış Değerleri

Kaynak: Uğurlar ve Eceral (2014)

Ankara Mamak’ın da içinde bulunduğu Doğu Bölgesi’ndeki kira ve satış değerlerine bakıldığında bu bölge için alt ve kısmen orta piyasaları temsil eden grupları içerdiği söylenebilmektedir (Uğurlar ve Eceral, 2014). YMKDP Ankara’nın

doğu girişinde ve geniş bir alanı kaplayan KDP olması nedeniyle önem arz etmektedir.

YMKDP çok problemlı bir proje başlama dönemi geçirmiştir. 2008 yılında Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi olarak başlayan ve daha sonra Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Projesi olarak devam eden proje paydaşlar arasındaki anlaşmazlıklardan dolayı birçok kez 30 günlük durdurma kararı alınmış ve iptal edilmiştir (Bknz., EK-4). *"Bu çok zor bir proje. O yüzden adı Yeni Mamak, nceden Mamak Kentsel Dnüşümdü. İtirazlar oldu, mahalleler örgütlendi, iptal edildi falan. Sonra bir daha Yeni Mamak olarak ıktı."*(A4). Hemen hemen tüm davalar yerel halk lehine sonuçlanıp, proje davalar sonucunda birkaç kez durdurulmuş olsa da 14.09.2009 tarihinde alınan kararla projeye tekrar başlanılmış ve projenin adı Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi olarak değiştirilmiştir. Yine proje en başında Mamak Belediyesi tarafından yürütülürken, çıkan problemler nedeniyle daha sonra Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından yrtlmeye devam edilmiştir.

YMKDP'de sürekli vurgulanan ve reklamı yapılan durum projenin dünyanın en büyük kentsel dönüşüm projesi olduğu durumudur. Buna göre YMKDP aynı zamanda bir mega projedir. Mega projeler ile toplumsal gelişme yerine mekânsal gelişme hedeflenmekte ve dikkat çekici projelerin yerel ekonomiyi hareketlendireceği varsayılmaktadır (Erman, 2016). En başta 960 hektarlık alanı kapsaması düşünülen YMKDP'nde daha sonra 700 hektara inilmiştir. Belediye çalışanlarına projenin büyüklüğü, kapladığı alan ve en büyük KDP olması sorulduğunda şu cevaplar alınmıştır. *"İlk başta 960 hektardı. Dünya çapında yapılmış kentsel dönüşüm projesi olarak bu kadar büyük bir alan yok. 13 etaptı başta. Daha sonra 12. ve 13. Etaplar kentsel dönüşüm projesi dışına çıkarıldı. şuan 750 hektar civarında. şuan bile çok büyük, hala dünyanın en büyüğü olabilir."*(B2). *"Bizim diğer kentsel dönüşüm projelerimiz etaplar halinde değil, burada alan çok büyük olduğu için etaplara ayırdık. En büyük kentsel dönüşüm projesidir. Daha büyük kentsel dönüşüm projesi var mıdır bilmiyorum ama bizim alanımız çok büyük."*(B3). *"Dünyanın en büyüğü müdür bilemiyorum. Çünkü bunu bilmek için dünyadaki tüm kentsel dönüşüm örneklerini bilmek lazım. Ama en büyüklerinden biri olduğunu biliyorum (...) YMKDP bizim bölgemizde büyüyen en büyük, aslında Türkiye'de hatta Dünyada en büyük ölçekli kentsel dönüşüm projelerinden bir*

tanesisidir."(B1). *"Yüzölçümü olarak dünyanın en büyük kentsel dönüşüm projesi olabilir. Ama bizden de daha çok dönüşüm projesi yapan ülke yok herhalde."*(B5).

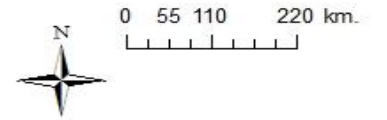
En başta 950 ha ve 13 Etap olarak tasarlanan proje son olarak 700 ha'lık bir alana ve 11 Etapa indirilmiştir (Bknz., EK-5). Dünyada kentsel dönüşüm uygulamaları genel olarak iki biçimde yapılmaktadır: Birincisi yerinde dönüşüm denilen bir kentin belirli bir bölgesinin etap etap yıkılarak yeniden inşa edilmesidir. İkincisi ise kentin belirli bir bölümünün başka bir yere transfer edilmesi, boşalan evlerin yıkılarak yenilerinin inşa edilmesidir (Kalaycıoğlu vd., 2008). YMKDP etaplara ayrılarak yapılan bir kentsel dönüşüm projesi olmasına rağmen, en başta ikinci yöntem kullanılarak yapılmaya başlanmıştır. Buna göre, 1. Etap alanındaki gecekondular hane halkı başka yerlere kiracı olarak gönderilmiş, bu alanın yapımı bittikten sonra buradan ev hakkı olanlar evlerine geçmişlerdir. Ancak daha sonra 2. yöntem uygulamaya konulmuş ve yerinde dönüşüm olarak devam etmiştir.

Proje günümüzde 13 mahalleyi kapsamaktadır. YMKDP kapsayan mahalleler şunlardır: Derbent, Dostlar, Araplar, Köstence, Dutluk, Şirintepe, Yeşilbayır, Fahri Korutürk, Üreğil, Büyükkayaç, Küçükkayaç, Tepecik, Şahap Güler. Proje alanında toplam nüfus 56.000 kişi olmakla birlikte; en kalabalık mahalle nüfusun %14'ünün yaşadığı Yeşilbayır Mahallesi olurken, nüfusun %5'inin yaşadığı Dutluk Mahallesi nüfusun en az olduğu mahalle olmaktadır. Proje alanındaki toplam gecekondular sayısı 13.807'dir. Gecekondular ile beraber alanda; 11220'si tek katlı, 1693'ü iki katlı, 221'i üç katlı ve 71 dört katlı bina vardır (Yılmaz, 2011). Hem hak sahiplerinin konutlarının sağlanması hem de alanın altyapı, ulaşım, peyzaj vb. yatırım programlarının geliştirilmesi için, Belediye payına bir miktar satılabilir konut yaptırılması gerekeceğinden, alanda 50.000 kadar konuta ihtiyaç duyulabileceği öngörülmektedir. Ayrıca proje bitiminde alanda 200.000 kişinin yaşaması planlanmaktadır. *"Yaklaşık 200.000 kişiye, 50.000 konuta hitap ediyor."*(B2). Proje alanındaki 13.807 gecekondudan 6961 adediyle anlaşma sağlanmış, 3323 tanesi yıkılmıştı

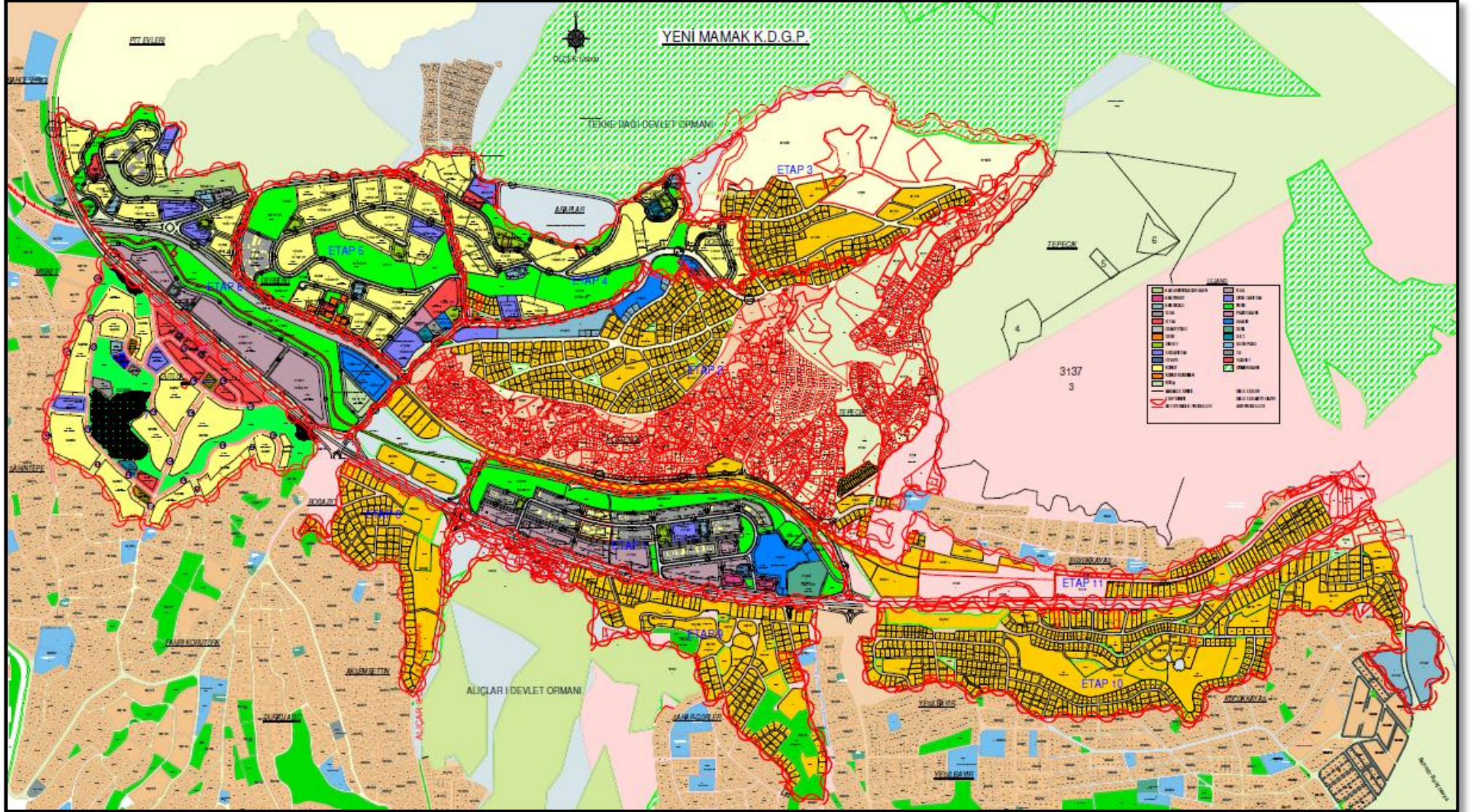
YMKDP Etap Sınırları

İşaretler
— YMKDP Etap Sınırları

Harita 2. YMKDP'nin Etap Sınırları

Harita 3. YMKDP Planı

Projede tapulu ve imarlı arsası olanlar ile tapulu ve imarsız arsası olanlara yapılacak olan apartmanlardan daire verilecektir. Bu dairelerin boyutları aşağıdaki gibidir.

Tapulu imarlı arsası olanlar;	
200 m ²	80 m ²
250 m ²	100 m ²
300 m ²	120 m ²
Tapulu imarsız Kadastro veya tapulama arsası olanlar;	
333.3 m ²	80 m ²
416.6 m ²	100 m ²
500 m ²	120 m ²

Tablo 6. Arsa Durumuna Göre Verilen Dairelerin m²'si

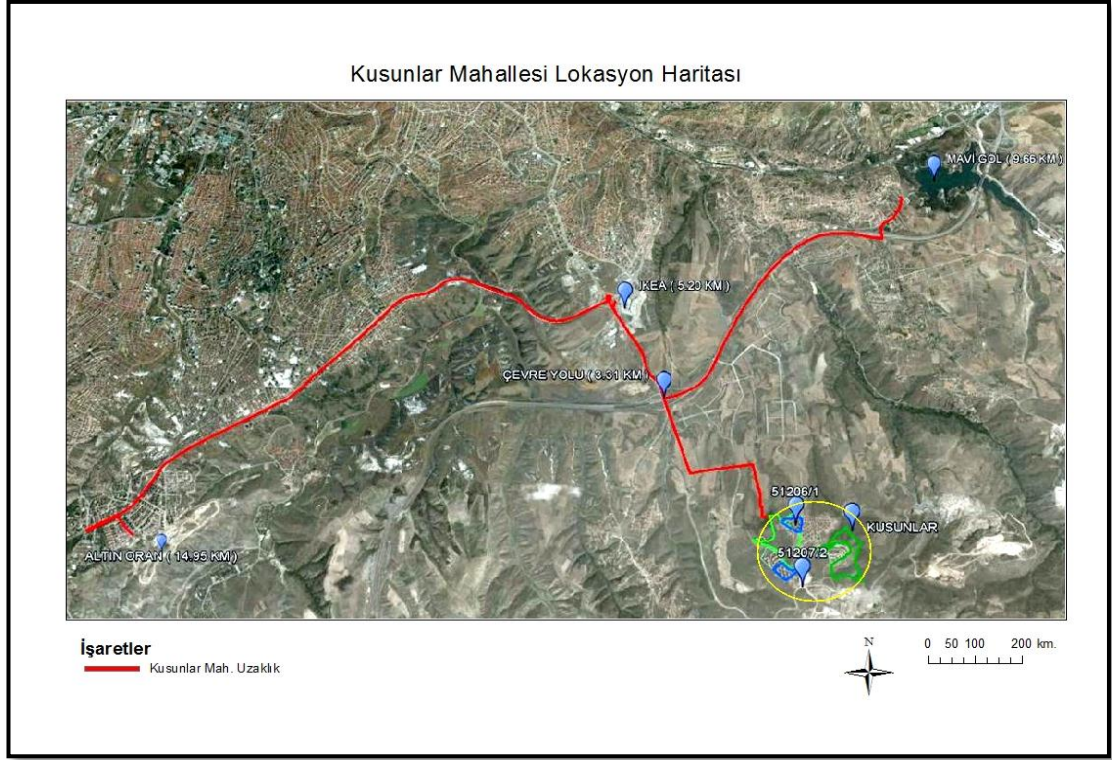
Buna göre konutların tapulu ve ya tapusuz olmaları evlerinin karşılığında alacakları dairelerin boyutlarını belirlemektedir. Alanda yaşayanların 9121'inin kendi evi iken, 2152'si ise kiracı konumundadır. Proje alanında kiracı konumunda olanlar Kusunlar Mahallesinde yapılmış olan TOKİ'lere gönderilmektedir. *"Gecekondu neredeyse gecekondu sahiplerine o etaptan daire veriliyor. Ama tapusu varsa bulunduğu sınırlardaki etap içinden daire veriliyor. Eğer tapusu yoksa gecekondu kaçaksa başka yerde daire veriliyor. Orası da Kusunlar Mahallesi."*(B4).

Foto 4. Kusunlar Mahallesi Apartmanlar
Kaynak: Ankara Büyükşehir Belediyesi

Foto 5. Kusunlar Mahallesi Apartmanlar
Kaynak: Ankara Büyükşehir Belediyesi

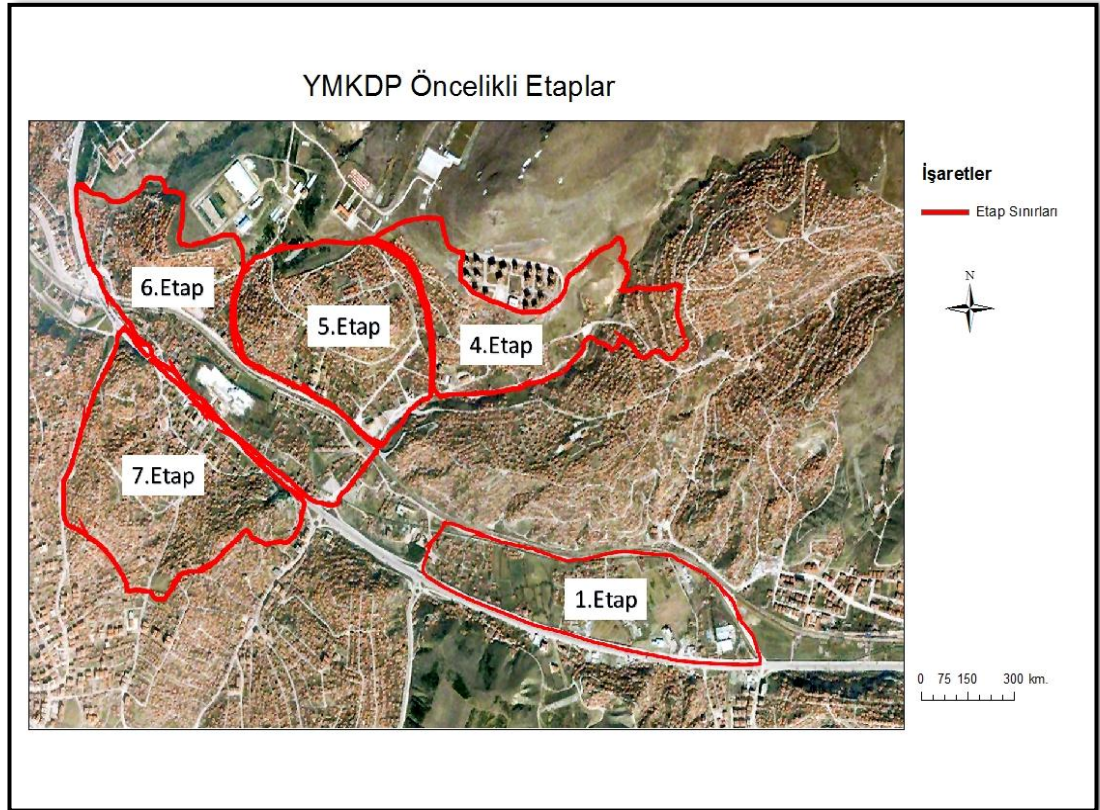

Harita 4. Kusunlar Mahallesi Lokasyonu

Kusunlar Mahallesi çevre yoluna 3 km, İkea Alışveriş Merkezine 5 km ve Mavi Göle 9 km uzaklıkta bulunmaktadır (Harita 3). Alanda 1374 adet konut üretilmiş, 839 adet belgesiz gecekondu sahibi ile ön sözleşmeler imzalanmıştır. Yapılan sözleşmelerden 826'sı YMKDP, 5 adet sözleşme Dikmen Vadisi Son Etap K.D.P. ve 7 adet sözleşme Hıdırlıktepe – Atıfbey – İsmetpaşa K.D.P. kapsamında imzalanmıştır.

YMKDP alanında gecekonduların yıkımı ve yeni konutlara başlanması gecekondu kesimi ile olan anlaşma ve arazinin yapısına göre belirlenmiştir. *"Bana kalırsa vadi tabanı yapılaştırmaya açılmamalıydı. Ama her nasılsa bu alanın proje sonucu jeolojik etütler olumlu geldi. Proje geneli eğimli alan. Yeterli düz alana da 1. Etap dendi ve evler yapıldı (...) Keşke vadi kısmı biraz daha seyrek yapılaştırılsaydı diyebilirim. Ama o da sağlanamadı. Çünkü yapı yapılacak alan çok kısıtlı."*(B2). Buna göre, 1. , 4. , 5. ve 6. Etaplar öncelikli etap olarak belirlenmiştir (Harita4). *"Sonuçta vatandaşın konutunu yıkıyorsun ve evini vermek zorundasın bir an önce.*

Kira yardımıyla belli bir süre yaşatabilirsin. İnşaat en kolay yapılacak alan da düz alandır. Bu nedenle en düz alan 1. Etap olarak seçildi."(B2). "Birinci etabı bitirdik. Bundan kastım şu: ticaret alanları, kültür-etkinlik alanları hariçtir. Seçimlerden önce kurası çekilir. Bir kısmı oturuyor zaten. 1056 tane konut var. İnşaatlar bitince 1. Eapta yapılacak konut kalmıyor. 5 ve 6. Eapta inşaatlar devam ediyor. Bir sene sonra 5. Etabın kurası çekilir. 4. Eapta da inşaatlar sürüyor. Bir de 7. Etap var. Orada da inşaat başlanacak."(B3). "Şu anda 12 etabın 1, 4, 5 ve 6. Etaplarında inşaatlar devam ediyor. 7. Eapta yıkımlar çok yoğun bir şekilde devam ediyor."(B1).

Harita 5. YMKDP Öncelikli Etaplar

Bu etaplarda teslim edilen, üretimi devam eden veya proje onay aşamasında olan toplam konut adedi 5150 ye ulaşmış bulunmaktadır. Bu doğrultuda; 1. Eapta 2358 adet, 4. Eapta 1181 adet, 5. Eapta 1150 adet, 6. Eapta 461 adet olmak üzere 5150 adet konutun üretimi tamamlanmıştır. Bu etapların dışında diğer etaplar ile de anlaşmalar devam etmektedir. "Şu anda mesela 9 ve 10 numaralı etaplar da

Şahapgürler, Yeşilbayır ve Küçükkayaş bölgeleridir burası, anlaşıldı. 1, 4, 5, 6 ve 7 numaralı etaplar bizim Ankara'dan çıkış istikametinde en sondaki etaplardır. Dedik ki bir de Ankara'ya girerken etapların bir iki tanesine yoğunlaşalım. Bu amaçla 9 ve 10 numaralı etapların bulunduğu üç mahalle Şahapgürler, Küçükkayaş ve Yeşilbayırı kapsıyor."(B1).

Bu sırada toplam 5184 adet konut ihalesi yapılmış, 1147 adet konutun kurası çekilerek hak sahiplerine teslim edilmiştir. 4037 adet konutun üretimi ve diğer etaplardaki kamulaştırma çalışmaları süratle devam etmektedir. Konut alanlarının dışında proje kapsamında toplam 35 cami, 12 okul, 10 benzin istasyonu, 3 LPG istasyonu, 19 kamu binası, 25 ticari bina ve 19 STK binası yer almaktadır (Yılmaz, 2011).

2.1. YMKDP'NİN AMAÇLARI

Eskiyen kent kesimlerinin yenilenmesi ve bu kesimlere toplumsal ve ekonomik yönden yeni işlevler kazandırılması gerekebilmektedir. Önemli olan bu yenilenmenin amacının, kapsamının ve yönteminin doğru olarak belirlenmesidir (Keleş, 2014). Genel olarak KDP'lerinde alanı fiziksel-çevresel, sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan iyileştirme amacı güdülmektedir. YMKDP'nin genel olarak amacı B5 tarafından özetlenmektedir: *"Bu projenin yapım amacı; Mamak'taki gecekonduların yapılaşmasını engellemek, imara uygun olan düzgün yapılar oluşturmak, kente estetik bir alan kazandırmaktır."*(B5). YMKDP daha önce de sözü edildiği gibi en büyük kentsel dönüşüm projesi olarak tanımlanmaktadır. Bu büyüklükteki bir proje için Mamak'ın doğu koridorunun seçiliş amacını B1 şu şekilde açıklamaktadır. *"Buranın kentsel dönüşüm ilan edilmesinin en önemli sebebi, buradaki topografyanın çok sıkıntılı olması. Burada yaklaşık 13.500 gecekondular var. Bu gecekonduların yaklaşık 3000-4000 kadarının bulunduğu alan problemsizse eğer, yaklaşık 10.000 konutun, gecekondunun denk geldiği bölgeler hep arazi yapısı itibarıyla sıkıntılı yerler. Yani öyle kendi kendine dönüşebilecek alanlar değil. Zaten bu kentsel dönüşüm projelerinin ana amacı bu. Yani bir bölge eğer kendiliğinden hak sahiplerinin özel mülkiyet sahiplerinin teşebbüsleriyle kurduğu, özellikle ticari ilişkilerle geliştirilebilirse zaten belediyelerin ve ya devletin araya girmesinin bir*

esprisi yok. Bu tür projelerde genelde dönüşüm kendi kendine gerçekleşmiyor. Oradaki sosyo-ekonomik faktörler olabilir, topografik faktörler olabilir, imar durumları olabilir. Bunlardan dolayı bu dönüşümü hızlandırmak için lokomotif görevi görmek için belediyeler böyle projeler geliştirip, burada da zor bir arazi, problemlili bir arazi hem de Büyükşehir Belediyemiz tabii aynı zamanda Ankara'nın tamamından sorumlu bir belediye olarak burası Ankara'nın en önemli girişlerinden birisi, Doğu girişi diye adlandırıyoruz. Takdir edersiniz ki başkentteyiz ve böyle zor bir bölgede bölgeyi kaderine terk etmek çok doğru olamaz. Ankara'nın doğu girişi olması oradaki insanların böyle bir probleminin çözülmesi için böyle büyük bir projenin altına elini koydu."(B1). B1 projenin Mamak'ın doğu koridoruna yapılmasının en büyük nedeninin alanın topografyası olduğunu belirtmektedir. "Çünkü burada bazı vatandaşlarımızın gecekondulu yaptığı yerler yapı yasaklı alanlar. Bir kere bunları imara açma şansınız yok. Aslında şu an oturdukları yerler Allah korusun Ankara birinci dereceden deprem bölgesi değil ama herhangi bir sıkıntı olabilir ki zaman zaman oluyor. Örneğin aşırı yağmurlarda bazı gecekondularda kayma tehlikesi yaşandı. Şimdi bu dikkate alındığında dediğim gibi bölgenin birçok kısmında buraların yapıya açılması yasak değil. Zaten çarpık yapılaşma dediğimiz şeyin kökeninde yatan sebep bu. Vatandaşlarımız 30-40 yıl önce kendi imkânlarıyla zor şartlarda gelmiş. İlk boş bulduğu hazine arazisi üstüne gecekonduyu kondu. Ağacını ekmiş. Ondan sonra yaptığı yer sağlıklı bir zemin mi bunu düşünen yok. Şimdi bugün zaten yapmaya çalıştığımız şey o."(B1).

İfade edildiği üzere engebeli ve deprem riski olan topografyada yapılan gecekondular hem tehlike arz etmekte hem de Ankara'nın doğu girişinde çirkin bir manzara oluşturmaktadır. Belediye çalışanlarından B2 ve B1, projenin yapım amacının alandaki gecekondulu sayısının fazlalığı olduğuna dikkat çekmektedir. "En büyük projenin Mamak'ta yapılmasının sebebi, bu alanda geniş bir gecekondulu problemi var bu sorunu yine bu alanda çözüm mantığıdır. Bu proje neden daha önce değil de şimdi yapılıyor diye soracak olursanız; alana 4 katlı bina için ıslah imar planı yapılmış, ancak binalar yapılmamış. Gecekondular artmaya devam etmiş. Ama şimdi 10 katlı binalar yapılıyor. Çünkü arada rant var."(B2). "Tabii geniş bir alanı almasının sebebi bölgenin kendisinin problemlili ve geniş bir alan olmasıdır. Yaklaşık başlarken 8,5 milyon m²lik bir alandı. Daha sonra bir takım

gerekliliklerden dolayı bu alan biraz daraltıldı. Zaman zaman ihtiyaç ve duruma göre dikkate alınıp, değerlendirildi. Şu an 7 milyon m²lik bir alana düşürülmüş durumda. Bunun çok büyük bir kısmı, %95'i zaten gecekonduların bulunduğu bölgelerden oluşuyor."(B1). A4 ise YMKDP'nin temel amacının Ankara'nın doğu girişinin gecekondulardan arındırılması olduğunu belirtirken, aynı zamanda B2'yi destekler biçimde rant kaygısının da önemli bir etken olduğuna değinmektedir. *"Bu projenin Mamak'ta yapılmasının nedeni en çok gecekonduların burada olması. Doğudan geldiği için ilk Ankara'ya gelenler Mamak'ta kalıyor. İlk göç dalgaları Mamak'a geldi ve Ankara'nın en büyük gecekondular alanı Mamak. Bir de Mamak'ta sadece tepeler yok, düz alanda olabiliyor bu nedenle oraya çok rant sağlayan lüks şeyler yapılabilir."*(A4).

Kentsel dönüşüm projelerinin genel amaçları sosyal ve ekonomik yönden geride kalmış mekânsal olarak eskimiş alanların yenilenmesi ve geliştirilmesidir. Yapılan görüşmelere dayanarak YMKDP'nin yapılış amacının dört temel etkene dayandığını söylenebilmektedir. Bu etkenlerden ilki alandaki gecekondular sayısının fazlalığı olmuştur. Neoliberal düşünceyle birlikte kentlerdeki gecekondular alanları temizlenmesi gereken bir ur olarak görülmüştür. Bu anlayış kent merkezlerindeki gecekondular gibi kentin çeperine bulunan gecekondulara da karşı durmaktadır. Ankara'ya doğu kısmından giriş yapacaklar Mamak'daki gecekondular alanlarıyla karşılaşıyorlardı. Bu nedenle proje amaçlarından biri dışarıdan gelenleri tıpkı Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi'nde de olduğu gibi gecekondular mahallelerinin karşılamasının istenmemesidir. Diğer bir etken alandaki rant durumu olmuştur. Projenin yapılış amacının bir diğer nedeni ise arazi yapısının engebeli olması, Hatip Çayının taşıma durumu ve genel olarak topoğrafyadaki sıkıntılardır. B2 proje için çizilen planlarda da bu durumun zorluğunu yaşadıklarını ifade etmiştir. *"Benim de planları çizerken bazı kaygılarım vardı. Çünkü arazi çok engebeli. Ama artık topografyada her şey yapılabiliyor. Zemin sağlam olsun yeter. Zeminin kaya olması çok önemli."*(B2). Projenin amaçlarından sonuncusu ise; İKEA gibi büyük AVMLerin kurulması ve Mamak Çöplüğü Projesi'yle birlikte çöplüğün kaldırılması ile imajı günden güne değişen Mamak'ta oluşan rant olarak belirtilmiştir.

2.2. YMKDP'NDE HALKIN KATILIMI

Son yıllarda, değişik kentlerde 'kentsel dönüşüm' adı altında uygulanan projelerin en önemli sorunlarından birisi de halkın karar alma sürecinde yer almamasıdır (Karayalçın, 2010: 103).

Uygulamanın muhatabı olan yurttaşlar çoğu kez proje bilgilerini fısıltılar yoluyla öğrenmektedirler. Ne olduğu, neyi öngördüğü bilinmeyen ve zamanlaması bulunmayan bir sözleşme, daha sonra açılacak davaların önünü kesmek için yurttaşların önüne konmakta, adeta onlara dayatılmaktadır. Bu nedenlerle de kentsel dönüşüm alanlarının hemen tümünde çok büyük bir huzursuzluk yaşanmakta, gösteriler yapılmakta, davalar açılmaktadır (Karayalçın, 2010: 103).

Karayalçın'ın belirttiği bu durum günümüzde hemen hemen tüm kentsel dönüşüm projelerinde yaşanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında YMKDP'nin çok farklı olduğu söylenememektedir. YMKDP'nde paydaşlardan biri olan ABB ve Mamak Belediyesi çalışanlarının tümü proje öncesi ve proje sırasında yerel halkın proje hakkında bilgilendirildiğini belirtmektedir. *"Kesinlikle. Proje başlarken de bilgilendirildi. Proje devam ederken de bizzat bizlerin, Belediye Başkanımızın, Büyükşehir'in verdiği yetkilerin içinde olduğu toplantılarla zaman zaman bu bilgilendirme yapılıyor. En önemlisi de proje alanı içerisinde bir kentsel dönüşüm bürosu var. Orada azımsanmayacak oranda hem Mamak Belediyesinden hem de Büyükşehir Belediyesinden çalışan arkadaşlar var. İnsanlar oraya geldiği zaman doğrudan bilgilendiriliyor. Ama o bilgilendirmenin dışında zaman zaman bölgesel olarak başkanımızın bizzat katıldığı toplantılar oldu. Orada insanların kafalarına takılan soru işaretlerinin giderilmesi amacıyla bilgilendirmeler yapıldı ve yapılmaya da devam ediyor."*(B1). *"Proje ilan edilir edilmez bilgilendirmeler yapılıyor. Muhtarlar ve Mamak'ta ofis var, oradan bilgi alıyorlar."*(B4). *"Proje öncesinde bilgilendirme vatandaşlar duymuşlar. Vatandaşlarla her hangi bir anket market durumu yok. Sözlü olarak vatandaşların çoğuyla konuşulmuş. İsteyenler var, istemeyenler var. Proje kararı çıktıktan sonra buraya yerleşen vatandaşlar her konuda bilgilendiriliyor. Bazen aldıkları bilgilerden mutlu olmuyorlar o ayrı bir mesele. Zaten vatandaşların en net bilgi alabileceği yer burası (Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Ofisi). Biz sürekli uygulamanın içindeyiz."*(B3). *"Belki bir öntaslak hazırlanmıştır. Proje sonucunda neler olacağı söyleniyordur. Vaatler söyleniyordur."*(B2).

Foto 6. YMKDP Koordinasyon Ofisi

Foto 7. YMKDP Koordinasyon Ofisinde Bulunan Bilgilendirme Yazıları

Proje kapsamında paydaşlardan bir diğeri olan alanda yaşayan yerel halkın geneli projenin nasıl yapılacağı ile ilgili çeşitli bilgilendirmelerin olduğunu belirtmiştir. "*Bilgisiz bir şey olmadı. Evin olacağına dair işte kaç m. alanın varsa o alana karşılık şu kadar ev verilecek ve üzerine şu kadar ödöceksiniz. Bu enkazdan dolayı para alacaksınız. Ödeyemediğiniz takdirde bunları taksitlendirebiliyoruz diye bilgiler verildi.*"(K6). Katılımcılar tarafından yapılan bilgilendirmelerin en başta

anons şeklinde olduğu, daha sonra ise yerel halkın alanda kurulan Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Ofisi'ne yönlendirildiği ifade edilmektedir. "*Anons yapıldı ilk zamanlarda, sonra aşağıya büro açıldı onlardan öğrendik ne oluyor.*"(K11). Katılımcılardan K8 ve K1 Mamak Belediyesi'nden proje süreci hakkında bilgi almıştır. "*Kentsel dönüşümle ilgili bilgilendirme 2008 yılında oldu. Halk kendi arasında da konuştu. Belediyenin de şeyleri oldu, işte telkinleri oldu ve muaffak oldular %85.*"(K8). "*Belediyeye de gittik, onlar da bildirdiler. Gittik, anlaştık, imza attık. Altı sene bekledim, ondan sonra bura çıktı, geldik oturduk.*"(K1). K2 ise söylenenlerin aksine kendilerine kentsel dönüşümle ilgili açık ve net bir açıklama yapılmadığını sadece yeni ev verileceğinin söylendiğini belirtmektedir. "*Bize öyle şey yapmadılar (bilgilendirme). Bize dediler sana dediler yapıp teslim edicez. Kentsel dönüşümde öyle bir haber vermediler. Sadece olacağını söylediler. Bizde anlaştık, ona göre verdik.*"(K2).

Kentsel dönüşüm projelerinde paydaşlar arasında özellikle projenin başlama döneminde anlaşmazlıklar olmaktadır. Dikmen Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi sürecinde yaşanan anlaşmazlıklar, davalar ve protestolar bu durumdaki en büyük örneklerdendir. Türkiye'de yapılan KDP'lerde genellikle halkın katılımı dikkate alınmadığı görülmektedir "*Ne kadar insanların rızası alınarak, katılım süreçlerine onları katarak yapılıyor ne kadar zorlayarak yapılıyor? Bir kere zorlama olduğu açık. O kadar ki, kentsel dönüşümle ilgili kanun çıktığı tarihte mahkemelere itiraz edenler olduğu zaman yürütmeyi durdurma kararı bile verilemez. Hükmü konmuştur, kanunda o vardır, sonra anayasa mahkemesi onu iptal etti. Yani yanlış iş durdurulabilsin mahkeme kararıyla. Bu yol kapalıydı. Bir de şu var: kentsel dönüşümle ilgili yasalara baktığımız zaman yeter ki kentsel dönüşüm projeleri gerçekleştirilsin, önünde engeller varsa hepsi kaldırılsın.*"(A2).

YMKDP'nin çok zorlu bir başlangıç sürecinden geçtiğine daha önce değinilmişti. Projedeki anlaşma sürecini paydaşların nasıl yorumladığının da incelenmesi gerekmektedir. Buna göre, ABB ve Mamak Belediyesi çalışanları anlaşmazlıkların kentsel dönüşüm projelerinin genel sürecinde kesinlikle olduğunu, YMKDP içinde de yaşandığını, ancak bu durumun geçici bir süreç olduğunu vurgulamışlardır. B1 projenin başlarında insanların daha çekingen davrandığını şu şekilde ifade etmektedir: "*Başlarken tabii insanlar biraz proje nasıl gidecek, ne*

olacak, ne bitecek gözlemliyor. Başlarken illaki biraz güvensizlik falan oluyor. Mülk insanların en önemli şeyidir. Bizde dünyada toprak, ahiret de iman derler. İnsanlar başlarken biraz çekingen davranıyor. Acaba ne olacak, ne bitecek diye. O güvensizlikler kırıldı. Şu an çok iyi durumdayız."(B1).

YMKDP, halkın bilgilendirme ve anlaşma dönemlerinin çok sancılı geçtiği bir proje olmuştur. Birkaç kez iptal edilen projede B1'e göre halkın belediye ile anlaşmayı reddetmesinin temel sebebi proje hakkında yeterli bilgiye sahip olmamalarıdır. *"Şunu fark ettik ki bizim insanımız üzülerken söylüyorum hep son dakikayı bekler. Aslında bir problem olduğundan değil. Mesela biz oraya müdahil olmadan önce anlaşma oranı %35'ler düzeyindeydi. Vatandaş gidip bilgilendikten sonra hiç tereddütsüz anlaşmış. Şu anda inanır mısınız %70'lere vardı. Projeye baktığınızda kaç yıl oldu başlayalı ama son altı ay içerisinde oran arttı. Bunun sebebi şu: dediğim gibi insanlar genelde son dakikayı bekliyor. Yoksa altında çok olağanüstü bir direnç ya da insanların aklına yatmayan bir şey olduğundan değil."*(B1).

YMKDP'nde paydaşlara göre projede süregelen anlaşmazlıklar birçok değişkene bağlıdır. Bu değişkenlerden bazıları yerel halktaki güven problemi ve yeterli bilgi sahibi olamama durumuna bağlanmaktadır. B3'e göre siyasi görüşler de paydaşların anlaşma sağlayamaması için önemli bir nedendir. *"Bazıları olaya tamamen siyasi bakıyor. O insanları ikna etmek biraz daha zor. Ama proje ilerledikçe vatandaşın projeye güveni artıyor."*(B3). K13 de projede paydaşlar arasındaki anlaşmazlıkları siyasi nedenlere bağlamaktadır. *"Buraya Mesut Başkan geldi bilgilendirmek amaçlı. Burada toplantı yaptı. Cuma günü, Cuma namazından sonra insanlar çok olduğu için geldi. Projenin nasıl ilerleyeceğini, hak sahiplerinin nasıl faydalanacağını tabii ki bilgilendirdi. Bir de bu 10 kişiyle 100 kişiyle olacak iş değil aslında. Ayrı ayrı her kafadan ideolojilere göre tepkiler verenler oldu. Ve ya açık şekilde haksızlık olduğunu düşünenler oldu. Ben haksızlık olduğunu düşünüyorum ama kısmi olarak."*(K13).

Siyasi nedenlerin yanında ailevi nedenler de anlaşmaların gecikmesi için neden olarak gösterilmektedir. B1'in ifade ettiği gibi; *"Kentsel dönüşümlerde her hâlükârda %100 iyi şartları bile ortaya kaysanız yaklaşık %10'lar civarında insan*

anlaşmaz. Karşı çıkıyorlar bu bir realite ama %100'ü mutlu etmek hiçbir zaman mümkün değil. Hiç aklınıza gelmeyecek bir sebepten dolayı örneğin ailevi problemler, ölümlerden dolayı kalan çocukların kendi aralarında anlaşamaması gibi sebepler olabiliyor."(B1).

Bu nedenlerin dışında B1 yerel halkın ranttan istediği payı alamamasını da anlaşmayı kabul etmek istememeleri için bir neden olarak göstermektedir. "*Bazen de insanlar neredeyse bedava verin şeklinde beklentili olabiliyor. Bu tür sebepler var.*"(B1). B3 de bu sorununa değinmiştir. "*Onun dışında mülkiyetle, arsasıyla ilgili sıkıntıları var. Ya da hiçbir belgesi olmayanlar var. Hak sahibi olmak istiyorlar tabii ama onları da hak sahibi yapamıyoruz. Gecekondu bedelleriyle ilgili sıkıntı var. Talepleri biraz farklı oluyor. Onlar da işin doğrusu ayrıcalık istiyorlar. Biz de ayrıcalık veremiyoruz. Standart işlemler yapıyoruz. Hakkın bu diyoruz vatandaş istemiyor. Biraz bu durumlar sıkıntı yaratıyor. Mahkemeye vermek zorunda kalıyoruz ama mahkemeye vermeden önce hepsini buraya çağırıyoruz. Biz bir sorun istemiyoruz, gelin anlaşalım diye. On kişi çağırırsak, üçüyle beşiyile anlaşıyoruz aşağı yukarı. Diğerleri inat ediyor. Sıkıntı şurada, mesela bir konut adasında inşaata başlayacaksınız, herkesle anlaşıyorsunuz, bir ve ya iki kişi sorun ediyor. Bir iki kişinin keyfini bekleyip bu kadar insanı mağdur edemezsin. İş çözümsüzlüğe gidince mahkemeye gitmeye mecbur kalıyorsun.*"(B3). K9 ve K11'in sözleri B1'i desteklemektedir. "*Bir zamanlar tapu vermeye başlandıydı. İşte bizim bir tanıdık o zaman hemen başvurup aldı. Bizim bunlar işte üç kardeş oldukları için bir araya biraz gelemediler. Biraz maddiyatsızlık yönünden, işte o yönden biz alamadık. O zaman hemen başvurup alabilseydik tapusunu almış olsaydık, bende şimdi ayağımı direrdim. Derdim benim şu kadar yerim var. Hepimiz birer daire sahibi olurduk, o kârımız olurdu.*"(K9). "*Kentsel dönüşümü isterdim de bana bir şey vermiyor ondan istemiyorum. Bana bir şey vermiyorlar çünkü. Vergisini verdik her şeyini veriyoruz elektriğini yatırıyoruz her şeyini yapıyoruz bana bir şey vermiyorlar. İstemiyorum. Dükkân da ev de tapu tahsilli hiçbir şey vermiyorlar. Neymiş kâğıdınız eksik, neymiş faturanız eksik bilmem neyiniz eksik bahane çıkarıyorlar. Nasıl destekleyeyim? En azından dükkânın yerine ufak bir şey versinler. Nerde çalışıcaz biz? Kanımızın son damlasına kadar buradayız, savaşıcaz (...) Biliyoruz nasıl olacağını da biliyoruz, hepsini biliyoruz o yüzden direndiğimiz kadar direncez. Hak tanımıyorlar bize hiç.*

Onaylamamız bu yüzden. Biz her şeye tamam dedik ama sürekli eksiklik buluyorlar. Kendi üzerine başka yer var mı ona bakıyorlar. Başka yerde arsan varsa sorun çıkarıyorlar."(K11).

YMKDP alanında görüşme yapılan yerel halkın bir kısmı onlara başka bir şans verilmediğinden dolayı anlaşmak zorunda kaldıklarına değinmiştir. "Burada bir zamanlar toplantı oluyordu barınma bürosu diye. Ondan sonra toplantıyı da bitirdiler. Yürüyüşler filan oldu, mitingler oldu belediyenin önünde. Sonra Büyükşehir'e yürüyüş oldu. Sonra toplantılar bitti. Herkes anlaşıyor mecbur. Borçlandırıyorlarmış öyle diyorlar. İster kabul et istersen al eşyanı git diyorlar yani."(K12). "Teslim ettikleri zaman apartmana geçicez. Mecburuz. Çünkü evimizi yıkacaklar (...) Zaten kaybettik her şeyi. Ben evimi niye verdim peki? Biz vermek zorunda kaldık. Şimdi sağın dolmuş solun dolmuş ora vermiş bura vermiş efendime söyliyim benim anlaşacağım bir yer kalmamış. Bana hak tanımamış ki (...)Projede hiçbir sorun yok. Şöyle sorun yok. İstedikleri gibi hareket ediyorlar. Sorun halk içindi, halk kabullendi. Onlar içinde bir sorun yok. Sorun yok burada hiç. Niye sorun yok. Zaten yaptığı anlaşmalarda şu; ben söyleyinceye kadar evinde otur, söylediğim zamanda evini ver. Ne sorun olacak onlar için. Geç yapacak erken yapacak. Zaman şeyi yok, hani bir anlaşma yaparsın da zamanı vardır. Bunda zaman yok. Zaman olmayınca sorun olmaz."(K8). K11 'in sözleri de K12 ve K8'i destekler niteliktedir. "Zaten herkes anlaştı verdi. İkinci bir dairesi, evi olanlar verdi. Anlaştılar, nasılsa ben oraya oturcam o ne zaman çıkarsa çıksın dedi. Olan bize oldu. Zor. Biz hayatımızı buraya bağlamışız 87'den bu yana."(K11).

Foto 8. Mamak Barınma Ofisi'ndeki Afişler

Katılımcıların bir kısmı da alanda kentsel dönüşüm amaç ve sonuçları hakkında bilgi verilmesinden ziyade tehdit ile evlerinin alındığına vurgu yapmaktadır. K3'ün sözleri bu durumda önem taşımaktadır. "*Melih Gökçek dedi ki, önce park olacaktı burası yeşil alan olacaktı. Biz bir sefer mahkemeye verdik. Melih gökçek burayı alamayınca kaç sefer proje değiştirdiler. O zaman dedi ki eğer anlaşmazsanız buraya dubleks ruhsatı veririm, müteahhit giremez, size ne hizmet veririm ne bir şey. Sizin çamurun içinde canınızı çıkartırım dedi. Buradakilerin çoğu tehdit ile korkusundan verdi. Burayla hep uğraştılar ama şimdi tehdit ile aldılar evlerimizi. İşinize geliyorsa dendi, hizmet verilmez dendi. Şimdi hizmet geldi de ne oldu.*"(K3).

Ayrıca YMKDP alanında ev sahibi olmayan ve kiracı olan kişilerle belli bir anlaşmaya gidilmemiş, bu kişiler Kusunlar Mahallesi'ne yönlendirilmişlerdir. KDP'ler sonucunda proje yapılacak olan alanda kiracı olanlar proje kapsamında en çok mağdur olanlardır. Bu nedenle Tekeli'ye (2014) göre gecekonduları dönüştürmek için geliştirilen projelerde kimin hangi problemi çözdüğü belirsizdir. Çünkü gecekondusu yıkılan kişiye mülk vermek gecekondusu sahibinin problemini çözüyormuş gibi görünse de, gecekonduda yaşayan kesimin yarısının kiracı olduğu düşünüldüğünde dönüşüm alanının da yarısının probleminin çözülemeyip büyüdüğü anlaşılacaktır. "*Ben kiracıyım burada. Biz çok mağdur olucaz yani. Bilmiyorum yani nerde çalışıcaz. Şaşkınım yani. Benim gibi küçük esnaf çok perişan olacak. Burdakilere yazık oldu şimdi. Karşıdaki Yeşilöz'e imar geldi buraya gelmedi. Haksızlık oldu. Burda bir rant oldu yani. Ben gidecem burdan ama burdaki insanlara günah oldu. Adaletsizlik oldu (...) Başa gelemezler çünkü. Belediyeye kim başa gelebilir? Onun için buradaki insana yazık oldu. Fakir fukara zaten zengin insan yok ki burada. Yıllarını buraya vermiş adam, 60 sene buraya emek vermiş. Şimdi gittiler. Gönülsüz gitti çoğu, mecbur, fakir adam nereye gidebilir?"(K10).*

2.3. YMKDP'NİN SOSYAL VE MEKÂNSAL ETKİLERİ

2.3.1. YMKDP Mekânsal Etkileri

Kentsel dönüşüm projeleri tanımlanırken en önemli vurgulardan biri fiziksel ve çevresel yönlerden bozulmuş ve köhneleşmiş mekânlara yapılmaktadır. Bu nedenle KDP yapılan alanlarda mekânsal değişimler ve bu durumun yarattığı sosyal etkilerinin olması kaçınılmaz olacaktır. Aynı zamanda oluşacak mekânsal değişimler KDP yapılacak olan alanın imajını da değiştirebilecektir. Örneğin, Mamak uzun dönemler boyunca gecekondulu mahalleleri ve çöplüğü ile bilinen bir yerdi. Bu nedenle buraya yapılacak olan kentsel dönüşüm projeleri Mamak'ın imajını iyi yönde değiştirebilirdi. B1'e göre bu durum projenin olumlu çıktılarında biri olmaktadır. *"Burada zamanla ne olur, tabi bu projenin şekillenmesiyle birlikte elbette Mamak'ta imaj kesinlikle değişir."*(B1). Mamak'ın imajının bu şekilde değişmeye başlaması alanda yaşayan kesimin bir kısmı için de olumlu görülmektedir. *"Mamak'ın ismi duyulmuş oldu Ankara'da. Daha önce çok gidilip gelinmezdi eğer burda oturmuyorsan. İKEA'nın yapılmış olması da öbür taraftan gelenlerin sayısını arttırdı bence. Mamak'tan geçerken gecekondulu görüntüsü yerine böyle bir görüntü daha iyi olmuş olabilir. Sonuçta gecekondularında er ya da geç değişmesi gerekiyor. Ben öyle düşünüyorum. Çünkü herkes için yeterli ev alanı yok yani, herkes gecekondulu yapmaya kalksa olmaz."*(K7).

Belirtildiği gibi projeden önce alanda 13.750 gecekondulu bulunmaktaydı. Harita 5 ve Harita 6'da da görüldüğü gibi projenin başlamadığı 2008 yılı ile projenin başlamış olduğu 2014 yılında 1., 5. ve 6. Etaplarda mekânsal farklılaşmaların başlamıştır. Proje sonucunda yapılan konut ve yeşil alan ile birlikte alanda kamu alanları yapılmaktadır. *"Proje öncesi gecekondular bütün alana yayılmış durumdaydı. Biz zeminde yer açtık. Lise, park alanı yapıldı. Bölgenin içinden (Sivas'a giden) hızlı tren geçiyor."*(B2). *"Kesinlikle her etapta okul, donatı, park gibi benzeri ihtiyaçlar yapılıyor."*(B3).

Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi - 2014

İşaretler

— YMKDP Sınırları

0 55 110 220 km.
|-----|-----|-----|-----|-----|

Harita 7. 2014 Yılında YMKDP Alanı

Proje kapsamında yapılan mekânsal düzenlemeler ile birlikte hem geçmişten kalma hem de yeni yapılaşmanın getirdiği birçok eksiklik bulunmaktadır. Proje öncesi kendi bahçesine sebze ve meyve ekip, alışverişini veresiye defterine yazdıran, taksitlendiren 1. Etap halkı şu an mahallede bulunan tek Halk Ekmek dükkânına muhtaç kalmıştır. Bunun dışında Ankara'nın Doğu Kapısının hemen yanında blokların kuzey kısmında bir alışveriş merkezinin inşaatı devam etmektedir. Bu süre boyunca burada yaşayanların temel gıda ihtiyaçlarını satın alabilmesi için yıkımların başlamadığı diğer mahallelere gitmeleri gerekmektedir. K2 ve K7 durumu şu sözlerle ifade etmektedirler. *"Ben buraya taşınalı 3 sene oldu. Alışveriş merkezi yapacaklarmış daha yarısı duruyor. Çalışmıyorlar da. Bakkal makkal hiçbir şey yok. ben bir maydanoz almaya gittim söylemesi ayıp kıvırcık almaya gittim. Köstence'ye gittim."*(K2). *"Tek sorunu gezecek yer yok yani evden çıkınca gidebileceğim çarşı gibi bir yer yok. Bir de Samsun Yoluna bakıyor bizim evimiz, trafikten dolayı gürültü oluyor."*(K7). Bu ifadelerde aynı zamanda alanda yaşayanların yapılacak olan alışveriş merkezinden umutlu olmadıkları görülmektedir. Gecekonudaki evlerin yerini çok katlı apartmanların alması ile gecekondu hane halkının esnaf ile olan ilişkisi de değişmiştir. *"Gecekonduyunun maliyeti düşük. İyi kötü bir şeyler ekliyor. Alışverişini mahalle bakkalından yapıyor. Mahalle bakkalının da veresiye defteri var."*(A1).

Foto 9. 1. Etap Halk Ekmek

Foto 10. 1. Etap İnşaatı Devam Eden AVM

Mekândaki eksikliklerden en önemlisi 1. ve 2. Etap'a yakın okul bulunmamasıdır. *"En büyük sorun burada okul yok, camimiz yok. Millet okul açılınca nereye gidecek? Camiye fazla arsa istemiyoz, bizim arsamız yetiyor. Ama onun yapılmasını istiyoruz. Gidiyoruz, anlaşıyoruz, şey yapıyoruz adamlar diyor ki biz öyle şeylere karışmıyoruz. Cami yapmaya karışmıyoruz. Sen bugün bir belediye başkanısın ya. Kendin yapman lazım. Birinci katını yaptırsa gerisini biz toplarız yaptırırız belki ama şimdi nasıl yapalım? Bugün cumaydı. Millet dışarda kıldı, e bu sıcağa günah değil mi?"*(K2). K2'nin ifadelerine göre alandaki insanlar için yakında bir caminin olmaması da büyük sorun oluşturmaktadır. *"Biz yanlışlık yaptık, neden yanlışlık yaptık? Bu binalar olmadan önce belediyeye anlaşmamız lazımdı. Cami, okul, hastane bunların olmasını isterdik. Ama biz şimdi geç kaldık. Binalar yapıldı. Okulumuz yapılmadı, camimiz yapılmadı. E burda milletin gücüyle o cami yapılmaz. Burası merkez olduğundan buraya büyük bir cami gerek, ona da milletin gücü yetmez. Eski cami yetmiyor zaten. Dünyanın parası toplanıyor, nereye gidiyor?"*(K2). 1. Etap alanında halen yıkılmamış olan iki katlı kuran kursu binası cami olarak kullanılmaktadır.

Foto 11. 1. Etap'ta Cami Olarak Kullanılan Kuran Kursu

Yapılan görüşmelerde belediye çalışanlarına göre mekândaki en büyük sorun mülkiyet sorunudur. Belediye çalışanlarına göre mülkiyet durumundan dolayı alanda yüksek katlı binalar yapılması zorunlu hale gelmiştir. *"Bölgede özellikle imara yeşil alanların kazandırılması, spor tesislerinin kazandırılması, sosyal donatı alanlarının kazandırılması, sosyal kültürel merkezlerin kazandırılması, ticaret merkezlerinin kazandırılması ve en önemlisi insanlara barınma hakkının kazandırılması açısından biz bu projeden memnunuz. Bu anlamda problem yok. Sadece mülkiyet problemlerinin çözümünün biraz daha hızlı olması halinde projenin tamamlanması daha erken bir tarihe alınabilir. Tek sıkıntımız o noktada var."*(B1). B1'e göre mülkiyet durumu projedeki en sorunlu alandır. Bu nedenle B1 alandaki çok katlı binalardan rahatsız olduğunu ancak mülkiyet dengesinden dolayı yapılmak zorunda kaldığını vurgulamaktadır. *"Açık söyleyeyim gönül ister ki şu an orada çok katlı yani 15 – 16 katlı binalar yapılıyor, 15 – 16 katlı değil de iki üç katlı veya 4-5 katlı yapılar yapılsın. Ama şöyle bir problem çıkıyor karşımıza: mülkiyet problemi. Bu insanlara tapu verilmiş, gecekondular yapılmış, tapu tahsis dediğimiz bir olay var devlet af getirmiş bu gecekondulara. Bunlara bir şekilde mülkiyet hakkını vermek zorundasınız, vermediğiniz zaman anlaşma zeminini yakalayamıyorsunuz. Ayrıca buradaki yapı yasaklı alanların çokluğundan dolayı zaten imara açabildiğiniz alanlar çok sınırlı. Sınırlı olan yerlerde bu mülkiyet dengesi ile bu imar durumunun örtüşmesi için mecburen çok katlı yapı yapıyoruz. Bunun sebeplerinden biri bu. Keşke mülkiyet durumu bu kadar yoğun bu kadar işin içinden çıkılmaz bir halde olmasaydı da daha az katlı binalar yapılsaydı. Biraz da mecburiyetin getirdiği bir konu bu."*(B1).

YMKDP kapsamında 1. Etap alanına yapılan evlerin tamamı 17 katlıdır. Tek katlı ve ya iki katlı gecekondudan çıkanlar için evlerin kat sayısının çok yüksek olması da sorun oluşturmaktadır. K4 *"Bu kadar yüksek bina yapılmak gerekli değildi. 5'er kat yapılsaydı o zaman daha çok iyiydi. 17 kat olmaktansa 5'er kat olsaydı daha iyi olurdu. Aşağı yukarı bir köyü alıyor kızım burası. Bir tanesine bir köyü alıp sokuyorlar, mahkûmsun. Resmen mahkûmsun."*(K4) sözleri ile bu durumdan duyduğu rahatsızlığı dile getirmiştir. K4'ün ifadesinde 'mahkûm' sözcüğü göze çarpmaktadır. Yeni yapılan binalar alanda yaşayan halk tarafından genelde cezaevine benzetilmiş ve çoğu kez bu vurgu yapılmıştır. K4'ün apartmanın içinde kendini

mahkûma benzetmesi durumu da yeni yapılan yerleşim alanlarının içinde yaşayan toplumla uyuşmadığının bir göstergesi olmaktadır. Apartmanların yüksekliği katılımcılardan birçoğu için sorun teşkil etmektedir. K9 ve K4'ün sözleri kat yüksekliğinin oluşturduğu ayrı bir problemi ifade etmektedir. *"Apartmanın rahatlığı vardır ama ben bu ortamı daha tercih ederim yani (gecekondu). Evlerimiz serin buz gibi, içerler hep buz gibi bak dışarıyı yanyor. Apartmandakilerde yanyorlar şimdi sıcaktan. Ben kızıma gidiyorum bir gece zor kalıyorum apartmanda."*(K9). *"Noter huzurunda çekiliş yaptılar (...) Teyze sana 15. Kat çıktı dedi. Teyze çok güzel yerin dedi. Aman evin içi nasıl yanyor şimdi. Yemin ediyorum çırılçıplak oturmalık. Aşağısı iyi, yukarısı güneş tepende."*(K4).

Foto 12. 1. Etap Apartmanlardan Görünüm

Kat sayısı dışında katılımcılara göre yeni yapılan apartmanlarda farklı sorunlar da bulunmaktadır. Bunlardan biri de apartmanlarda yangın merdiveni olmamasıdır. Yangın merdiveninin eksikliği her hangi bir yangın durumunda kötü sonuçlar doğmasına neden olabilecek bir durumdur. K11'in de belirttiği gibi, *"Ha bir de yeni yapılan evlere bakın yangın merdiveni yok. Sormuşlar onu asansör var demişler. Asansör çalışmaz ki bir şey olsa."*(K11). Gecekondudaki yaşam koşullarından tam olarak sıyrılmamış olan hane halkı için bu eksiklik endişe vericidir. Sosyal konut amaçlı yapılan binaların genellikle düşük bütçe ile yapıldığı görülmektedir. K3'ün ifadelerine göre YMKDP 1. Etap'taki apartmanlar da lüks

görünümlerine rağmen kaliteli malzeme ile yapılmamıştır. *"Bu evler bizim için lüks evler. Ama buranın da her şeyi sorun. Kapılar kapanmaz, langır lungur sallanır ama görünüşte lüks görünüyor."*(K3).

YMKDP hedefinde 50.000 m² lik park ve yeşil alanın yapımı vardır. 1. Etap kapsamında yapılan yeşil alan apartmanların güney kısmında bulunmaktadır. Aynı zamanda bu yeşil alan apartmanlar ile Hatip Çayı arasında kalmaktadır. Yeşil alan içerisinde spor aletlerinin de yer aldığı bir tane çocuk parkı bulunmaktadır. Ayrıca alanda bir yürüyüş yolu, bir bisiklet yolu, bir adet üstü büyük bir çadır ile kapatılmış koltuklu oturma alanı ve birkaç adet de içinde sandalyeler ve küçük bir masa bulunan etrafi delikli hasır olan oturma alanları mevcuttur. Bunun dışında her apartmanın küçük bir bahçesi vardır ve çim ile kaplıdır. Belediye çalışanlarına göre 1. Etap alanında burada oturacak gecekonduların halkının zorluk çekmemesi için yeşil alan yapımına özellikle dikkat edilmiştir. *"Birincisi, gecekondular ve çarpık yapılaşma diyoruz ama bence de aynı zamanda buraların yeşili ve çevreyi ifade eden bir boyutu var. Projenin tamamı anlamında baktığınız zaman gecekonduların teker teker bölgeye kazandırdığı çevreci katkı ve kattığı yeşil anlamında projenin tamamında bu yeşil alan yine sağlanıyor. Hatta fazlasıyla (...) Gecekondular iyi niyetlerle yapılmış, ağaç ekmişler, yıllarca buranın bakımı yapılmış ve bölgeye çok güzel bir yeşil alan kazandırılmış. Buradaki gecekondular yıkılmakla birlikte o ağaçlara ellenilmiyor. Konut yapılacak olan yerlerde illaki bunlar dikkate alınıyor, birçok alan yeşil alan olarak bölgeye kazandırılıyor."*(B1). *"Belediye bazı yerlerde kendi mülkiyetinden feda ederek park alanları oluşturdu. Bu avantaj değil. Yani kendi mülkiyetiniz üzerine park yapmış oluyorsunuz."*(B3).

Foto 13. YMKDP 1. Etap Yeşil Alanın Hava Fotoğrafı -1
Kaynak: Ankara Büyükşehir Belediyesi

Foto 14. YMKDP 1. Etap Yeşil Alanın Hava Fotoğrafı -2
Kaynak: Ankara Büyükşehir Belediyesi

Ancak katılımcıların görüşleri belediye çalışanlarının görüşleriyle örtüşmemektedir. Örneğin K2 *"Gecekonuda bahçemiz vardı. Gecekonuyla bura bir olur mu? Hapishaneye girmek başka bir de öyle serbest oturmak başka."*(K2) diyerek duruma ilişkin düşüncelerini ifade ederken alanla ilgili bir kez daha

'hapishane' vurgusu yapmaktadır. Katılımcıların bir kısmı gecekondularındaki bahçelerini sebze ve meyve yetiştirmek gibi yeşil alanla birebir etkileşimde olacakları şekilde geçirmeye alışkın olduklarından yeni yapılan yeşil alan onlara yeterli gelmemekte hatta kendi yeşil alan tasvirlerinin dışında kalmaktadır. Bu açıdan A1'in sorduğu soru önemlidir. *"Yeşil alan içerisinde çocukların oynadığı uzaktan bakılan bir alan mıdır?"*(A1). 1. Etap da yaşayanlara göre yeşil alan bahçelerine ekip biçecekleri, aileleriyle oturabilecekleri kısacası aktif olabilecekleri yerdir. Bu nedenle katılımcıların konuşmalarında bahçelerine duyulan özleme sıklıkla rastlanmıştır. *"Bahçemizde erik vardı, kayısı vardı işte ufak tefek şeyler vardı."*(K2). K1'in yeni yapılan yeşil alanı benimseyemediği ve kendi yeşil alanını kurmaya çalıştığı görülmektedir. *"Gecekondu da şu var idi. Yollar dardı, bir araba zor geçerdi. Bir araban olsa koyacak yer yoktu. Şimdi burada dünya kadar yer var. Ama gecekondu da bahçem vardı. İster istemez eksikliğini hissediyorsun. Oraya bir şeyler ekiyordum. Gidip gelip bakıyordum. Yetiştirdi mi yetişmedi mi çiçek açtı mı diye bakıyordum. O telaşla geçiyordu zaman. Burada öyle bir şey yok. Balkonda otur otur duramadım, şurada arkada bir yer var (Mescitin arka bahçesi) oraya domates ekim. Onlarla uğraşıyorum işte."*(K1). 2. Etap alanında yaşayan K11 henüz apartmana geçmemiş olsa da kendi yeşil alanından koparılacak olmanın üzüntüsünü yaşamaktadır. *"Kapıdan çıkınca toprağa basamıcam. 15-20 katlı yapılacak evler artık neresi düşerse bana."*(K11).

Foto 15. 2. Etap Alanındaki Bahçeler

A4 insanların genelde ekonomik olarak düşündüğünü ve proje sonucunda mutlu olacaklarını varsaydıklarını, ancak yeni yaşam koşullarında çok büyük mutsuzluk yaşadıklarını bu durumun önemli bir sebebinin de yeşil alana duyulan hasret olduğunu belirtmektedir. *"Neoliberal zihniyet açısından insanlar düşünüyor, fakat gecekondudan daireye geçince de müthiş mutsuzlaşıyorlar. Yani ben hem derinlemesine mülakat yaptım, hem de anket yaptım. Anket sorularında %90 gibi nerede benim gecekondum, gecekondum nasıldı, bahçem nasıldı, ne mutluymuşuz oradan geldik bu daireye diyen büyük bir kesim var. Çok büyük bir özlem içine giriyorlar."*(A4). Bu anlamda A2 de, proje sonrası yaşanan mutsuzluğu gecekondulu kesimin yeşil alan ile bağının kesilmesiyle ilişkilendirmektedir. *"Adamın gecekondusunun etrafında ekip biçmesine imkân verecek küçük de olsa bahçeciği vardı. Hayvanını orada otlatabiliyordu (...) şimdiki durumla mukayese edilince herhalde herkes eski durumdan daha memnundu şeklinde değerlendirilebilir."*(A2).

Bununla birlikte K2'nin ifadelerine göre yeni yapılan yeşil alanın birçok eksiği mevcuttur. *"Biz park alanında oturamıyoruz. Bu taraflarda bir düzen yok. Sonra bir gölgelik bir şey yok. Yağmur yağsa her yer kötü oluyor. Böyle park olur mu? Berbat bir park affedersin. Görüntü güzel de görüntüyü napayım? Çam dikseler bunlardan iyiydi. Ihlamur ağacı diktiler. Başka bir şey dikmediler. İşte yeşillikmiş güya. Elektriği yok, lambası yok, bir şeyi yok."*(K2).

Foto 16. 1. Etapta Bulunan Oturma Alanları

Foto 17. 1. Etapta Bulunan Yürüyüş Yolu

Foto 18. 1. Etapta Bulunan Çocuk Parkı

Foto 19. 1. Etapta Bulunan Spor Aletleri

Alanda yapılmış olan yeşil alanın burada oturan kesim ile uyumadığı görülmektedir. Özellikle yeşil alan içerisindeki oturma alanlarının kullanışsız olduğu görülmüştür. Araştırma kapsamında 1. Etap'ta yaşayanların bir kısmının 2. Etap'ta bulunan eski park alanına oturmaya gittikleri görülmüştür. A1'in ifadeleri durumu özetler niteliktedir. *"Dönüşüm olarak Toki'nin yaptığı ya da diğer toplu konut alanlarında gecekonduların taşındığı alanlara gittiğiniz zaman, antropolojik çalışmalar bize gösteriyor ki; toprakla insanın ilişkisini değiştirmek istiyorlar. Ne yapmak istiyorlar? Gecekondulu adam evinin önüne iki tane erik ağacı ekliyor bir tane kiraz ağacı ekliyor. Toprakla direk bir ilişki var. Hâlbuki yeni gittiği yerde böyle bir ilişki yok. Bu yasak. Hiçbir şey yapamıyor. Çünkü bir yönetim kurulmuş ve yönetim kat kanununa göre değil şirket olarak kurulmuş. Zorunlu olarak o kişiye bir yaşam koşulunu dikte ediyor."*(A1).

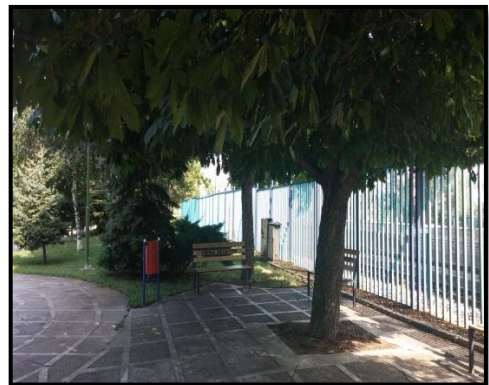

Foto 20. 2. Etapta Bulunan Yeşil Alan

Eğer bir kent mekânının mekânsal biçimi (konutları, iş olanakları gibi) değiştirilirse, herhangi bir aile için erişilebilirliğin fiyatı ve yakınlığın maliyeti de değiştirilir (Harvey, 2013a). Ulaşım güzergâhları incelendiğinde projeden sonra 1. Etap alanına olan şehir içi ulaşımında bir değişiklik olmamıştır. 1. ve 2. Etap alanının içinden sadece banliyö treni ve dolmuş geçmektedir. Yani alanda yaşanan mekânsal değişimin henüz ulaşımı etkilemediği görülmektedir.

YMKDP'nde yapılan sitelerde bir diğer göze çarpan durum sitelerin güvenli olmasıdır. Daha önceleri komşuluk ilişkileri kuvvetli olan bahçeleri genellikle bitişik ve balkonları birbirini gören gecekondular hane halkı proje sonrası etrafi dikenli teller ile çevrili ve kapısında güvenlik olan sitelerde yaşamaktadırlar. KDP denildiğinde proje paydaşlarının da aklına güvenli siteler gelmektedir. Eski komşuların aralarına bu şekilde dikenli tellerin girmesiyle beraber mekânda ayrışmanın da yavaş yavaş temelleri atılmış olmaktadır. Aynı zamanda yeni yapılan apartmanların girişinde güvenlik bulunmaktadır. Apartmanlara geçenlerin bir kısmı bu durumdan memnun olup, aidatların içine güvenlik ücretinin de alınmasından şikâyet etmektedirler.

Foto 21. Sitelerin Etrafındaki Dikenli Teller

2.3.2. YMKDP'nin Sosyal Etkileri

Kentin mekânsal biçimini insan davranışının temel bir belirleyicisi olarak görmek mümkündür (Harvey, 2013a). Bu nedenle zaman zaman kentin mekânsal biçimini değiştirerek buradaki toplumsal düzenin de değiştirilmesi hedeflenebilir. Büyük ölçekli yeniden canlandırma projelerinde proje sonucunda otomatikman o alandaki tüm grupların projenin getirilerinden faydalanacağı (trickle-down effect) kabul edilse de (Özdemir, 2010), bu varsayım genellikle gecekonduların dönüşümlerinde tam tersi olmaktadır. KDP sonucunda yıkıma maruz kalan gecekondular toplu olarak çok katlı binalara geçmektedirler. Bu durum müstakil bir evde, düşük yoğunluklu bir çevrede, komşularla samimi ilişkiler içinde ve doğaya yakın olarak yaşamaya alışmış gecekonduların ailesinde radikal değişikliklere yol açmaktadır (Erman, 2014). Gecekonduların alanlarındaki sosyal hayatta en önemli ilişkileri de komşuluk ilişkileri oluşturmaktadır. Çoğunluğu tek ve iki katlı gecekonduların oluşturduğu alanlar gerek evlerinde gerekse bahçelerinde oturarak komşuluk ilişkilerini sağlamlaştırmaktadırlar. Gecekonduların yaşamında komşuluk anlayışının aileden farkı yoktur. Aynı bir aile gibi birlikte yiyip-içen, düğününü cenazesini birlikte yapan, halısını yıkayıp, tarhanasını yapan, kapı önlerinde oturulup sohbet edilen komşuluk ilişkisi mevcuttur. YMKDP kapsamında yapılan görüşmeler sırasında gecekonduların apartmana geçmiş ya da yakın zamanda geçecek olan katılımcıların en büyük sorun ve korkularından biri komşuluk ilişkilerinin eskisi gibi olmayışıdır. Örneğin K6, *"Gecekonduda birbirinden haberdarsın ama apartmanda fazla birbirinden haberdar değilsin. Sadece o kattaki kişileri tanıyorsun. Ya da asansöre bindiğinde asansöre inip bindiğin kişileri tanıyorsun. Ama selamlaşmıyorsun pek. Gecekonduda öyle değildi. Her şeyden haberdardık. Ne var ne yok biliyordun."*(K6) diyerek duruma ilişkin düşüncelerini dile getirmektedir. K8 *"Biz apartmana geçtiğimiz zaman sosyal ilişkimiz bitecek. Kısacası bu. Benim hanım bacaklarından ameliyatlı. Bizim gecekonduyu yıkmazlarsa kışın orda yazın evimizde. Ama yıkarlar, yıkmadan tutmazlar. Şurada burada vakit geçirip gece evimize yatmaya gireriz. Zorunlu otururuz. Kısacası öyle söyleyeyim, biz dairede oturursak zorunlu otururuz."*(K8) diyerek bulunduğu durumdan duyduğu rahatsızlığı ifade etmiştir.

Mekânla kurulan bağ aynı zamanda karşılıklı ve kültürel paylaşımın kaynağıdır. Bir odaya, evin bir bölümüne, binaya ya da mahalleye yüklenen

duygusal anlam bu tür paylaşımlar sonucunda şekillenir (Kalaycıoğlu vd., 2008). Gecekondu kesimine göre dayanışma ve yardımlaşma akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin önemli bir vurgusudur. Bu nedenle katılımcılar eskiye özlem duymakta yeni taşındıkları alanlarda bu ilişkileri aramaktadırlar. YMKDP’de alanda yapılan görüşmelere göre buradaki katılımcılar da birbirleriyle karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma içinde sürdürdükleri komşuluk ilişkilerinin apartmana taşınıldığında yok olduğunu düşünmektedirler. Komşuluk ilişkilerinin kurulamadığı yeni konutlarını ve yaşam tarzlarını, apartmanların dış görünüşüyle ilişkilendirerek ‘cezaevi’ ve ‘hapis’ benzetmesi yapmaktadırlar. *"Şimdi mesela kendimizi hapishanede hissediyoruz. Çünkü şöyle burada komşuluk yok dairede. Ama gecekondu hep birbirimiz ile anlaşıyorduk, konuşuyorduk, komşuluk vardı. Küçük büyük hatır hürmet vardı. Şimdi o da kalmadı."*(K2). *"Gecekondu daha rahat, komşuluk ilişkisi var. Dairelerde kimse kimseyi tanımıyor. Çok sıcakmış evler, buralar güzel, serin. Gecekondu herkesi tanıyoruz. Apartmana geçince ne olacak bakalım. Burada istediğimiz zaman çıkıyoruz, oturuyoruz bahçede. Orası aynı cezaevi gibi. Komşuluk ilişkisi yok, kimse kimseyi bilmiyor. Burada eski komşuluk ilişkileri aynen devam eder. Herkes birbirini tanır."*(K12). *"Apartmana taşınınca çok şey değişecek, hiç memnun değilim. Şuradaki rahatlığı bulabilir misin? Ben bu kapıya geleli 45 sene oldu. Bu hayata alıştım, artık daire içinde nasıl olurum bilmiyorum. Sevmiyorum daireyi, hapis hayatı yani. Evet belki bir rahatlığı var ama bu huzur yok. Ne altındakiyle anlaşabiliyorsun, ne üstündekiyle anlaşabiliyorsun. Bir de anlaşabileceğin insanlarla karşılaşabilirsen o daha iyi olur tabi. Ama gecekonducuların yaşayışı, insanlığı, komşuluğu her şeyi farklı. Apartmanlarda bu yok. Benim oğlum İstanbul’da, kızları gidiyoruz. Sevmiyorum. Hiç kimse kimseye merhaba demiyor ya. Böyle olur mu? Ölsen kalsan hiç kimse kimsenin hatırını sormuyor. İşte olacağı o yani. Ama şurada çık bak herkes birbiriyle samimi yani. Gecekondu böyle olur. 2 saat görmese gelip diyor ki nerdesin görünmüyorsun. Orda bir hafta 10 gün görmese nerdesin kimsin diyen yok yani. Böyle bir yaşam. Daireyi sevmiyorum ben, rahat hayat ama. Hep geçerken diyorum ah hep beton yığını olacak buralar. Napacaz gideceğimiz yerde? Takılıyorum oğluma, oğlum diyorum bir müstakil ev alalım bizim komşulara yakın bahçe içinde otururuz ne güzel. Nasıl yapacaksın ama, neyle yapacaksın?"*(K9). *"Bence cezaevi. Aşağı katı sayarsan 17 kat oluyor. Her katta 6*

daire var. Kimse kimseyi bilmiyor ki. Ben buraya geleli 1 sene oldu, üç kişiyi biliyorum, üç, dördüncü kişiyi bilmiyorum. Kimse kimseyi bilmiyor burda. Napacan? Çaren var mı? Yok. boynunu bükecen, ne derlerse yapacan."(K4).

Foto 22. Hapishaneye benzetilen 1. Etaptaki Apartmanlar

K13'ün sözleri komşuların birbirine olan yakınlığını ve apartman koşullarında komşuluk ilişkilerinin eskisi gibi sürdürülemez nedenlerini açıklamaktadır. *"Gecekondu daha şey böyle samimiyet var. Bayram seyran, akrabalık, insan ilişkileri bambaşkadır. O yönlerini bulamıyorum şimdi. Ben karşı komşumuz kim bilmiyorum. Yani iyi diyemem, kötü diyemem ama. Aynı kişiler geldi ama kura oldu. Bütün bir mahalleyi bir bloğa toplama kapasitesi var. 100 hane bir blokta. 16 kat, 6 daire var 4 daire olanlar var, neyse bir köy var bir blokta. Adam 13. Katta, ben 3. Kattayım, öbürü 5. Katta, birisi A Blokta birisi B'de neyse tanıdığın insanlarla eski ilişki yok. Eski iletişim yok burada. Ben mesela ilkokuldayken okuldan geldiğimde annem evde yoksa karnımı doyuracaksam karşı komşuya gidip, çat kapıyı girip benim karnım aç, karnımı doyur diyordum. Bu samimiyet vardı. Ve ya arkadaşım bize gelirdi. Yani o olmuyor artık. Rahatlık konfor açısından rahat yoksa."*(K13). K2 de apartmanda eski komşularıyla uzak olmasından ve yeni gelenleri tanımadığından komşuluk kuramadığından eski gecekondu hayatına özlem duymaktadır. *"Eski hayatımızı biz elbet özliyoruz. Özlemez olur muyuz? Mesela benim gecekondu vardı, kapıya çıkıyordum, bahçemle uğraşıyordum,*

meyvemi yiyordum. Şimdi buraya girdik ne komşuyu tanıyoruz ne başka bir şey. Komşularda bizden uzaklar. Kimisi bu yana düştü, kimisi aşağıya düştü. Darmaduman olduk. Kaç kişi geldi buraya, hangisini tanıyacağız? Hangisiyle sohbet yapacağız? Tanımıyom etmiyom bu yaştan sonra."(K2).

İnsanlar yaşam çevreleriyle duygusal bağlar oluşturur, kimi zaman da kimliklerini yaşadıkları yer üzerinden alırlar. Özellikle dezavantajlı kesimlerin bir arada yaşaması sonucu ortaya çıkan karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma o yaşam çevresinin önemini orada yaşayan halk için arttırmaktadır. Aynı zamanda gecekonduya verilen emek burada yaşayanların, orta sınıfın evine yüklediği anlamlardan farklı anlamlar yüklemelerine neden olmaktadır (Erman, 2016). YMKDP sonucunda gecekonduların yıkılmasıyla gecekonduları sadece bir ev değil yuva olarak gören hane halkı maddi sıkıntılarının yanında manevi sıkıntılar da çekmektedir. K13'ün sözleri bu durumu özetler niteliktedir. *"Ne kadar kaçak dersek diyelim, 30 senede az bir zaman değil. Dedem 17-18 yaşındayken gelmiş buraya, bir tane metal bardağı varmış. Kahvelerde sandalyenin üstüne kartonu serermiş, bir tane de üstüne serermiş. O bina o şekilde yapıldığı için yani yokluktan yapıldığı için değeri 300 milyar değil, değeri 30 trilyon bile değil. Dedemin gözünde o evin değeri 30 trilyon bile değildi. 30 sene 40 sene ömrü orda taşıyla karılmış, çamuruyla örülmüş. Emekten dolayı manevi değeri çok çok yüksek. O bina yıkıldığında dedem babaannem gidemedi, kaç yaşındayım ben babamın ağladığını ilk orada gördüm. Bu da manevi boyutu, her şey ticaret de değil (...) Benim oturduğum şu anki evden, bizim eski bahçemizin olduğu yerde çam ağaçları kesilmedi, balkona çıktığımda çam ağaçlarını görebiliyorum, bakıyorum her gün. Bu duygusal boyutu işte. Çünkü benim çocukluğum orada geçti."*(K13).

YMKDP paydaşlarından olan belediye çalışanlarının ortak yargısı da; proje öncesi gecekonduların kesiminin daha mutlu olduğu yönündedir. Ayrıca yeşil alanın varlığı, komşuluk ilişkileri ve mahalle yapısının proje öncesinde daha olumlu düzeyde olduğunu kabul etmektedirler. Ancak yine belediye çalışanlarının ortak söylemine göre proje ile %100 mutluluk vaat edilmemiştir. *"Evet gecekonduların hayatını arayanlar var. Eskiden daha mutluydum, daha rahattım diye. Bir iki adam beğenmiyorsa sıkıntı yok. Yeni evlerinde her şey hazır, sıcak suyu var. Orada da memnunlar. Zaten %100 memnun etmeniz mümkün değil."*(B3). *"Projeyi yaparken*

keşke buranın dokusu bozulmasın dediğimiz alanlar oldu. Sokakta çocuklar oynuyor, insanlar evlerinin önünde oturuyor, bahçesine ağaç ekmiş, bir köy hayatı gibi. Ama başkentte Kırıkkale tarafından girilirken görülen sırf gecekondular oluyordu. Bu da kentin perspektifi için hiç iyi değil."(B2). *"Gecekondular yeşil alan açısından güzel görünüyor, güzel bir komşuluk hayatları var ancak apartmana geçildiğinde bu komşuluk hayatı yok olabilir. Çünkü apartmanda ayrı yerde bulunuyorlar. Ama hiçbir şeyde %100 mutluluk ve ya başarı yok. Kentsel dönüşümle değil, kendi isteğiyle de apartmana geçse %100 mutlu olamaz."*(B1).

Sosyal sıkıntıların yanında ekonomik sıkıntılar da tüm KDP'lerinde olduğu gibi YMKDP çerçevesinde de önemli bir problemdir. Gecekondudan çıkartılan kesim ödeyemeyecekleri borçların altına girmekte, bankalardan uzun dönemli krediler çekmektedirler. *"Benim gördüğüm en büyük sorun bu: ekonomik –finans durumu. Bankaya borçlanıyor ödemesi lazım, fakat hem taksitler zamlanıyor, hem de bu insanların çoğunun düzgün geliri yok."*(A4). Mamak'ta özellikle YMKDP alanında yaşayan kesimin geneli orta sınıf altındadır. Yaratılan yeni mekânların ekonomik giderleri bu kesim için büyük sorun teşkil etmektedir. Evleri dönüşüm içinde yer alan vatandaşların yeni evlerinin getirdiği maliyetleri karşılama güçleri genellikle olmamaktadır. *"Aşağı yukarı biz 30 senedir gecekonduda yaşadık. Şimdiki evimiz yeni yapıldı, teslim edildi. Gayet güzel. Asansörlü, güvenli etrafı çevrildi (...) Bizim açımızdan iyi, ama şöyle bir şey de var. Dedim ya gelir seviyesi düşük, bu gibi dezavantajları var. İnsanların bununla adapte olması o giderleri karşılayabilmesi o gücünün olup olmadığı ekonomik anlamda sıkıntı yaşayacakları bir gerçek."*(K13).

2.3.3. Sosyal ve Mekânsal Çatışma

Kentsel mekânda görülmeyen ama aşılması güç sınırlar vardır ve toplumun yaşam alanları arasında uzanan bu sınırlar toplumsal ve mekânsal bölünmeyi de beraberinde getirebilmektedir (Es, 2007). Sosyo-kültürel ayrışma; gruplar arasındaki farklılıkları ve bu farklılıklardan doğan eşitsiz ilişkileri yansıtmak amacıyla kullanılırken (Andersen, 2003), mekânsal ayrışma ise; etnik veya sosyal açıdan farklı olan grupların öncülüğünde bu gruplar arasındaki kültürel veya sosyal farklılaşmayı

arttıran ayrışma olarak görülmektedir (Tümtaş, 2012). Mekânsal ayrışma ile zamanla farklı bireyler kentlerin farklı bölümlerinde yerleşmektedirler.

Foto 23. Apartmanlar ve Gecekondular -1

Foto 24. Apartmanlar ve Gecekondular -2

YMKDP’nde sosyal ve mekânsal çatışmanın doğması iki şekilde olacaktır. Birincisi gecekondu yaşam koşullarına alışmış olan yerel halkın yüksek katlı apartman ve sitelere yerleştirilmesi yoluyla 1.Etap ve 2. Etap arasında, ikincisi ise

alandaki yerel halk ile proje sonrası alana Mamak dışından gelecek olan kesim arasında olacaktır. Projenin paydaşlardan belediye çalışanlarından B2 ve B5 proje bitiminde yeni sitelere dışarıdan gelecek bir kesimin olmayacağını belirtmektedirler. İfadelerine göre, eğer dışarıdan gelecek olan bir kesim var ise bu yine Mamak'ın farklı mahallerinden olacaktır. Yani Ankara'nın farklı semtlerinden üst gelir grubunun buraya taşınmayacağını vurgulamaktadırlar. *"Gecekonduların yıkılıp yerine apartman yapılması her yerde olan bir durum. Mamak'ta dışardan gelen bir kesim yok. Mamak'ta apartmanlara gelen ve ya gelecek olan yine oranın insanıdır(...)Burada eskiden komşu olan yine komşu(...)Dışarıdan kimse gelmez. Kültürel kimlik bozulmaz. Buraya üst gelir grupları gelmeyecek."*(B2). *"Buraya taşınanlar yine Mamak çevresinden geliyor. Bu alana dışardan duyup da Mamak'ta kentsel dönüşüm projesi varmış gidip oraya taşınayım diyen olmaz. Yeni yapılara taşınanlar gecekondu sahipleridir. Diğerleri de çoğunlukla Mamak ve çevresinden gelir. Dışardan kimseler girmiyor. Evler ancak gecekonduya yetiyor zaten."*(B5). B1'in ifadeleri de diğer belediye çalışanlarını destekler durumdadır. Ancak B1 orta gelir grubu dışında kimsenin gelmeyeceğini belirtmekle beraber Mamak dışından gelenlerin olabileceğini söylemektedir. *" Hem bu kentsel dönüşüm projesi hem de diğer kentsel dönüşüm projelerinde öncelikle bu hak sahibi dediğimiz insanların konut sahibi olmaları temin ediliyor. Ancak kentsel dönüşüm projelerinin finanse edilebilmesi için burada her zaman ve her yerde ki, dünyadaki sistem de böyle, orada hak sahiplerinin alacağı dairelerin dışında çıkacak olan birkaç fazla konut bu konutlar bu projenin finansmanı için değerlendirilir. Ve o projenin tamamında yapılan konutların bir kısmı mutlaka bu anlamda üçüncü kişilere, projenin dışındaki insanlara da satılabilir. Bu satışın amacı oradaki hak sahiplerinin konutlarının finansmanını sağlamaktır (...) Dışarıya satıldığında bunu alacaklarda genellikle orta gelir grubuna giren insanlar olacaktır. Burada çok olağanüstü bir değişim olmaz. Burası ultra lüks dairelerin yapıldığı bir kentsel dönüşüm değil."*(B1). Ancak paydaşlardan yerel halkın ifadelerine bakıldığında YMKDP'nden sonra alana Mamak dışından taşınanlar olduğu görülmektedir. *"Daha önce burada değildim, yılbashında geldim. Keçiören'den taşındım. Düzenli bir yapılaşması var, site içinde, güvenli, yüksek blok falan hoşuma gitti buraya geldim."*(K5).

Foto 25. 1. Etaptaki Apartmanlarda Satılık ve Kiralık İlanları

Mekânsal ayrışma kimi zaman evlerin yapısında kendini göstererek sembolik bir hal almaktadır. YMKDP 1. Etap alanında yapılan evlerin geneli çok katlı, çok daireli, ancak 1+1 veya 2+1 yapısındaki dairelerden oluşmaktadır. 2. Etap alanında ise müstakil evlerin yapılması düşünülmektedir. Bu nedenle yerel halkın bir kısmı proje bittikten sonra zamanla alana dışarıdan üst gelir grubunun geleceğine inanmaktadır. *"Ah Eryaman Batıkent gibi olsa buralar ne güzel. Bunlar çok kötü. Verecekler evleri çekiliş mekiliş yapacaklar aynı bu evler gibi. Buralar da artık Pursaklar'daki yerler gibi olacak. Pursaklar'ın bir tarafı daire, TOKİ yaptı bir tarafı da lüks yerler. Öyle olacak burasıda. Bir tarafında yoğurdun kaymağını yiyenler oturacak diğer tarafta da işte biz oturcaz."*(K11). A4 de durumu şu şeklide ifade etmektedir. *"Burada belli sayıda daire gecekondudaki insanlara verilecek, geri kalanı satılacak. Belki özel firmalar gelecek, lüks konutlar yapılacak. Proje içinde çeşitlilik olacak (...) Kâr olması için çok üst grup olmasa bile orta sınıfa satacaktır."*(A4). Eğer bu alanlara orta ve üst gelir grubu gelirse alanda sosyal bir çatışma olması doğal bir durum olacaktır. A3, gecekondu alanlarındaki kentsel dönüşüm projelerinde özellikle yeni yapılan konutlar orta sınıf ve üstüne hitap ediyor ise çatışmanın muhakkak olacağını vurgulamakta ve kendi yaşadığı Çankaya Belediyesi üzerinden sosyal ve mekânsal çatışmanın nasıl başladığını ve bittiğini örneklendirmektedir. *"Doğal bir süreçtir. Benim yaşadığım apartmanda da var."*

Şimdi benim yaşadığım apartman, benim yaşadığım katta dört daire var. Ben buraya ilk taşındığım zaman, asansör var çünkü 28 daire var 8 kat, asansörden çıktım, çıkar çıkmaz asansörün yanında bir daire var, karşıda var ve iki yanında var. Çıktığım anda yanımdaki dairenin önü ayakkabı doluydu. Ben tabii çok şaşırđım. Öyle bir şey çıkartılır evet ama içerde yapılır yani dışarda olmaz. Bu daha çok gecekondularda olan bir şeydir. Ve gecekonduda hiçbir zaman ayakkabı ile içeri girilmez. O çok büyük hakarettir. Sonra biz onların diagonalındaki daireyi aldık, taşındık. Sonra ben bu iki daire, onlar sonradan gelenler (oldu). Onlar da son derece bundan rahatsız olduklarını, onlardan hoşlanmadıklarını falan filan bana anlattılar. Bir süre sonra o grup gitti. Kimdi onlar bilmiyorum ama gittiler. Yani bu çatışmanın ve çatışmanın olmaması mümkün değil. Onun için bir süre olacak."(A3).

Yabancılaştırma mekânsal ayrışmanın ana işlevidir. Yerel halkın, buraya gelecek farklı gelir grubundan kesim ile alana yabancılaşması artacaktır. Bu nedenle A4 gecekondulu kesimin zamanla buradan gideceğini düşündüğü için sosyal ve mekânsal çatışmanın çok uzun sürmeyeceği kanaatindedir. Bu durumda A4, "Bu çatışma çok uzun sürmeyecek, çünkü gecekondulularda bir şekilde gidecekler, belki daha fazla avantaj sağlayarak, sözleşmelerini daha avantajlı imzalayarak onlarda geçecek. Gecekondudaki bu yaşamın kalıcı olabileceğini sanmıyorum."(A4). Yerel halkın ifadeleri A4'ü desteklemektedir. "Zaten yarın 3-5 sene 10 sene geçtikten sonra buradaki dairelerin hepsini zenginler alacak. Diyelim ki benim emekli maaşım 1000 lira. Şu anda 500 lirasını buraya masraf yapıyorum. 300 lira gaz geliyor. Geri kalanda diğer ötesi berisi aidatı falan derken e geriye kalıyor 400 lira. 400 lirayla kim geçinecek? Yarın öbür gün diyecekler ki her ne kadar bize buralar verildiyse de biz burada oturacak güce sahip değiliz. Ben Yeşilbayır'da kombimi yakıp otururum diyecek. Zamanla buradakiler taşınacak. Bu gelir düzeyi ile emekliye verilen bu zamlarla buradakilerin çoğu kaçacak. Mecbur kaçacak."(K3). "Burası değişecek tabii ama önce bizim gibi nesillerin arsadan gitmesi lazım, yeni gelenin aklının ermemesi lazım. Bu siyasiler çok sabırlı insanlar. Yani onun içinde sabrederler ilerisi için. Zengin sabırlıdır."(K8).

YMKDP alanına üst gelir grubu gelmezse bile gecekondudan sitelere geçen yerel halkın yaşadıkları yeni mekân ile çatıştığı/çeliştiği durumlar olacaktır. Lefebvre (2014) 'Mekânın Üretimi' kitabında sormaktadır: Bir mekân neyi, kimi ifade etmekte

ve anlamlandırmaktadır? Kentsel dönüşüm projeleri sonucunda kuşkusuz en büyük değişim fiziksel olarak mekân üzerinde olmaktadır. Ama değinilmesi gereken önemli bir husus da bu mekânı anlamlandıran, üzerinde yaşayan toplum olmalıdır. Değiştirilen ve dönüştürülen gecekonduların, orada yaşamakta olan yerel halkı ne derece ifade ettiği tartışmaya açık bir durumdur. Proje sonucunda radikal bir değişime uğrayan yapılar çevre, içinde yaşayanları belli bir oranda değiştirirken, birçoğunun eski davranış kalıplarının devam ettiği görülmektedir. Bu durum gecekondular kesimi ile dışarıdan gelen kesim arasında olduğu gibi toplum ile mekân arasında da bir çelişki doğurmaktadır. Çünkü gecekondular kesimin mevcut yaşam tarzlarının değişmesi ile alışa gelmiş alışkanlıklarından vaz geçmeleri zaman alacak ve bir uyum dönemi geçirilecektir. A4'e göre yüksek katlı binalar ile yaratılan yeni mekânlar, gecekondular kesiminin eski alışkanlıkları ile uyuşmamaktadır. Bu durum da mekânda zıt görüntülere sahne olmaktadır. A4 durumu şu şekilde örneklendirmektedir. *"Bu yapılar çevre ile insanların yaşam biçimi arasındaki çelişki. İnsanların gündelik yaşamı, böyle bir fiziksel tasarım çevresinde üretilemiyor. Ama o insanların ihtiyacı olduğu için o faaliyetleri yapıyorlar. Fakat çok yanlış sunuşlar oluyor. 12. Katta ekmek pişiriyorlar, yangın çıkabilir. 8. Katta kat koridorunda yünleri çıkarıp tiftikliyorlar, alerjik tozlar ortada etraf kapalı. Bu gibi çok sakıncalı şeyler çıkabiliyor. O nedenle bu tasarımı insanların yaşam biçimine uygun halde olması bence çok önemli. Bu da önemli bir sorun."*(A4). K3'ün sözleri YMKDP alanında yaşanan mekânsal çelişkiyi açıklamaktadır. *"Buradakilerin hepsi ayakkabılarını dışarıda çıkaran insanlar. Ayakkabılarını içeri alanlar burada yok. Onlar Çankaya tarafında oturuyorlar. Apartmanda oturuyoruz ama eski alışkanlıklar devam ediyor. Ben de diyorum ki Çankaya'dakiler nasılsa bizde öyle olalım madem. Ayakkabılığımız var, ayakkabılarımızı içeri alalım. Ama hala sofraya bezini balkondan silkeleyen var. Bak çamaşırlarını dışarı asmış, yasak halbuki. Buradaki insanlar köylü kültürünü hala üstlerinden atamadılar."*(K3). K13'ün ifadeleri K3'ü ifadelerini kanıtlar niteliktedir. *"Yalnız şöyle burası gelir düzeyleri şöyle, geneli orta sınıfın da altında. Bu şekilde olduğu için insanlar yeni yaşam standartlarına adapte de sıkıntı çekerler mi? O muhakkak."*(K13). Tek bir ailenin yaşadığı gecekondulardan onlarca ailenin yaşadığı çok daireli apartmanlara geçmek YMKDP alanındakiler için uzun bir süre adapte sorunu yaşamalarına neden

olmaktadır. *"Gecekondu bize daha rahat idi. Ama başkentte de gecekondu oturulmaz yani. Böyle gecekonduyu tutmazlar burada. Nasıl olsa yıkılacaktı. Ama gecekondu rahat idi. Kimse evine karışmazdı. Ama şimdi öyle değil. Şimdi bir çizgi koymuşlar, o çizgiden dışarı çıkmayacaksın. Apartmanda her şeye uymak lazım."*(K3). *"Gecekondu dediğim gibi rahatsin, özgürsün, sakinsin. Ama oranın masrafları buranın masraflarına bakarak daha farklı. Oranın her şeyiyle sen kendin ilgileniyorsun. Burada toplu olarak ilgileniyorsun, toplu yaşamayı öğreniyorsun. Orada bireysel olarak yaşıyorsun."*(K6).

Eski davranış kalıplarına özellikle hemen hemen geneli çalışmayan kadınlarda rastlanmaktadır. Evde ve ev çevresinde en çok zaman geçiren ve ev konusunda en büyük sorumluluğu alanlar kadınlar olduğu için gecekondu dan siteye geçmenin kadınların yaşamını derinden etkilediği görülmektedir (Erman, 2014). Erkekler 2. Etap'ta bulunan ve yıkılmayı bekleyen kahvede oturmaya devam ederken, bahçeli gecekondu dan apartmana geçmiş kadınlarda eski alışkanlıklarını devam ettirdikleri görülmektedir. A4 durumu şu şekilde ifade etmektedir. *"Yani şuan fiziksel olarak geçince oralara çok zıt manzaralar ortaya çıkıyor. Mesela otopark yapmış planda ama kadınların yün kabartacak, yün havalandırarak, halı yıkayacak mekânları yok. Kalkıyorlar kadınlar otoparktaki arabanın üzerine yünleri sermiş, öyle havalandırıyor. Ondan sonra çıkmış dışarı kaldırımında halısını koymuş hortum getirmiş yıkıyor. Bunlar çok modern site anlayışı içinde ters düşen manzaralar, çelişen durumlar ama suç kimde? Bu kadınları mı suçlayacağız yoksa onların ihtiyacına uygun mekânlar yaratılmama durumunu mu tartışacağız. Bence onlar da çok rahatsız, kadınlar dışarı çıkıyor, oturacak yerleri yok. İhtiyaçları halı yıkamak, 15. Kattan asansöre koyuyor aşağıya iniyor, ondan sonra onları yıkıyor yukarı çıkarıyor çok çok zor işler. Mekân ve insanların gündelik yaşamını sürdürececek haller arasındaki zıtlık bu insanları da çok zor durumda bırakıyor."*(A4).

2.4. YMKDP'NİN KENTLEŞME VE KENTLİLEŞMEYE ETKİLERİ

Türkiye'nin de içinde bulunduğu gelişmekte olan ülkelerde kentleşme genel olarak kırdan kente göç yoluyla 'hızlı kentleşme' olarak gelişmiştir. Bu durum sonucunda kırdan kente göçen kesim öncelikle kentlerin çeperine yerleşmiş ve kendi

imkânlarıyla konut ve iş alanları yaratmaya çalışmıştır. Gecekondu kentleşme önündeki en büyük engellerden biri olarak görülse de; A1'e göre göç ile gelen bu kesimin yarattığı ekonomi Türkiye'nin kentleşmesini pozitif açıdan etkilemiştir. Bu durumda A1, *"Acaba Türkiye'nin geldiği noktada yaptığı işte başarılı işlerde elitlerin payı mı yüksektir yoksa alt tabakanın mı payı yüksektir? Acaba o gecekondulular kentleşmeyi bu kadar ucuzlatmasalardı Türkiye sanayileşmesini gerçekleştirebilir miydi?"*(A1) diye sormaktadır. A1'e göre Türkiye'nin hızlı kentleşme durumunda en önemli etkenlerden biri gecekondu. Bunun nedeni gecekondulunun kentleşmeyi ucuzlatmış olmasıdır. A1 Türkiye'deki kentleşme ve gecekondu ilişkisini şu şekilde özetlemektedir: *"Ama bu büyük göç dalgası başladığı zaman, bu normlara göre bunları kentte yaşatmak için ne yapacaksın bunlara iş yaratacaksın. Nasıl yaratacaksın? Kapital yatırım yapacaksın. İkincisi bunlara konut yapacaksın. Bu da bir yatırım. Şehir büyüyünce şehrin altyapısını yapacaksın. Toplu taşıma yapacaksın. Böyle bir para yok. O zaman kapitalin bir kısmını sanayileşmeye ayırıp bir kısmını kentleşmeye ayırabilmek kentleşmenin ucuzlatılmasıyla mümkün. Bunu elitler çözemediler. Çünkü elitlerin zihinsel kapasitesi buna olanak vermiyor. Kim çözdü? Gecekondu çözdü. Niye ve nasıl çözdü? Düşük standartta yaşamaya razı olarak çözdü. Şimdi gecekondu sorun alanı değil, Türkiye'nin sanayileşmesinde üretilmiş çok kıymetli bir çözüm alanıdır. Yalnız tabii gecekondu ucuzlatmadı. Dolmuş ortaya çıktı. Enformal sektör ortaya çıktı. Yani ikili yapı yaratarak kentleşmesini ucuzlattı. Aynı zamanda Avrupa'ya çok fazla göç verdi. Bunlarla beraber Türkiye biraz sanayileşebildi. Şimdi bu bütünlüğü görmezden gelemez. Bunun yaratıcısı dolmuşçu, bunun yaratıcısı işportacı, bunun yaratıcısı gecekondu. Ama bunların hepsi elitler için çürük."*(A1).

Kentleşmeyi sadece bir nüfus hareketi olarak ele almak yanlıştır. Kentleşme, bir toplumun ekonomik ve toplumsal yapısındaki değişmelerin ürünüdür (Gökçe, 2007). Kentleşme de kentleşme gibi her şeyden önce bir toplumsal değişme sürecidir. Bu süreç içerisinde bireylerin kente gelmeden önce edindikleri yaşam biçiminin değişimi söz konusu olacaktır (Özer, 2004). Koçak'a göre (2011) kente göçmek, "kentli" sayılabilmek için yeterli bir ölçüt değildir. Kentleşme sürecinde birçok değişken mevcuttur. Bunlardan en önemlisi de kentte yaşanan süredir. Bir diğer değişken ise kentin imkânlarından yararlanmadır. Yapılan akademisyen

görüşmelerinde A1 ve A3'ün görüşlerine göre 'kentlileşmenin tek gerekçesi kentin imkânlarından yararlanma' ise gecekondulu kesimin kentlileştiğidir. *"Yani bunlar kente geldiler, gelince adam zaten nasıl kentin olanaklarını kullansın. Ne etrafta tanyor ne başka bir şey. Kentlileşmesi için kentin eski kültürel normlarını kabul etmek değil, kentin var olan fırsatlarından yararlanmak kapasitesini elde etmek olarak düşünürse tabii bir vakit aldı. Ama bu gelinen noktada kentin olanaklarını gecekondulular daha iyi kullanıyorlar. Mesela diyelim ki 1960'larda ben bir memurdum, memurken kooperatifle Hoşdere'de bir apartman dairesi yaptırdık. Ben o apartman dairesini yaptırmısaydım biraz ötede yani Yıldız'da bir gecekondulu yapıyordum, 6 dairem olurdu. Şimdi kentin fırsatını kim daha iyi kullanıyor?"*(A1). *"...Ama kentlileştiler mi? Kentin imkânlarını kullanma açısından tabii ki kentlileştiler. Eğer kentleşmeyi öyle tanımlarsanız."*(A3). Ancak kentlileşme için tek etken kentin imkânlarından yararlanma değildir. Bu etken tek başına yanıltıcı olacağından kent içerisindeki hareketlilik, bireylerin memleketleri ile olan ilişkiler, tüketim alışkanlıkları, sosyo-kültürel donanım, boş zaman değerlendirme ve kitle iletişim araçlarına açıklık gibi diğer değişkenlerde kentlileşme için önemli etkenlerdir olmaktadır.

Gelişmekte olan kentlerde hızlı sanayileşme ve hızlı kentleşme sonucunda kentler düzensiz gelişmektedir. Bu düzensiz gelişme ile birlikte kent içerisinde; gecekondulu ve aşırı yoğunlukta kaçak apartman alanları, doğal afet riski yüksek olan alanlar, eski fabrika veya limanlar gibi kentsel çöküntü alanları, tarihi yapı stokunun yoğun olduğu ve köhneme sürecine girmiş merkezi alanlar ve ekonomik ömrünü doldurmuş kentsel alanlar doğmaktadır. Bu nedenle kentsel dönüşüm projeleri hızlı kentleşmenin bir ürünü olmakta ve düzgün bir kentleşme modeli olarak görülmektedir. O halde kentsel dönüşüm projeleri ile özellikle gecekondulu alanlarının kentleştirilmesi ve kentlileştirilmesi istendiği söylenilebilmektedir. Bu çabanın sonuçlarına bakıldığında geri dönüşün istenildiği gibi olmadığı dikkat çekmektedir. A1 gecekondunun Türkiye'deki kentleşmeyi ucuzlattığı ve kolaylaştırdığını belirtmişti. Ancak gecekondulu kesimin tamamen kentlileşmesinin imkânı olmayacağını şu sözlerle dile getirmektedir. *"Böyle bir şeyin olanaksız olduğunu düşünüyorum. Kentleşme ne zaman başladı? Genellikle söylenen şudur: 1948'de traktörler gelince başladı. 1948'de ben ilkokul son sınıftaydım. Şimdi kentleşme*

%80'lere geldi. Ben ölmeden de bitecek. Kentleşmenin sonuna geldik. Bu kadar çok hızlı dönüşünce şöyle bir sorun ortaya çıktı, denildi ki: Bunlar geliyorlar ama kentlileşmiyorlar. İnsana da makul geliyor yani dönüşmüyorlar. Biz şunu bekledik: bu insanlar gelsinler kentteki eski kültürel kodları benimseyip tamamen kendi kültürlerinden koparak yeni bir kültürel kalıba girsinler. Bu da büyük bir hayal. Kültürleşme kuramı diye bir kuram var. Bu antropolojinin temel kuramlarından biri. İki kültür yan yana geldiği zaman birisi ötekine dönüşmez, ikisinin ortalamasında bir şey oluşur. Kentleşme dediğimiz meselede böyle %100 birinin öteki olması beklentisi sahte bir beklenti olur. Zaten Türk entelektüeli gecekonducuyu kabul etmek istemedi. İlk yıllarda 'bunlar köylerine gitsinler ne geliyorlar buraya' dedi. Halbuki o sırada Türkiye'de yaşayan çok önemli bir Alman sosyal demokrat vardır. 1949'larda yazdığı yazılarda; bu gecekonduların kıymetini bilin, bunlar problemleri çözüyor önümüzdeki seçimlerde belediye meclislerinde bunları koyun, siz çözüm üretmiyorsunuz filan diyerek vaziyet alan tek adam O'dur. Bir anlamda Türk entelektüeli gecekonducuyu köyünde tutmak istiyordu ama çok farklı bir rejim içinde kente geldiler, oy pazarlığı yaptılar, varlıklarını sürdürdüler. Entelektüel bunları köyde tutamayınca kafalarında bir köy yarattılar ve dediler ki: Bunlar kentteki köylülerdir. Bir anlamda kafalarında yarattığı köye bunları hapsetmek istediler. Bu kentleşme böyle bir kavramın çıkarımı. Bu aslında gelenlerin sefaletini değil, burada bulunanların cehaletini gösteren bir kavramdır."(A1).

A3 ve A4 KDP'lerin fiziki yapı olarak kentleşme sağladığını düşünmelerine rağmen gecekondudan apartmana geçen kesimin kentlileşemediğini belirtmektedirler. *"Çalışmalarında bende başta bu soruyu sormuştum. Yani yapılan şey, yaratılan çevre, site tasarımı, apartman tasarımı bunlar sanki oradaki insanları modernleştirecek bir misyon ile yapılmış gibi gelmişti bana. Fakat daha sonra araştırma derinleştikçe bunun böyle olmadığını fark ettim."(A4). "Kentleşmeyi nasıl tarif ettiğimize bakar bu. Kentleşmeyi görünüş olarak kentli gibi yaşamak dersiniz yapar. Sonuçta apartmanda oturacak. Benim tanımım kentleşme kentsel kaynaklardan haberdar olmak ve onları kullanabilmektir. Bunu sağlar mı? Çok fazla sağlayacağını sanmıyorum."(A3).*

Katılımcıların geneli KDP'lerin gecekondulu kesimi kentlileştiremeyeceğini belirtmektedir. YMKDP alanında yapılan görüşmelerde karşılaşılan ilginç bir durum

da 1. Etap proje alanında gecekondudan apartmana taşınmış kişilerin kentlileştiklerini ve ya kentleşmeleri gerektiğini ifade etmektedirler. *"Şimdi şehirde oturuyorsan, şehre uyacaksın. Gecekondu görüntüsü burada olmaz. Çok seviyorsan gideceksin köyde yaşayacaksın. O zaman köy gibi oluyor. Tabii kendi bahçeli evim daha güzeldi ama mümkün değil şehirde. Olmaz yani."*(K3). *"Burası gecekondu mahallesiymiş ama şu anda büyük fark oluştu. Tabii ki 50 senedir Ankara'da yaşadığım için kendimi kentli hissediyorum. Ben Keçiören'de de apartmanda oturuyordum."*(K5). 2. Etap proje alanındaki gecekonduda yaşayan ve henüz apartmana geçmemiş olan kesim ise kentleşmenin uzun bir süre boyunca mümkün olmayacağını belirtmektedirler. *"Hiç insanın karakterinde değişiklik olur mu? Bunu söyleyen aldatmaca, kendini aldatır. İnsan kendini aldatmak için de bazen hayal yaşar. Hayalle yaşar yani. Sen nesin ya? Sen köylüysen yine köylüsün, kasabalıysan yine kasabalısın. Yani şimdi ben köyden geldim yani köylülüğümü unutabilir miyim, benim kültür seviyem oradakilerden (1.etap) daha yüksek. Ben 1966-67 yılında Kurtuluş Lisesini bitirmiş bir adamım. Şapkalı sakallı olduğuma bakma. Ama gecekonduda oturmak istiyorum, gecekonduluyum yani."*(K8). *"Şimdi bu binalarda oturanların çoğu eski gecekondulu olduğu için, kentli olmalarında herhangi bir şeyin değiştiğini düşünmüyorum. Bir de ev bir şeyi değiştirmiyor aslında. Onlar hala aynı insanlar."*(K7).

Araştırmada görüldüğü üzere 1. Etap alanında apartmanlara yerleşen eski gecekondu sahipleri kendilerini 2. Etap alanında halen gecekonduda oturan eski komşularından farklı gördüklerini belirtmişlerdir. Bir nevi daireye geçenler kendilerinin kademe atladığını düşünmektedirler. A4 ve A3'ün sözleri de bu durumu kanıtlar niteliktedir. *"Daireye çıkanlar kendilerini biraz daha üstte görüyor, böyle bir şey var. Çünkü toplumdaki daire yaşantısı 1970'lerde söylendiği gibi Türkiye bağlamında modernlik taşıyor. Daireye çıkan orta sınıf modern insan demek. Bu şimdi biraz sarsıldı. Kentli orta sınıf insanlar artık banliyölere taşınıyor. Kentin içinde orta sınıf apartmanda yaşamak artık orta sınıfın ana durumu değil. Ama yine de toplumsal hafızamızda böyle bir şey kurgulanmış durumda: Apartmanlar orta sınıf insanların yeridir. Böyle olunca apartmana çıkanlar kendilerini biraz daha üstte görmeye başlıyorlar."*(A4). *"...Mesela gecekonduda oturmaya devam edenler şey diyor daireye geçenlere: benim komşum bu ama kirleteceksin burayı, çocuğunu*

getirme, temiz gel falan. Böyle beni bir küçümsemeye başladı diyor ve gitmek istemiyorum onun dairesine diyor. Yani o toplumsal daire kurgusundan dolayı çıkıyor bu durum. Daireye geçenler kendilerini biraz daha yukarıda görme eğilimli."(A4). *"Eski gecekondudan gelmiş olanlar ile sonradan oraya taşınmış olan eski kentliler arasında çok fazla bir kaynaşma olmadığını görüyorum. Bir grup ötekine biraz yukardan bakıyor, öbür grup ona biraz uzaktan bakıyor. Çok fazla anlamıyorlar. Bir kere apartman içinde eski grubun birden fazla dairesi olduğu için, apartmanın yeni masraflarına katılmak istemiyorlar. Çünkü bütün o kiraya verdikleri daireler için ona katılacaklar."*(A3). *"Kendilerine örnek olarak orta sınıf, kapısında güvenlik olan, etrafı çevrili siteleri alıyorlar. O zaman benimki de siteyse bende bunu isterim deniyor."*(A4).

Son olarak kentlere olan yoğun göç nedeniyle oluşan gecekondular ve bu gecekondular kesimini kentle bütünleştirmek adına yapılan KDP'leri, her ne kadar A1 bu yaklaşımı elitist bir bakış açısı olarak görse de, kentlerin kasabalaşması (Keleş, 2014) adı verilen olguyu oluşturduğu söylenilebilmektedir. Hem YMKDP hem de diğer KDP'lerinde yaşanan durumlar bu savı güçlendirmektedir.

2.5. Y.M.K.D.P'NİN NEOLİBERAL POLİTİKALAR İLE İLİŞKİLENDİRİLMESİ

Kentsel dönüşüm projelerini sosyal ve ekonomik yönünü birlikte almak projelere bütüncül bir bakış açısı sağlar. Projedeki sosyal ve ekonomik sürece daha önce değinildi ancak ekonomik yönünün daha iyi anlaşılabilmesi için neoliberal politikaların etkisine de değinmek gerekmektedir. Eraydın (2013) neoliberalizmi 4 döneme ayırır. Öncelikle 1970'ler ortak girişimlere yer veren söylemler yerel yönetimlerin yenilikçi uygulamalarının katılımı ile neoliberal politikaların egemen olmaya ilk başladığı yıllar olmuştur. 1980'lerde devlet ötesi yönetim ve rekabet kavramlarının gelişmesiyle neoliberal politikalarda gelişmeye ve alanını genişletmeye başlamıştır. Yeni kurumlaşma çabalarının olduğu 90'lı yılları neoliberal politikaların yeni eğilimlerde bulunduğu 2000'ler izlemiştir. Bu nedenle son 10 yıllık dönemdeki neoliberal politikalara geç neoliberalizm veya post neoliberalizm denilebilmektedir. Neoliberalizmin bu son aşamasında politikalar artık salt ekonomik değil aynı zamanda siyasal projeler olmaktadır. Örneğin, sosyal ve

ekonomik açıdan düzelme sağlamak amacıyla dezavantajlı grupların yaşam alanlarının iyileştirilmesi gibi müdahaleler yapılırken, siyasal grubun avantajına olacak kentteki artı değeri ve rantların arttırılabileceği alan seçimleri yapılabilmektedir. Kentsel dönüşüm projeleri için neoliberal politikaların kent mekânındaki yansıması söylemi kullanılmaktadır. O halde salt ekonomik kökenli olarak özellikle piyasalardaki devletin baskınlığını özel sektöre devretmek olarak başlayan neoliberal politikalar 2000'li yıllardan sonra kentlerin şekillenmesini etkilemektedir.

Türkiye neo-liberal politikaların kente yansımasını en yoğun yaşayan ülkelerden bir tanesidir. Neoliberal politikalar benimseyen yönetimler diğer yönetimler gibi Türkiye de kentsel dönüşümleri büyümenin motoru olarak görmektedir. Bu durumda kamu yararı için yapılması gerekirken, kentlerin yenilenmesi ve iyileştirilmesinin ekonomik ve siyasal çıkarlar nedeniyle yapıldığı görülmektedir. A2 bu durumu şöyle özetlemektedir: "*Neoliberal politikalar denilince şunu anlamak eğilimindeyiz; bu türlü kamu hizmetleri, insanların yararlanacakları yerel düzeyde hizmetleri belirleyen asıl faktör kamu yararına yönelmiş olan planlama olmak gerekirken, bazı kişilerin daha fazla kazanç sağlamalarını ön planda tutan bir takım mekanizmalar olmuştur. Fakat kentsel dönüşüm bildiğiniz gibi her ne kadar şu şu amaçları da var deniliyorsa da daha çok inşaat sektörünün canlandırılması ve bazı kesimlere kaynak aktarılması amacıyla yapılıyor bu açık. Böyle olduğuna göre, kamu yararı amacından sapma söz konusudur. Bu da neoliberal politikalarla, yaklaşımlarla örtüşen bir şeydir.*"(A2).

Kentlerde arsa ve emlak piyasasının bu kadar öne çıkmasının ana nedenlerinden biri de bu sektörün ekonomik büyümedeki itici gücüdür. Özellikle konut inşaatı ekonomideki tüm girdileri harekete geçiren etkilere sahiptir (Eraydın, 2013). Gecekondu alanlarında kentsel dönüşüm projeleri de inşaat sektörünün lokomotifidir. Gecekondu alanlarındaki kentsel dönüşüm projeleri sonucunda hızlı şekilde üretilen sosyal konutların temelinde yatan düşünce A4 tarafında şu şekilde ifade edilmiştir: "*Sonra ben düşündüm niye bu şekilde mekânlar çıkıyor? Bunlar biraz neoliberal sistemin hızlı konut üretme, hızlı ve verimli konut üretme sürecinde standart bir plan oluyor, standart bir tasarım oluyor ve bunları fazla düşünmeden her yere aynı şekilde uyguluyorlar. Bu insanlar burada nasıl*

yaşayacak? Yaşamaları ile dönüşürler mi? Bu gibi kaygıları yok. Bunlar öyle bir plan yapmışlar, orta sınıf TOKİ sitelerine ya da dar gelirli grupların gecekondularının yerleştirileceği konut projelerine aynı standart planı uyguluyorlar. Tek farkı gecekondular dönüşüm projelerinde, özellikle mesela Kuzey Ankara girişinde Karacaören TOKİ’de uygulanan daire projelerinde bir odayı daha az yapıyor. Yani üç artı bir yerine iki artı bir yapıyor. Sosyal konut diyor. Niye sosyal konut diye sorunca işte odası daha eksik, metrekaresi daha düşük öyle bir anlayış var. Yani sosyal konut ucuz konut hani 1970 öncesi batıda özellikle sosyal konut anlayışı burada kesinlikle yok. işte ucuz ve kiralık olsun falan değil, ev sahibi yapıcaz. Neoliberal mantalite içinde herkes yoksulu, gecekonduda oturanlar herkes ev sahibi olacak.”(A4).

A2 ise gecekondular alanlarında yapılan dönüşüm projelerini hem inşaat sektörüne ivme kazandırılması hem de siyasi iktidarın sürekliliğinin istemine bağlamaktadır. *"Amaç sadece gecekondular alanlarının oturulabilir, yaşanılabilir özellikler kazanması değil, bunun yanında asıl amaç inşaat sektörüne kaynak aktarmak suretiyle, havuzlar oluşturmak suretiyle bir anlayışın bir siyasi ideolojinin siyasi iktidarını sürekli hale getirmek. Ama temel amaç buydu.”(A2).*

Kamu yararı amaçlı yola çıkılan kentsel dönüşüm projelerinde genelde asıl amaç alandan elde edilecek kâr yani rant olmaktadır. Bu nedenle gecekonduda yaşayan kesimin refahından çok alandan elde edilebilecek kâr düşünülmektedir. A4 neoliberal politika ile kentsel dönüşüm projeleri arasındaki ilişkiyi şu sözlerde dile getirmiştir. *"Birebir ilişkili (kentsel dönüşüm ve neoliberal politikalar), hem rant üzerinden bir kar elde etmek hem de konut piyasasını daha da genişletmek, çok farklı kesimleri dahil etmek ve böylece konut piyasasının işlemesi, büyümesi ve özel sektör olarak yani devletin değil de özel konut sahipliği teşvik edilmesidir. Ben bunun ancak neoliberal çerçevede anlaşılabilirliğini düşünüyorum.”(A4).* A4 aynı zamanda YMKDP’ndeki rant durumuna değinmiştir: *"Çok rant var Mamak arazisinde. Çok var rant. Çok gecekondular var. Alan Kuzey Ankara girişi gibi çok kayalık ve dik değil. Çok düz alan da var. O yüzden orasını çok rant sağlayacak bir proje haline getirebilirler.”(A4).*

Zengin ve yoksul arasındaki eşitsizliği gittikçe arttıran neoliberal politikalar nedeniyle zengin kesimin ürettiğini yoksul kesim alamamaya başladı. Zengin kesim bu şekilde kar yapamayınca borçlandırmalar da başlamış oldu. Bu borçlandırmaların en önemli aktörleri de bankalar ve krediler oldu. Kentsel dönüşüm projelerinde en büyük sorunlardan biri ev sahibi yapılmak istenen yoksul kesimin aynı zamanda borçlandırılmasıdır. A4 bu durumu şu şekilde özetlemektedir: "*Hedef bu: insanları apartman sahibi yapmak. Bu da bankadan mortgage sistemi ile olacak. Devlet motgage borçlarında biraz indirim yapıyor, deniliyor, kendileri öyle diyorlar. Daha ucuz kredi ile biz bu insanlara daire sahibi yapıcız. Ama benim araştırmalarımda insanlara sorunca, onlar hesaplamışlar, yok diyorlar işte 50 bin işte bu esas dairenin değeri, ondan sonra biz bu kadar bu kadar ödüyoruz 110 bine denk geliyor. Eğer biz bunu gidip bankadan kredi alıp da öyle bir şey yapsaydık daire sahibi olmak için daha ucuza denk gelirdi diyorlar. Devlet hiç indirim falan yapmıyor diye iddiaları var.*"(A4).

YMKDP alanında yaşayanların da en büyük sorunlarından biri de gecekonduları yıkılan kesimin aynı zamanda borçlandırılması olmaktadır. Burada yaşayan orta ve orta altı kesim yıllarca ödeyecekleri borçların altına girmektedirler. "*(...)tapusu olmayanlar borçlandırılıyor bankaya. Benim araştırmamdaki en tekrarlanan sorun şu: bankaya borçlanıyorlar ve bu yılda iki kere memur maaşına endeksli olarak zamlanıyor. Benim araştırmamda 100 kişiyle konuştuk, 2 tane memur vardı. Hiçbiri memur değil, düzenli işleri yok. o yüzden onlar bu taksitleri ödemekte çok zorlanıyorlar, ödeyemiyorlar.*"(A4). K9'un söyledikleri de A4'ü destekler niteliktedir: "*Yeni evimizin nerede olacağı hiç belli değil. Amcan onu sordu. Şöyle dedi: 1. Etap aşağı, 2. Etap bura dedi. Nerden verirsiniz evi bize dedik. En yakın yerden diyorlar ama artık bilemiyorum. 30 m. arayla bloklar yapılacakmış. Öyle dediler. Beş sene, hadi bilemedin 6 sene. Yani bizim şu anda 6 sene ödememiz var. TOKİ'yle anlaşanlar 6 sene taksitle ödüyorlar (..) Bir sene dolacak, temmuzda başladı taksitlendirme. Mart mı nisan mı idi anlaşma yapıldığında öyle. Valla şimdilik ödüyoruz.*"(K9).

Proje kapsamında gecekonduların sahiplerinin alacakları evlere ekstra para ödemek için bankalara ve ya farklı kurumlara borçlanma durumları olmaktadır. K9'a göre yıllarca altına girecekleri bu borçların nedeni gecekondularının bulunduğu

arazinin hazine arazisi olması ve gecekondularının tapusuz olmasıdır. "12 milyon lira borçlandırdılar (bin lira). 2'sini enkaza çıktılar, 10 milyon (bin) lirasını da her ay 150 150 ödüyoruz. Yani şimdi bizim bura tapulu olmadığı için, hazine yeri olduğu için."(K9). K4 ise tapusu bulunduğu halde arazisinin azaltıldığını ve üstüne para ödediğini belirtmektedir. "Bizim arsamız hem de tapuluydu. Hazine mazine değil idi. Kıyısından ala ala bize bu kaldı, bir de borçlu çıktık yani. Kıyından kıyından uçtu arsa. İmzamızı attırdılar, imzayı attık, sonra parasını ödemeye koyulduk."(K4).

Neoliberal politikaların kentsel projelerdeki sonuçlarına genel kapsamda değinildi. Araştırma kapsamında YMKDP sonucunda projeden maddi ve manevi kazançlı çıkan kesim sorulduğunda paydaşların görüşleri farklılık göstermektedir. Görüşmelerin sonucunda bir kesim sadece belediyenin, bir kesim sadece yerel halkın tümünün, bir kesim yerel halkın küçük bir kısmının ve bir diğer kesim ise projede yer alan tüm paydaşların kazançlı olduğunu belirtmişlerdir. Buna göre ABB çalışanı B3 projeden belediyenin değil proje alanında yaşayan halkın karlı çıktığını ifade etmektedir. "Gazetelerde, haberlerde birçok haber var. Rant olması ve belediye buradan para kazanıyor falan filan. Bu tarz bir durum yok. Niye yok? Çünkü belediye olarak zaten her ay vatandaşa 750-800 lira kira yardımı yapıyor. Buranın belediyeye maddi anlamda çok fazla bir yükü var."(B3).

Yerel halkın bir kısmı da projeden yerel halkın karlı çıktığına değinmiştir. K13 ekonomik yönden arazi ve konut sahiplerinin karlı çıktığını vurgulamaktadır. "Mesela şöyle diyelim ya bizim altı dairemiz vardı, ben o altı daireyi devletin tanımadığı, ruhsat almadan zamanında ben haksız olarak o binayı yaptım. Devletten kaçak şekilde yaptım. 30-40 sene orada ömrümü geçirdim. Ama ben bunu yaparken devlete vergi vermedim, ruhsat almadım, kaçak yaptım ben bunu. Burada ben 30 sene ömrümü geçirdim diye olmaz. O zamanki hükümet şu bu göz yumuldu ama haksız yaptım. Devlet bana resmi olarak hak sahibi olmadığım halde bana hakkımı verdi. Ekonomik olarak kim karlı çıktı dicem şimdi. Yapmış olduğum 6 daireyi satsaydım ben 50 milyardan satardım, 300 milyar para yapardı o zaman. Bana 2010 yılının 10. Ayında 3 tane daire 190-200 milyar para verdi. 150den hesap etsek 650 milyar. 600 milyar nerede, 300 milyar nerede? Bunu ticari anlamda söyleyince halk karlı çıktı bence."(K13).

Ancak dikkat edilmesi gereken husus bu kişilerin bahsettiği kazançlı çıkan yerel halk kendileri değildir. Kazançlı çıktığını düşündükleri kişiler gecekonduda yaşamayan proje alanındaki arazi ve konut sahibi olup, konutlarını kiraya vermiş kişilerdir. Örneğin K8: *"Çok zenginleri var buranın esnafından. Benim gibi garip değil de zengin olan esnaf var. Onlar zaten hazırlıklarını yaptılar. Belediyeye rant için alırlar, alırlarsa. Burda mesela şu karşımızda Karaçamlar var, Halıcıoğulları var. Büyük firmalar bunlar. Adam üç buçuk dört trilyona karşından yer aldı. Modakent var mesela öyle zengin o da. İşte onların yerleri hazır. Onların hem de siyasi yönleri de öyle, ilderde ne gibi faydalanırlar meçhul. Neden? İşin içinde siyaset var dedik ya."*(K8) diyerek bu duruma ilişkin düşüncelerini örnekler ile dile getirmiştir. K2'nin görüşleri K8'i destekler niteliktedir: *"Valla şimdi bizim bu binalarda toplu arazide hiçbir karımız yok. Ama tarla sahipleri, Üreğir köyünün tarla sahipleri 10 daire, 20 daire, 30 daire alanlar var. Tarlasına göre alıyor yani. Onlar faydalandı."*(K2). K13 ve K5 ise YMKDP'nden tüm paydaşların karlı çıktığını vurgulamaktadırlar. *"Bence bu projeden hak sahipleri maddi anlamda karlı çıktı, belediye karlı çıktı. Bence herkes karlı çıktı. Bir de şeye göre de değişir, ben biraz daha muhafazakarım. Bu olaylara nasıl baktığımızla bağlı. Ben çok sosyalist böyle aşırı uç görüşlü olsaydım bağırırdım yani devlet halkı sömürdü diye. Bu insanların projeyi nasıl görmek istediğiyle alakalı."*(K13). *"Projen en karlı çıkan arsa sahipleri oldu. Arsa sahipleri birinci dereceden karlı çıktı. Çünkü enkaz parası aldılar, kira aldılar evleri teslim edilene kadar. Burada ayrıca belediyenin de karı var. Bir araya topladı arsaları kendine belli bir pay kalmıştır arsalardan artık."*(K5).

1980 sonrası neoliberal ekonomi politikalarıyla birlikte gecekonduda farklı bir evreye girerek gecekonduda kimliğini değiştirmiştir. Artık köyden sırtında battaniyesiyle gelip derme çatma kendine barınak sağlamış kişilerin yanında, gecekonduda alanlarında birkaç tane gecekondusu ya da birkaç katlı konutu olan hatta bu konutlarını kiraya veren ev sahipleri de artmaya başlamıştır. Ayrıca yürütülen kentsel dönüşüm projelerinde projenin kapsamı büyüdükçe gecekonduda sahiplerinin ranttan aldıkları payın azaldığı görülmektedir. Ranttan hakkını almak isteyen gecekonduda sahipleri bu duruma itiraz etmektedirler. Kentsel dönüşüm projelerinde bu kişiler de ranttan pay almaya çalışmış ve büyük bir kısmı da almıştır. A3 bu durumu şu şekilde açıklamaktadır. *"Onu bana bir gecekonduda alanında bir hanım çok*

güzel ifade etmişti. Biliyorsunuz eski kentliler gecekonduluları çok haksız kazanca sahip olduklarını söylüyorlar. Şimdi ben mesela çok uzun yıllar, 64 m² bir apartman dairesinde yaşadım. Ne genişletebilirsiniz ne bir şey yapabilirsiniz, ama bir gecekondum olsaydı ona kat çıkabilirdim. Apartman yapılıyor, işte bir apartman sahibi olabilirdim falan. Kentliler böyle düşünüyor. Fakat gecekondudaki hanım bana dedi ki: bak kızım dedi, o zaman gençtim bende, biz dedi buraya geldiğimiz zaman burası çamur deryasıydı. Ne yol vardı, ne su vardı, ne başka bir şey. Biz dedi yıllarca çamurun içinde yürüdüük, suyumuzu tenekelerle taşıdık. Yani oraya yerleşmek de çok büyük bir sıkıntı sonucu oldu. Geliyorlar yıkıyorlar tekrar yapılıyor falan filan. Onun için orada karar vermek çok zor. Kim haklı demek çok zor. Doğru bir rant elde ettiler. Ama onun karşılığını da çok sıkıntı çekerek verdiler. Çok emek vererek ödediler. Bu da gerçek. Burada kimsenin bir karar verebileceğini düşünmüyorum, veren de bence doğru bir karar vermiyor diye düşünüyorum. Çünkü bunu tartmak çok zor."(A3).

Yürütülen kentsel dönüşüm projelerinde projenin kapsamı büyüdükçe gecekondulu sahiplerinin ranttan aldıkları payın azaldığı görülmektedir. Ranttan hakkını almak isteyen gecekondulu sahipleri bu duruma itiraz etmektedirler. Ayrıca bazı projelerde gecekondulu sahiplerinin kazançlı çıkması yapılacak olan her projede gecekondulu sahiplerinin ranttan yüksek pay alma isteğini doğurmuştur. Ranttan pay alamadığı veya düşük aldığı müddetçe hakkı yenilen kesim olarak görülmüştür. A4'ün sözleri bu düşünceleri açıklamaktadır. *"Hakkı yeniyor ama istiyor aynı zamanda. Yani bu neoliberal mantalite herkesi sarmış durumda. Orta sınıf, gecekondulu sınıfı herkesi sarmış durumda. O yüzden herkes bir şekilde gecekondum elimden gidecekse onun karşılığında ranttan pay alayım diyor. Bu da var olan sistem içinde anlaşılır bir yaklaşım. Bir de 80 sonrası Özal döneminde müteahhitte verilerek kat karşılığı yani gecekondulu arazisini veriyor karşısında 2 daire, 3 daire eğer arazi çoksa 100 daire alabiliyor. Bu Özal'ın geçirdiği yasayla böyle bir imkan ortaya çıktıktan sonra 2000'li yıllarda AKP başa gelip de kentsel dönüşüm projelerine başlayınca gecekondulu halkı bunu büyük bir haksızlık olarak görüyor. Diyor ki bak orda Şentepe'de gecekondulu arazisini vermiş müteahhitte karşısında 3 tane dairesini almış, geniş geniş daireler. Ben burada kentsel dönüşüm ilan edildiği için TOKİ'yle veya belediyeye anlaşmak zorundayım. O yüzden arazimi veriyorum*

karşılığında standart bir daire veriyor, TOKİ rant alıyor, belediye rant alıyor bu haksızlık diye çok itirazlar var. Çünkü bir örnek var; müteahhitte vererek çok daire alınan örnekler var, onlar da diyor ki bu benim hakkım. Bende onların bakış açısından doğru olduğunu düşünüyorum. Çünkü köyden kente gelince yaptıkları tek yatırım bu gecekondular. Gecekondular üzerinden kente tutunabildiler. Gecekonduda oturup da kira vermeyince çocuklarını okula yollayabildiler. Yani bir toplumsal yukarı doğru hareketlilik gecekondular sayesinde oldu ve ellerindeki tek değer o. O yüzden gecekonduyu elinden çıkarıp, onun karşılığında bir TOKİ dairesine büyük olasılıkla borçlanarak geçince bu onlara maddi olarak ağır geliyor ve haksızlık duygusu da derinleşiyor."(A4).

A1 ise gecekonduların sahiplerinin hak talep istemesini yerinde bir istek olarak görmekte ve elit kesim ile gecekonduların kesimini karşılaştırmaktadır. *"Devlet bir önceki dönemde gecekondulara rant hakkını vermiş. Şimdi elinden almaya çalışıyor. Ancak verilen hak geri alınmaz (...) Elit kentlinin ranttan pay alma hakkı varsa, gecekonduda oturanın niye olmasın?"(A1).* K8'in sözleri A1'in sözlerinin YMKDP için de geçerli olduğunu ispatlar niteliktedir. *"Ben bundan evvelki Gazi Şahin'di burada Refah Partisinden belediye başkanı bizzat ilk önerim bu olmuştur. Bu mahallemizin de çocuğu bu. Varoş değil de geçmeyin, belediye başkanı buradan çıktı, bu mahalleden. Anasını biliriz babasını biliriz, her şeyini biliriz. Ama O da etki altında mı kaldı ne olduysa. Dedi bana evet görüş doğru amma bizim yapacak bir şeyimiz yok dedi. Ta o zaman. Şimdi ben Ona şöyle bir öneri getirmiştik. Ben ta o zamanlar söylemiştim bu fikrimi şimdi de söylüyorum. Yanlış doğru benim fikrim. Dedim ki sen projeyi geliştir. Burayı madem kentsel dönüşümle ne diyeyim modernize etmek istiyorsun. Gecekondudan eften püften güya modern evlere çevircen. Biz de Ankara'nın halkından olduğumuza göre artık biz de yaşayalım. Sen projeyi geliştir, üç sene müddet tanı beş sene müddet tanı(....)Herkes kendi malını kendi değerlendirsin, siz değerlendirmeyin dedim. Biz değerlendiririz dediler. Biz değerlendirelim deyince işin içine rant girer. Ama siz değerlendirin densesydi rantı biz alırdık. Nasıl alırdık zararımıza alırdık, karımıza alırdık."(K8).*

Uzun'a göre (2006a: 50) kentsel dönüşüm projelerinin, dönüşüm alanlarının ekonomik, sosyal, fiziksel ve çevresel yapısının uzun vadeli olarak iyileştirilmesini hedeflemekten çok yerel yönetimler ve farklı çıkar grupları için bir gelir kaynağına

dönüşmeye başlamıştır. YMKDP'nde görüşülen kişilerin çoğunluğu bu projeden başta belediye olmak üzere siyasilerin kazançlı çıktığını vurgulamaktadır. Örneğin K3 "Buraya dışardan çok insan geldi. Sadece gecekonduda oturan yok. Buradaki arazinin tamamını şu üç binaya topladılar zaten. Her apartmanda 48 daire var, buradakilere 11 daire verdiler. Geri kalan Melih Gökçek'in (...) Benim 100 m. nin 10u bana verildiyse, 20si belediyeye verildiyse geri kalan kime verildi Allah bilir. Olan bu."(K3) ve "Kentsel dönüşümle ilgili Mamak Belediye başkanı toplantı yaptı. Büyükşehir Belediye'sinden başkan yardımcıları da geldi. Dediler 200 m'ye 80 m, 250 m'ye 100 m, 300 m arsanız varsa 120 m verilecek. Eğer fazla istersen üstünü sen ödüyorsun. Ama belediyenin cebinden kuruş çıkmadı. Bizim tapumuz vardı ama gene de 3000 lira daha verdik tapu aldık. 1000 lira belediye aldı kdv parası diye, 2000 lirayı tapuya verdik. Belediyenin bir zararı olmadı."(K3) diyerek bu duruma ilişkin görüşlerini dile getirmiştir. K8 ve K2 de K3 gibi projenin rant odaklı olduğunu ve bu ranttan da belediyenin kazandığını belirtmiştir. "Bizim evlerimizin olduğu yere inşaat yapamayacak. Burası rant alanı. Boşalttıkları yerler de Derbent Araplar'ın üstü. Oralar falan zaten buradaki bütün gecekondulara yeter. E o zaman burada kim oturacak? Zaten 16.500 gecekondulu tespiti var kentsel dönüşümde. 16.500 gecekondunun yapacakları şey, ev sayısı 40bin projeye göre. Yapmazlar diye tahmin ediyorum. 40bin derler de yapmazlar. İhtiyaç sahipleri kadar yaparlar. Buralardan da belediye ne kadar kar eder, alandan ne kadar kar eder düşün. Çünkü bura hem yeşil alan, hem herşeyi var, altyapısı çok iyi, her yer ağaçlı bak burada. Evet biraz derme çatma gözüküyor ama ufak bir dizaynla çok güzel alanlar olur, villalar olur."(K8). Belediye faydalandı. Belediye bizi soydu soğana çevirdi. 350 m²lik yere bana 100 m²lik daire verdi. Yerim 350 m²ydi. Buralar hep belediyenin. Aşağısı belediyenin, yukarısı belediyenin. Belediye isterse satıyor."(K2). K13'ün sözleri alanda rant olduğunu desteklemektedir. "Şimdiye kadar mesela hiçbir hükümet bu taşın altına elini koymadı. Ama rant var mı var orası ayrı."(K13).

K8 durumu şöyle ifade etmektedir. "Buradan siyasiler kazanç sağlayacak, siyasi olan. Şimdi encümen azaları, efendime söyleyeyim milletvekilleri, iktidarla olmayanlar ama parası olanlar, hepsi. Buradan gecekondular karlı çıktı yalanına halk da inanmıyor, bende inanmıyorum. Buradakilerle konuştuklarımdan dolayı söylüyorum. Ve çok uzun zamandır burada oturduğumdan dolayı söylüyorum. Yani

onların hakkında benim konuşma hakkım yok gibi gelebilir ama onlar benim kadar bile tanıyamazlar buranın halkını. Ben 60 senedir buradayım, 20 senedir de esnafım burada."(K8).

K12, K9 ve K3 rantın belediyenin almasından ve kendilerine göre projeden yerel halkın kazancının olmamasından duyduğu rahatsızlıklarını dile getirmişlerdir. *"Belediye'nin cebine giriyor. Başka kimseye yaramadı bu proje. Evimden oldum nasıl yarasın? Bizim hiç söz hakkımız yok. 400 m² yerimiz var, belediye bize bir daire vermiyor. Vatandaşı kandırıyorlar."*(K12). *"Belediye karlı çıktı bu işten. Benim yerim en güzel yer. Köşe başı benim yerim. Biz bir ara 10-15 sene evvel müteahhite başvurduk. Ama burada imar yok, tapu da yok. şimdi burayı yıksan buraya bir apartman diksen, beşi sizin beşi bizim olsa ben aldığım daireyi kime satıcam, nasıl satıcam tapu yok bir şey yok."*(K9). *"Bize hakkımızı tam olarak ödemediler. Sesinizi kesin dediler. Bizde cahil insanlarız. İçimizde birkaç tane bilgili, kültürlü insan var ama biz cahiliz. Bizi kandırdılar. Şimdi de hepimizi doldurdular buraya. Biz yine şanslıyız binalarımız 60 kişilik, şuradakiler 100 kişilik. Modern bir mezar."*(K3).

K13 ise projenin çıktılarını duygusal olarak değerlendirmekte ve manevi olarak yerel halkın hiçbir kazancının olamayacağını öne sürmektedir. *"Çünkü gecekondunun rahatlığı var, samimiyet var, oradaki anılar yaşanmışlıklar bir sürü şey var. Dişiyile tırnağıyla yapmış insanlar bu evleri. Bundan dolayı insanlar zararlı çıkıyor. Siz insanların tarihini siliyorsunuz yani."*(K13).

2.6. PROJENİN GEREKLİLİĞİ

YMKDP tüm değişkenleri ile birlikte incelendiğinde; projenin paydaşlarına son olarak YMKDP'nin iyi ve kötü sonuçlarının neler olduğunun/olacağıının ve projenin gerekliliğinin yorumlanması istenmiştir. Bunun sonucunda paydaşların bir kesimi projenin alanda mutlaka yapılması gerektiğini ve hem Mamak için hem de burada yaşayan kesim için iyi sonuçlandığını belirtmiştir. Belediye çalışanlarından B3 projenin kesinlikle alanda yaşayan halk için olumlu sonuçlandığını belirtmektedirler. *"Aslında buradaki hak sahipleri için kentsel dönüşüm bir fırsat. Hak sahipleri için de tabii artıları ve eksileri var da. Burada yasaklı alanlar fazla. Vatandaşın kafasında hep şu var: İşte benim 200 m. 300 m. evim vardı, müteahhite*

verseydim daha fazla verirdi gibi. Ancak projenin genelinde yapı yasaklı alanlar fazla olduğu için kentsel dönüşüm aslında onlar için bir fırsat. Sorunların çözülmesi, etraflarının güzelleşmesi onlar için de iyi. Bir de burada yaptığımız herhangi bir 100 m²lik bir konut 100bin lira ederken mesela, kentsel dönüşüm tamamen bittikten sonra park alanları, rekreasyon alanları ve ticaret merkezleri falan o zaman sizin alacağınız daire 150bin lira ediyor. Konut daha değerli oluyor."(B3).

Dünyada ve Türkiye’de kentsel dönüşümü zorunlu kılan birçok etken vardır. Bunlardan bazıları yerleşimlerin doğal afet riskli alanlarda bulunmaları, binaların depreme dayanıksız veya miladını doldurmuş olması, yerleşim yerinin fiziksel, sosyal ve ekonomik yönden işlevini yitirip çöküntü alanı haline gelmesi, kaçak yapılaşma ve yerleşim alanındaki kaos ortamı olmaktadır. Yapılan görüşmeler ışığında YMKDP’nin gerekliliğinin paydaşları ikiye böldüğü görülmüştür. Paydaşlardan bir kısmı projenin kesinlikle Mamak’ta gerekli olduğunu savunmaktadırlar. K13 özellikle projenin yarattığı mekânsal değişiminden memnun olduğunu şu sözlerle dile getirmektedir: *"Ben bu projenin yapılmasından memnunum, şu görüntü hoş değil yani. Şu tepelere baktığınız zaman göze hoş gelmiyor. Burası Ankara’nın doğu girişi, insan Ankara’ya girdiği zaman, Türkiye’nin başkentinden bahsediyoruz, girdiği zaman tepelere baktığında hoş bir görüntü değil. Yani şu bloklar traş olmuş damat gibi görüntü hoş. O açıdan ben projeyi destekleyenlerdenim. Eksik bulduğum yönleri de var tabii ki."*(K13).

Tümertekin ve Özgüç’e (2011) göre gecekonduların en büyük sorunu yangındır. Gecekondularındaki diğer büyük sorunları ise elektrik, doğalgaz, kanalizasyon ve yol yapımı gibi altyapı eksiklikleri oluşturmaktadır. Daha önce de değinildiği gibi gecekondularındaki yarı kentsel yaşam tarzı alanda yaşayan hane halkı için büyük sorunlar oluşturmaktadır. K3’ün sözleri yerel halkın konuttan dolayı çektikleri sıkıntıları açıklar niteliktedir: *"Benim gecekondum vardı ama ben gecekondunun tamirinden bıktıydım. Her gün bir sorun çıkıyordu. Bir yerde gecekonduda yaşamak güzel, ağaçların altında oturmak güzel ama soba sorun, su sorun, kanal sorun. O açıdan gerekliydi."*(K3).

ABB çalışanlarından B2 projenin alt yapı hizmetlerini sağlayacağı görüşündedir. Ayrıca alandaki kaçak yapılaşmanın hiçbir şekilde korunamayacağını

ve yıkılması gerektiğini belirtmektedir. B2 projenin gerekliliğini *"Bölgede kentsel dönüşüm projesi gerekiyordu. Daha önce yapılmış imar planlarına göre bir değişiklik olmamış. Gecekonducular artıyordu. Ankara'nın en önemli giriş kapısı burası. Doğu kapısı. Kaçak elektrik kullanıyorlardı, yol yoktu, altyapı hizmeti yoktu. Alanda Hatip Çayı var. Proje çiziminde sınırlara dikkat edildi. Sonuç olarak gerekiyordu. Altyapı düzeltiliyor. İslah imarında yol var demişler ama alanda yol açılmıyor, arazi o kadar kötü. Gecekondu korunmaz, gecekondu yasadışıdır."*(B2) sözleri ile ifade etmiştir. K6'nın sözleri B2'nin kaçak yapılaşma ile ilgili görüşlerini desteklemektedir. *"Gerekliydi. Daha önceleri bundan bir 15 ve ya 20 sene önce gecekondulaşma başlamıştı. Akşamdan sabaha kadar dikebiliyordun. Buna karşı olsun diye yapıldığını düşünüyorum. Herkesin de kendi alanı yoktu. Sen gidip devletin arazisine ev yapıyorsun, sonra bir de yıktırmıyorsun. Önlenmesi açısından bence bunun olması iyi oldu."*(K6).

ABB Çalışanlarından B5 projenin gerekliliğini; *"Burada proje gerekiyordu ama Mamak'takileri tamamen çıkarıp buraya yeni bir proje yapmak en iyisi aslında. Altındağ gibi yer değiştirilmesi lazım. Bak Altındağ'da ne güzel siteler yaptılar. Bu mahalledekiler başka mahalleye gönderilip buraya da daha iyi konutlar yapmak gerekir."*(B5) sözleri ile dile getirmektedir. Bu ifadeye göre B5 projenin gerekli ancak yetersiz olduğu yönündedir. Ona göre proje ile yapılacak olan soylulaştırma projeyi çok daha başarılı kılacaktır.

A1 kentsel dönüşüm projelerinin gerekliliğinin neye göre belirlendiğini ve genel olarak kentsel dönüşüm projelerinin gerekliliğini sorgulamaktadırlar. *"Gerekli ya da gereksiz yargısını neye göre veriyorsun. Yani kentte işte böyle biraz çarpık çurpuk binalardan rahatsız olan elitler açısından veriyorsan gerekli. Ama bu elitler önemli değil dersin gecekonduya yaşayanlar için gerekli değil. Gerekli yargısını bu realitenin dışında tarafsız bir insan olarak vermiş olmuyorsun. Onun için bu yargıları verirken dikkat etmek gerekir. Kime göre? (...) Dönüşüm yanlış bir ekonomik politikanın zorladığı bir canlılık için gerekli bir ön koşul. Ve onun bedelini kim ödüyor? Kendi koşulları içinde kentte yaşamını sürdüren bu zayıf kesimin üstüne biniyor. Tabii bunu anlatmak çok zor. Yani Türkiye'nin orta sınıflarının kafasındaki kentli imajı içinde gecekondu sorun ve temizlenmesi gerek. Hâlbuki bu zorunluluk değil. Şimdi yıkıp yaptın. Neyi yapmış oluyorsun? Senin bu kaynağının Türkiye'nin*

ekonomisini harekete geçirmesi lazım. Mesela ekonominin canlılığını sürdürmek ve ya arttırmak için elektrik ve ya iletişim sektöründe yapabileceğin büyük bir atılım yerine ölü bir yere yatırım yapmış oluyorsun. Ama bunu anlatmak kısa sürede kolay değil. Güzel kentler olacak diye bir varsayım üstünden dönüşüm satılabiliyor."(A1). A2'nin Kuzey Ankara Girişi Projesi'nden örnekleyerek ifade ettiği görüşü A1'i desteklemektedir. "Örneğin, Kuzey Ankara Girişi sağlıklı solumu geçekondularını yıkalım ki yabancı misafirler gelip gittikçe a ne kadar geri falan demesinler diye. Ama şimdi bu yabancı misafirler özellikle gece Ankara hava alanına inmişler ise sağlıklı solumu rengarenk rezalet renkleri görüp, o yükseklikleri görüp, eski daha iyiydi diyebilecek hale geliyorlar. Yani estetik bakımdan da çevre açısından da (kentsel dönüşüm projelerinde) kötü bir noktadan daha iyi bir noktaya geldiğini söylemek mümkün değil."(A2).

YMKDP alanındaki altyapı eksiklikleri ve afet riski buradaki kentsel dönüşüm projesi için temel dayanaklardan bir kısmıdır. ABB çalışanlarına göre projenin gerekliliğinin temel taşı olarak gösterilen bu nedenler K8'in ifadelerine göre yersizdir. K8 bu alanda gereklilik sağlanmasının asıl amacının rant olduğunu şu şekilde açıklamaktadır: *"Proje gerekli değildi. Halkın zararına oldu. Şimdi şöyle söyleyelim burası merkeze 11 km. mesafesi var. Ama 30 km. ilerde bile çok güzel yerler yaptılar. Ve buranın yeşil alanı Ankara'da yok. Altyapısı çok iyi. Bak mesela burada 1960 yılından beri yapılan alt yapıdan bu yana hiçbir sel felaketi olmamıştır. Hiçbir evin su basıldığı duyulmamıştır. Yani kanalizasyon sistemi çok iyi, atık sistemi iyi, yolları iyi, herşeyi iyi. E o zaman rant yeri burası. Bizim elimizden alınarak ranta çevirmişler. Aldılar ama. Kısacası bu. Kimse kalmadı burada."(K8).*

Görüşmelere göre YMKDP'nin gerekliliği paydaşlara göre yorumlandığında genellikle ABB çalışanlarının projeyi gerekli bulduğu, akademisyen ve yerel halkın ise projeyi gerekli bulmadığı ve ya yapılacak olan proje yönteminin farklı olması gerektiğini savundukları görülmektedir. K9'un ifadeleri projenin gereksiz olduğunu dile getirmektedir. *"Yapılmasaydı daha iyiydi. Böyle hayatı seviyorduk yani böyle kalsa daha iyi olurdu. Yani bizim fikrimizce öyle. Ama artık devlet ne karar vermiş, insanların daha mı rahat yaşamasını düşündüler bilemiyoruz ki yani. Ama ben bu hayattan memnundum yani. Kışın odun kömür biraz zor oluyor ama gençlik vardı yapıyorduk. Daha ileriki yaşlarda belki zorlanacaktım bu duruma. Böyle yani."(K9).*

K12 de K9'a katılmaktadır. *"Herkes müstakil evde oturuyordu, yetmedi mi? Hiç gerekli değildi bu proje."*(K12). B5'in sözleri K12'ye cevap niteliğindedir ve belediye çalışanlarının projeye bakış açısını göstermektedir. *"Gecekondulular tek katlı evde kalmaktan ve ya bahçesine ekip biçmekten çok memnunsu villa alacak orada yaşayacak."*(B5). A4 de bu durumun üzerinde durmaktadır. *"Artık gecekondu villa yerine geçiyor. Ve bunlar köyden gelmişler villaya layık değiller diye düşünen kesim var. Ama halbuki villa değil, mütevazı evler olacak bunlar."*(A4).

Yapılan görüşmelerde akademisyenlerin bir kısmı gecekondu sorunu yaşanan alanlarda kentsel dönüşüm projesi olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Ancak başta YMKDP olmak üzere gecekondu alanlarında yapılan kentsel dönüşüm projelerinin yanlış yöntemler ile yapıldığını belirtmektedirler. *"Ben bir taraftan gecekondu insan ilişkileri, çevreyle olan ilişkisi açısından olumlu olduğunu düşünüyorum. Daha bir mahalle oluyor tek katlı oldukları için, insanlar birbirleriyle daha yakın ilişki kuruyorlar. Bahçeleri oluyor, bahçesinde oluşuyor. Gecekondu tabii ki gece konuyor, hızla yapılıyor. Ama zaman içinde bazı gecekondu artık gecekondu değil, sağlam binalara dönüşmüş. Bana kalsa böyle bir proje değil ama oraların o insanların kendi katkısıyla biraz daha fiziksel olarak modernleşmesi ama böyle çok katlı konutlar değil, yine bir katlı iki katlı bahçe içinde yerler olarak kalabilmesi. Ama bu neoliberal mantalite içinde bu çok romantik kaçıyor. O yüzden de böyle kalsın demek sen ne diyorsun diye bir tepkiye neden oluyor. Ama benim içimden geçen bu: dönüştürülsün ama bu şekilde değil."*(A4). *"Herhalde gecekondu sorunu olduğuna göre ve nüfusun %50'den fazlası gecekondu yaşamakta olduğuna göre, onları gecekondu koşullarında değil de daha çağdaş konutlarda ve yerleşim alanlarında kamusal alanları da bol bol öngörülmüş ve planlanmış yerlerde yaşatmak gerekir. Ama yöntem bugünkü yöntem gibi mi olmalıydı diye sorarsanız. Kesinlikle hayır."*(A2). *"Kentsel dönüşüm projeleri şarttır. Gecekondu yaşayanlar yüzünden şarttır. Ama böyle olmaması gerekir. Proje alanında yapılan evlerden en uyduruk olanları gecekondu sahiplerine veriliyor."*(A5). K13'ün fikirleri de genel görüşü desteklemektedir. *"Proje burada kesinlikle gerekliydi ama yöntemleri farklı olabilirdi. Emsal teşkil edecek bir sürü proje olmuştur muhakkak."*(K13).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kırdan kente göç ile birlikte kentler zamanla büyümüştür. Kentlerin hem mekânsal hem nüfus bazlı olarak büyümesi bir kısım sorunları da ortaya çıkarmıştır. Bu sorunların hem fiziki mekânı hem de beşeri ortamı etkilediği bilinmektedir. Türkiye de, 1950'lere kadar yavaş olsa da bu tarihten itibaren kentlerde gittikçe yoğunlaşan bir şehirleşme olgusu meydana gelmiştir. Bu hızlı şehirleşme sonucu, nüfusun hızla kentlere akması ile öncelikle kentlerin nüfus sayısı artmıştır. Kente gelen nüfusa yeterli konut bulunamayışı, Türkiye'de gecekondu doğmasına neden olmuştur. Zaman içerisinde, kentlerin kenarlarında kümelenen bu gecekondular ve kent merkezinde kalmış eski konutlar, yerel ve merkezi yönetimler tarafından yenilenmek istenmiştir. Gecekondu alanlarının yenilenme isteği birkaç nedene bağlı olabilmektedir. Bunlardan ilki gecekondu alanlarının düşük bütçe ile yapılmasının sonucu olan bakımsız ve kimi zaman tehlike arz eden fiziki yapısıdır. Diğer bir neden bazı gecekondu alanlarında yaşayan yoksul kesimlerin iş olarak yasal olmayan yolları seçmeleri ve bu gecekondu alanlarının suç alanlarına dönüşmesidir. Bazı kesimler için toplumda oluşan ekonomik ve sosyal çöküntünün nedeni olarak gösterilen gecekondu alanlarında yaşam kalitesini yükseltmek ve modern bir görünüm sağlamak bir diğer yenileme nedeni olurken, bazı gecekondu alanlarının afet riski bulunan bölgelerde yapılmış olması da nedenler arasındadır. Son olarak gerek kent merkezinde gerekse kent çeperinde bulunan gecekondu alanlarından rant sağlamak bir diğer dönüşüm nedeni olmaktadır.

Kentsel dönüşüm projeleri fiziki değişimin yanında sosyal, kültürel, ekonomik ve politik gibi çok yönlü değişkenleri kapsamaktadır. Buna göre dönüşüm kavramı çok boyutlu bir kavramdır. Eğer kentte yapılan dönüşüm sosyal, ekonomik ve ya fiziksel gibi çeşitli bölümlere ayrılarak, birbirinden bağımsız olarak incelenirse bütüncül bir yaklaşımı engeller. Bütüncül bir yaklaşım sergilenmeyen KDP'lerde ekonomik ve sosyal boyutun göz ardı edildiği görülmektedir. Bu durum, kentlerde yeni sorunlu alanların oluşmasına neden olmuştur. Bu nedenle Engels (2013) nedenler ne kadar farklı olursa olsun, sonuçların her zaman her yerde aynı olduğunu, burjuvazinin her fırsatta kendini yüceltmesine eşlik eder biçimde en rezil sokaklar ve dar yolların ortadan kalkabileceğini, ancak hızla başka yerde, çoğunlukla en yakın mahallede ortaya çıktıklarını belirtmiştir.

Çalışmada, Ankara'nın doğu girişi olan Mamak'ta yapılan ve dünyanın en büyük kentsel dönüşüm projesi olarak sunulan YMKDP ele alınmıştır. Bu kapsamda üç mevcut grup belirlenmiş (yerel halk, belediye çalışanları, akademisyenler) ve bu üç gruba YMKDP ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Yapılan görüşmeler ışığında; akademisyenler ve yerel halkın büyük çoğunluğunun YMKDP'nde mevcut sorunların olduğunu belirtmektedirler. Zaten projenin yapım sürecinin çok sancılı olması birçok davanın açılması, protestolara neden olması ve projenin birkaç kez iptal edilmesi bu durumun somut bir kanıtı niteliğindedir.

Projenin sosyal ve mekânsal sonuçları incelendiğinde, tamamı bitmiş olan 1. Etap'ın büyük bir mekânsal değişim geçirdiği görülmektedir. Proje öncesi ve yapım aşamasındaki haritalar incelendiğinde bu durum açıkça anlaşılmaktadır. Gecekondu alanlarının siteler ile değiştirilmesi ile alanda birçok farklılık oluşmaya başlamıştır. Alana yapılacak olan AVM bunun en güzel örneğidir. Aynı zamanda yeni yapılan konutlar nedeniyle alanın nüfusunun artacağı, bunun bir sonucu olarak yeni ulaşım güzergâhlarının da oluşacağı aşikârdır. Mamak'ta açılmış olan İKEA ve Nata Vega AVM'nin etkisiyle değişmekte olan Mamak imajı ilçede hızla devam eden KDP'ler ile değişmeye devam etmektedir. YMKDP alanda yapılan en büyük KDP olduğundan hem mekânsal hem de toplumsal olarak büyük etki yaratmaktadır. Araştırmada görüldüğü üzere, projenin 1. Etabında Mamak dışından proje nedeniyle alana taşınmış kişiler olduğu saptanmıştır. Bu durum Mamak'ın eski imajının değişmeye başladığının bir göstergesidir.

YMKDP kapsamında yapılan apartmanların hepsinin çok katlı (17 kat) olduğu, içlerinin ise orta ve orta-alt sınıfa hitap ettiği görülmektedir. Ancak görüşmelere göre, 1. Etap sınırları içinde yaşanan bu durumun aksine 2. Etapta lüks binalar yapılması planlanmaktadır. Öyleyse bu durum yan yana iki mahalle arasında çatışma ve keskin bir ayrışma yaratacaktır. Ancak yapılan görüşmeler ışığında alana Mamak dışından bir kesimin gelmeye başladığı görülse de; gelen kesimin orta ve ya orta-alt sınıfa dâhil olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre proje ile birlikte Mamak'ın imajının kesinlikle olumlu yönde değiştiği söylenebilirken, bu alanın üst sınıfın tercihleri arasında kalmadığı da belirtilmelidir. Böylece alanda günümüz için bir soylulaştırmadan bahsedilememektedir.

YMKDP 1. Etap Sınırı - 2007

Harita 8. YMKDP Öncesi 1. Etap

YMKDP 1. Etap Sınırı - 2014

İşaretler
— 1. Etap Sınırı

Harita 9. YMKDP Sonrası 1. Etap

Lefebvre'ye göre (2014) mekânı değiştirmek aynı zamanda hayatı değiştirmek anlamına gelmektedir. Yani, yeni bir mekân üretimi, sosyo-mekânsal ilişkilerin değiştirilmesi anlamı taşır. Katılımcılara göre projenin en büyük sosyal sıkıntılarının başında gecekondudan sitelere geçen kesimin alışamama ve eski mahalleleri ve evlerine duydukları özlem gelmektedir. Sıkı komşuluk ilişkileriyle yaşamaya alışmış olan gecekonduların en başta komşularından koparılması onlar için büyük sorun olmuştur. Sosyal yardımlaşma ve dayanışmanın güçlü olduğu gecekonduların ilişkilerini yeni taşındıkları yerde bulamamaları alanda yaşayan kesim için önemli bir problemdir. Ayrıca bu durum projenin yerel halk tarafından benimsenememesinin de bir nedenidir. YMKDP'nin paydaşlarca benimsenememesi ve alanda yaşayan halkla bütünleşememesi diğer önemli sorun olarak belirtilmektedir. *"Bir son önemli nokta da şudur: kentsel dönüşüm projelerinin kentle bütünleşmesi gerekir. Halbuki adı üstünde bunlar proje olarak yapılıyor. Kentlerin imar planlarıyla uyumları sağlanmadan çıkarılıyor."*(A2).

Ayrıca, tek katlı ve ya birkaç katlı evlerinden koparılan gecekondulu kesimin yüksek katlı apartmanlara yerleştirilmesi sonucu mekânla birebir ilişki kurabildikleri bahçelerinden de koparılmış olmaları önemli bir sorun teşkil etmektedir. Harita – ve Harita-4 de 1. Etaptaki yeşil alan varlığının azaldığı görülmektedir. Yeşil alanın değişimi 2. Etap bittiğinde daha çarpıcı olacaktır. Bu nedenle proje ile yeşil alan ile oluşturulan kuvvetli bağın yok edildiği görülmektedir. Yeşil alandan beklentisi gölgesinde oturup yiyip içebildiği, sebze-meyve yetiştirebildiği yer olan gecekondulu kesim için, yürüyüş yolları olan ve basmalarının yasak olduğu yeni yeşil alanın hiçbir şekilde algılarında yeri yoktur.

Çalışmanın bir diğer sorusu YMKDP özelinde, gecekonduların alanlarında yapılan kentsel dönüşüm projelerinin, yeni bir yaşam standartına kavuşan gecekondulu kesimin kentlileşmesine olan etkileriydi. Yapılan görüşmeler sonucunda ortak yargı gecekondudan apartmana geçen kişilerin yaşam koşullarında çok büyük farklılıklar olmayacağı; ayrıca kentli bilinci ve kültürünün yaşanılan evden çok daha fazlası olması nedeni ile YMKDP'nin gecekonduların kentlileşmesine bir etkisi olmayacağıdır. Ancak görüşmelerde 1950'lerde kırdan kente göç eden gecekonduların nüfusu sayesinde kentleşmenin daha ucuz gerçekleştiği ve

gecekondu kesimin her ne kadar kendisi kentleşmeye de Türkiye'nin kentleşmesinde olumlu rol oynadığı belirtilmektedir.

YMKDP, 1980'lerden sonra tüm dünyayı etkisi altına alan neoliberal politikaların kentlerdeki yansıması olan kentsel dönüşüm projelerinden biridir. Ancak projenin önemi daha önce de vurgulandığı gibi hem kapsadığı mekânın ve nüfusun büyüklüğü, hem de yapıldığı alandır. Mamak, Ankara'nın doğu girişinde olup, Ankara'ya doğudan göç eden kesimin ilk durağı olmuştur. Bu nedenle geniş bir alana yayılan gecekondu ev sahipliği yapmaktadır. Bu alanda yaşayanların daha iyi koşullarda yaşamını sürdürmesi ve başkent'in doğu girişi olan Mamak'ın imajının düzeltilmesi için bir yenileme projesinin yapımı gerekiyordu. Çünkü eskiyen, kullanılmayan veya hem mekânsal hem de sosyal olarak çöküntü haline gelmiş alanlarda düzeltme ve onarma işlemleri yapılmalıdır. Ancak bu yapılan işlemler orada yaşamakta olan kesimin istek ve ihtiyaçlarından bağımsız sadece rant odaklı gerçekleşmemeli ve sorunların çözümü bütüncül olarak ele alınmalıdır. YMKDP'nde de görüldüğü üzere projenin olumsuz yanları olumlu yanlarını gölgeleyebilmektedir. Mekânsal olarak güzel görünmesi istenilen yerlere çok katlı apartmanlar dikmek mekânı olduğundan daha çirkin gösterecek ve alanı yeşilden soyutlayarak betonlaşmasına neden olacaktır.

Başta YMKDP olmak üzere Türkiye'deki tüm KDP'ler ortak sorunlara sahiptirler. Bu problemlerin en aza indirilmesi için çözüm yolları bulunmalıdır. Bu çözüm yollarından bazıları şunları;

- Öncelikle, KDP'lerin geliştirilmesinde birçok etken rol oynamalıdır. En başta fiziksel çevrenin dönüşümüyle birlikte istihdam olanaklarının artırılması, ekonomik canlılığını yitiren alanlara yeni ekonomik aktivitelerin çekilmesi ve yeni teşvik programlarının geliştirilmesi gerekmektedir.
- Gecekondu alanlarının en büyük sorunu olarak suç oranının yüksek olması gösterilmektedir. Bu nedenle bu alanlarda mekânsal ve toplumsal güvenliği artırıcı önlemlerin alınması ve toplumun eğitim ve sağlık ihtiyaçlarına yönelik projelerin başlatılması gibi toplumsal ve ekonomik değerleri ön plana çıkaran politikaların da bulunması gerekmektedir.

- Aynı zamanda gecekondu alanlarında sık sık imar suçlarını bağışlayıcı yasalar çıkarmak yerine, kentleşmeye düzenli ve sağlıklı bir biçim vererek, imar suçlarının geri dönülmez zararlar vermesini önlemek daha sağlıklı bir yöntem olacaktır (Keleş, 2002).
- Ülkemizde de her kent aynı kentsel sorunlara sahip değildir. Her kentin kendi sorunları ve bu sorunların çözümünde etkili olabilecek kaynakları mevcuttur. Bu alanlarda sağlıklı bir dönüşüm için yöresel kısıt ve kaynakların tespit edilmesi; bunlara bağlı yerel dönüşüm strateji ve politikalarının geliştirilmesi uygun olacaktır.
- YMKDP’nde binaların çok katlı olması hem görüntü olarak hoş görülmemekte, hem de bir ve ya iki katlı evde yaşayan insanlar için travma oluşturabilmektedir. Bunun sonucunda gecekonduların eski yaşam standartlarını devam ettirdiği gözlemlenmiştir. Gecekonduya geçen kesimde en büyük zorluğu kadınların çektiği görülmektedir. Bu nedenle kadınların zaman geçirebilecekleri ve sosyal aktivitelerini gerçekleştirebilecekleri Halk Evleri veya kurslar açılmalıdır.
- YMKDP’nde yeşil alanın azaltılması ve yapılan yeni yeşil alanın işlevselliğinin az olması önemli bir sorundur. Diğer etaplardaki yeşil alan yapımında alanda yaşayan kişilerin ihtiyaçları göz ardı edilmemeli ve izlenecek değil yaşanılacak bir yeşil alan yapılması gerekmektedir.
- YMKDP’nde 1. Etap alanında cami, okul, market gibi donatıların olmaması burada yaşayan kesim için büyük zorluk oluşturmaktadır. Bu donatıların en kısa zamanda alanda yaşayan halkın ihtiyaçlarına göre yapılması gerekmektedir.
- YMKDP’nin yapılma amaçlarından biri alanın ekonomik olarak geri kalmışlığıdır. Ancak yapılan proje ile burada yaşayan kesim daha büyük bir ekonomik bunalıma sokulmaktadır. Bu nedenle alanda yeni iş kolları oluşturulması gerekmektedir. Mekanın uygunluğu nedeniyle alanda KSB ve ya OSB kurulabilir.
- Mamak’ta ve Türkiye’nin çoğu yerinde gecekondu yapımı devam etmektedir. Gecekondu kaldırmaktan ziyade gecekondu yapımının önlenmesi

gerekmektedir. Gecekondu yapımının önlenmesi yoksul kesime barınma hakkını sağlamak veya bu kesime iş imkânı sunmak ile olacaktır.

- Kentsel Dönüşüm Projeleri ile ilgili daha çok çalışma yapılmalıdır. Yapılacak olan çalışmalar ve projelerde farklı disiplinler birlikte yer almalı ve bünyesinde coğrafyacılara bulunmalıdır.
- Kentsel dönüşüm tanım ve süreçlerine bakıldığında ülkemizdeki kentsel dönüşüm projeleri gerçekten kamu yararı ve ihtiyacı nedeniyle mi yapılmaktadır sorusu gündeme gelmektedir. Literatüre bakıldığında; bugün kentsel dönüşüm projelerine endişeyle bakılmakta ve KDP'lerin genellikle zorla tahliye, arındırma, soylulaştırma ve konut stokuna yönelik müdahale ile eşdeğer kullanıldığı görülmektedir. Hâlbuki başarılı bir kentsel dönüşüm, kentleri yap-boza dönüştürmeden; merkezi yönetim tarafından yönlendirilen ekonomi, refah, işsizlik, eğitim-öğretim, sağlık konularındaki genel politikalarla bütünleşmiş bir dizi karma teşvikler sunulan; kamu, özel sektör, yerel halk ve gönüllü kuruluşlar gibi çok taraflı aktörler tarafından yapılmalıdır (Özdemir vd., 2005; Güzey, 2012).

KAYNAKÇA

- Akın, E. (2007). *Kentsel Gelişme ve Kentsel Rantlar: Ankara Örneği*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Akkar, Z. M. (2006). Kentsel Dönüşüm Üzerine Batıdaki Kavramlar, Tanımlar, Süreçler ve Türkiye. *Planlama Dergisi*, 2006/2, 29-38.
- Akkoyunlu Ertan, K. ve Ertan, B. (2013). Kentli Hakları: Kent ve İnsan Hakları Bağlamında Kentsel Hizmetlere Erişim Hakkı. *Kentsel Dönüşüm ve İnsan Hakları* içinde (45-72). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Alkan, L. (2014). 1980 Sonrası Konut Politikalarının Mekânsal Yansımaları: Ankara Örneği. *Journal of Urban Studies*, 12(103-131).
- Altundal Öncü, M. (2015). *Bir Kentsel Kamusal Mekân Olarak Parkların Kapitalist Kentleşme Süreci Bağlamında Yorumlanması: Dikmen Vadisi Örneği*. (Yayınlanmamış YL Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Andersen, H. S. (2003). *Urban Sores: On the Interaction Between Segregation, Urban Decay and Deprived Neighbourhoods*. England: Ashgate Publishing Limited.
- Arslan, H. (2014). Kentsel Dönüşüm Süreçlerinin Kentsel Haklar Temelinde Değerlendirilmesi Gerekliği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Özel Sayı.1, 33-41.
- Aslan, Ş. (2006). Yıkılmayı Bekleyen Gecekonular: Eyüp İlçesi Güzeltepe Mahallesinde Bir Konut Bölgesi. *Planlama Dergisi*, 103-110.
- Ataöv, A., ve Osmay, S. (2007). Türkiye’de Kentsel Dönüşüme Yöntemsel Bir Yaklaşım. *METU JFA*, 2007/2, (24:2), 57-82.
- Aydın, S., Yarar, B. (2007). ‘Kentleşme ve Konut Politikaları Açısından Neo-liberalizmin Eleştirel Bir Değerlendirilmesi ve Sosyal Adalet Fikrinin Yeniden İnşası’. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 2007/1, 28-56.
- Aydınlı, H. İ. ve Turan, H. (2012). Kuramsal ve Yasal Çerçeve Türkiye’de Kentsel Dönüşüm. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28/2012.

- Ayık U. (2014). *Mekansal ve Toplumsal Yansımalarıyla Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Projelerine Coğrafi Bakış: Fikirtepe Örneği*. (Yayınlanmamış YL Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Ayık, U. ve Avcı, S. (2013). Bir Kentsel Dönüşüm Projesine Coğrafi Bakış: Fikirtepe Örneği. *KBAM 4. Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Sempozyumu Bildiri Kitabı: Neo-liberalizm Sonrası Mekânsal Müdahale Biçimleri ve Yansımaları* içinde (397-411).
- Aykal, F. D., Murt, Ö., Korkmaz, M. ve Acar, B. (2007). Kentsel Dönüşüm Yaklaşımında Kullanıcı Memnuniyet Analizi. *D. Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı. 8, 95-111.
- Baeten, G. (2012). Neoliberal Planning: Does It Really Exist? *Contradictions of Neoliberal Planning* inside (205-211). *The Geo Journal Library* 102.
- Bayraktar, E. (2006). *Gecekondu ve Kentsel Yenileme*. Ankara: Ekonomik Araştırmalar Merkezi Yayınları.
- Bıçkı, D. (2006). Harvey ve Castells’de Kent Sorunsalı: Politik Ekonomi Vizyonu ve Sınırlılıkları. *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl.7, Sayı.11, 111-130.
- Boyras, Z. ve Hoş, B. Y. (2014). Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Uygulamaları, *Journal of World of Turks*, Vol.6, No.3, 45-63.
- Brenner, N., Peck, J. & Theodore, N. (2010). After Neoliberalization? *Globalizations*. Vol.7, No.3, 327–345.
- Brenner, N., Madden, D. J. ve Walchsmuth, D. (2014). Asemblajlar, Aktör-Ağlar ve Eleştirel Kent Teorisinin Karşılaştığı Zorluklar. *Kar İçin Değil Halk İçin: Eleştirel Kent Teorisi ve Kent Hakkı* içinde (155-181). (A. Y. Şen çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Buğra, A. (2010). Türkiye’nin Ahlaksız Konut Ekonomisi. *Devlet-Piyasa Karşıtlığının Ötesinde: İhtiyaçlar ve Tüketim Üzerine Yazılar* (4. Baskı) içinde (97-127) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bulut, İ. ve Ceylan, S. (2013). Kentsel Dönüşüm Yaklaşımlarına Bir Örnek: Efendibey (Niğde) Kentsel Dönüşüm Uygulaması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(1), 239-256.

- Bury, J. (2005). Mining Mountains: Neoliberalism, Land Tenure, Livelihoods, and the New Peruvian Mining Industry in Cajamarca. *Environment and Planning A*. Vol:37, 221-239.
- Butler, T. & Lees, L. (2006). Super-Gentrification in Barnsbury, London: Globalization and Gentrifying Global Elites at the Neighbourhood Level. *Transactions Institute British Geographers*. Vol.31, 467–487.
- Buzar, S., Ogden, P. H. & Hall, R. (2005). Households Matter: The Quiet Demography of Urban Transformation. *Progress in Human Geography*. 29:4, 413–436.
- Castells, M. (2014). *Kent, Sınıf, İktidar*. (Asuman Türkün çev.). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Creswell, H. W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. (3. Baskıdan çeviri). (çev. edit: Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çelik, Z. (2012). Neoliberalizm ve Kentsel Eşitsizlikler Üzerine Prof. Dr. NezarAlSayyad ile Söyleşi, *İdealkent-Kent Araştırmaları Dergisi* içinde (38-63). Sayı:7.
- Çelikkilek, A. (2013). Küresel Kentlerin Dönüşüm Aracı Olarak Büyük Ölçekli Kentsel Projeler, *KBAM 4. Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Sempozyumu Bildiri Kitabı: Neo-liberalizm Sonrası Mekânsal Müdahale Biçimleri ve Yansımaları* içinde (691-705).
- Çoban, A. N. (2012). Cumhuriyetin İlanından Günümüze Konut Politikası, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt.67, No.3, 75-107.
- Davidson, M. & Lees, L. (2005). New-Build 'Gentrification' and London's Riverside Renaissance. *Environment and Planning A*. Vol.37, 1165-1190.
- De Boer, C. M. (2011). *Reflecting on Gentrification: Resident Experiences with the State-led Urban Restructuring of a Social Rented Area*. (Master Thesis). Utrecht University, Netherlands.
- Durguter, H. (2012). Kent Modelleri ve Sürdürülebilir Kent Yönetimi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. Volume 7/3, Summer 2012, 1053-1065.

- Duru, B. (2012). Mustafa Kemal Döneminde Ankara'nın İmarı. *Cumhuriyet'in Ütopyası: Ankara*. (der: Funda Şenol Cantek). içinde (173-192). Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınevi.
- Duru, B. ve Çoban, A. (2009). Emek Ekseninde AKP İktidarının Çevre ve Kent Politikaları. *İktisat Dergisi*, Sayı.508-509-510. 57-68.
- Emiroğlu, E. (1962). Büyük Şehirlerimizde Mesken Problemleri. *İller ve Belediyeler Dergisi*, Sayı.200, 244-248.
- Emiroğlu, E. (1981). Türkiye'de Son Sayımlar ve Kentleşme Olayının Boyutları. *Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, Sayı.10, 43-82.
- Engels, F. (2013). *Konut Sorunu*. (Tekin Genç çev.). Ankara: Alter Yayıncılık.
- Eraydın, A. (2006). Mekânsal Süreçlere Toplu Bakış, *Değişen Mekân: Mekânsal Süreçlere İlişkin Tartışma ve Araştırmalara Toplu Bakış: 1023-2003 içinde (25-67)*. Ankara: Dost Kitabevi.
- Eraydın, A. (2013). Değişen Neoliberalizm ve Kentsel Alana Yansımaları: Seçenekleri ve Sonrasını Düşünmek. *KBAM 4. Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Sempozyumu Bildiri Kitabı: Neo-liberalizm Sonrası Mekânsal Müdahale Biçimleri ve Yansımaları içinde (1-8)*.
- Ergün, C. ve Gül, H. (2013). Neoliberalizmin Mekâna Yansıması Olarak Kentsel Dönüşüm ve Dışlanma-Ayrışma Süreçleri. *KBAM 4. Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Sempozyumu Bildiri Kitabı: Neo-liberalizm Sonrası Mekânsal Müdahale Biçimleri ve Yansımaları içinde (117-130)*.
- Ergüzeloğlu Kilim, E. (2010). Devletçiliğin Neo'su: Etkin Devlet. *Toplum ve Demokrasi*, 4(8-9-10), 55-74.
- Erman, T. (2014). Kentin Kıyısında Kadın Olmak: Gecekonduvan TOKİ Kentsel Dönüşüm Sitesine Geçişte Kadın Deneyimleri. *Kenarın Kitabı: Arada Kalmak, Çeperde Yaşamak*. (der: Funda Şenol Cantek) içinde (89-120). İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Erman, T. (2016). *Mış Gibi Site Ankara'da Bir TOKİ-Gecekondu Dönüşüm Sitesi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Ertaş, M. (2011). Kentsel Dönüşüm Politikalarında Sosyal Boyutun İncelenmesi: Ankara ve Londra Örnekleri. *Selçuk Üniversitesi Teknik-Online Dergi*, Cilt.10. Sayı.1, 1-18.
- Es, M. (2007). *Kent Üzerine Düşünceler*. İstanbul: Plato Danışmanlık.
- Esen, B. K. (2011). Kentsel Dönüşüm Projeleri İçin Süreç Yönetimi, Performans Kriterleri ve Model Önerileri. *KBAM 2. Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Sempozyumu Bildiri Kitabı: Planlamanın Dünü, Bugünü, Yarını: Planlamada Yeni Söylem Arayışları* içinde (347-360).
- Figueroa, R. A. (1995). A Housing-based Delineation of Gentrification: a Small Area Analysis of Regina, Canada. *Geoforum*. Vol.26, No.2, 225-236.
- Fraser, J. C. (2013). Beyond Gentrification: Mobilizing Communities and Claiming Space. *Urban Geography*. 25:5, 437-457.
- Garipoğlu, N. (2010). Türkiye’de Kentleşmenin, Kent Sayısı, Kentli Nüfus Kriterlerine Göre İncelenmesi ve Coğrafi Dağılışı. *Marmara Coğrafya Dergisi*. Sayı.22, 1-42.
- Genç, F. N. (2008). Türkiye’de Kentsel Dönüşüm: Mevzuat ve Uygulamaların Genel Görünümü. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, Cilt.15, Sayı:1, 115-130.
- Genç, F. N. (2014). Gecekonduyla Mücadeleden Kentsel Dönüşüme Türkiye’de Kentleşme Politikaları. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt.1, Sayı.1, 15-30.
- Gottdiener, M. (2001). Mekân Kuramı Üzerine Tartışma: Kentsel Praksise Doğru. *Praksis* (2), 248-269.
- Gökçe, B. (2007). *Türkiye’nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar* (3. Baskı). Ankara: Savaş Yayınevi.
- Göksu, E. ve Bal, E. (2010). Türkiye’de Neoliberal Mekânsal Gelişim Stratejisi Olarak Kentsel Dönüşüm Projeleri. *Kentsel Dönüşümde Politika, Mevzuat, Uygulama: Avrupa Deneyimi, İstanbul Uygulamaları*. (1. Basım) içinde (256-284). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Göral, Ö. S. (2011). Kentsel Dönüşüm Projelerine Muhalefet Etmek: Kentsel Muhalefetin Cinsiyeti. *İ. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. No.44, 67-81.

- Görün, M. ve Kara, M. (2010). Kentsel Dönüşüm ve Sosyal Girişimcilik Bağlamında Türkiye’de Kentsel Yaşam Kalitesinin Arttırılması. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, (8: 2), 141-164.
- Gündoğan, Ö. (2006). Kentsel Dönüşüm, Tarihsel ve Güncel Bir Kırılma Noktası mı? *Planlama Dergisi*, 2006/2, 39-48.
- Gürbüz, H. (2013). Türkiye’de Otokratik Motifli Neo-liberal Zihniyet Algısının Şehirleri Yeniden Biçimlendirishi: Gaziantep – Nuri Pazarbaşı Mahallesi Örneği. *KBAM 4. Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Sempozyumu Bildiri Kitabı: Neo-liberalizm Sonrası Mekânsal Müdahale Biçimleri ve Yansımaları* içinde (23-38).
- Güzey, Ö. (2012). Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Uygulamaları: Neo-liberal Kent Politikaları, Yeni Kentsel Aktörler ve Gecekondu Alanları, *İdealkent-Kent Araştırmaları Dergisi* içinde (64-83). Sayı:7.
- Hamnett, C. (1991). The Blind Men and the Elephant: The Explanation of Gentrification. *Transactions of the Institute of British Geographers*. New Series, Vol.16, No.2, 173-189.
- Hardal, S. (2014). *Kentsel Dönüşüm Alanlarına Bir Örnek: Sarıgöl Mahallesi (Gaziosmanpaşa)*. (Yayınlanmamış YL Tezi). Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Bilecik.
- Harvey, D. (1985). *Consciousness and the Urban Experience*, Baltimore: John Hopkins UP.
- akt: T. Şengül. (2001). Sınıf Mücadelesi ve Kent Mekanı. *Praksis*, (2), 9-31.
- Harvey, D. (2013a). *Sosyal Adalet ve Şehir*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Harvey, D. (2013b). *Asi Şehirler (Şehir Hakkından Kentsel Devrime Doğru)*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Harvey, D. (2015a). *Sermayenin Mekanları: Eleştirel Bir Coğrafyaya Doğru*. (2. Baskı). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Harvey, D. (2015b). *Neoliberalizmin Kısa Tarihi*. (çev: A. Onocak). İstanbul: Sel Yayınları.
- Hedin, K., Clark, E., Lundholm, E. & Malmberg, G. (2011). Neoliberalization of Housing in Sweden: Gentrification, Filtering and Social Polarization. *Annals of the Association of American Geographers*. 102:2, 443-463.

- Işık, Ş. (2005). Türkiye’de Kentleşme ve Kentleşme Modelleri. *Ege Coğrafya Dergisi*, Sayı.14, 57-71.
- Jones, M. & Ward, K. (2002). Excavating the Logic of British Urban Policy: Neoliberalism as the ‘Crisis of Crisis-Management’. *Antipode*. Vol.34, 473-494.
- Jones, P. & Evans, J. (2006). Urban Regeneration, Governance and the State: Exploring Notions of Distance and Proximity. *Urban Studies*, Vol.43, No.9, 1491–1509.
- Jones, K. T. & Popke, J. (2013). Re-Envisioning the City: Lefebvre, HOPE VI, An the Neoliberalization of Urban Space. *Urban Geography*. 31:1, 114-133.
- Kalaycıoğlu, S., Duduhacıoğlu, B., Karaçalı, H. ve Beyaz, D. (2009). Mekânda Değişimin Algılanması: Ankara Dikmen Vadisi Kentsel Dönüşümü. VI. Ulusal Sosyoloji Kongresi, *Toplumsal Dönüşümler ve Sosyolojik Yaklaşımlar*, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Kalağan, G. ve Çiftçi, S. (2012). Kamu-Özel Sektör İşbirliğinin Kentsel Mekâna Yansıması: Kentsel Dönüşüm Örneği ve Yeni Aktörler. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, Cilt:.4, No.2, 121-133.
- Kansu, A. (2012). Jansen’in Ankarası için Örnek Bir ‘Bahçe Şehir’ ya da Siedlung: ‘Bahçeli Evler Yapı Kooperatifi’ 1934-1939. *Cumhuriyet’in Ütopyası: Ankara*. (der: Funda Şenol Cantek). içinde (193-214). Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınevi.
- Karaboran, H. H. (1980a). Yeryüzünde Kontrol Altına Alınamayan Yerleşimler. *A.Ü. DTCF Coğrafi Araştırmalar Dergisi*. Sayı.9, 81-94.
- Karaboran, H. H. (1980b). Kentlerin Tiplendirilmesi Sorunu, Bölgesel Kent. *A.Ü. DTCF Coğrafi Araştırmalar Dergisi*. Sayı.9, 95-97.
- Karaboran, H. H. (1983). Bölge Planlaması Bakımından Şehir Tabirinin Türkiye’de Gösterdiği Değişiklikler. *Türk Kültürü*. Sayı.237, 48-54.
- Karaboran, H. H. (1988). Dünya’da ve Türkiye’de Gecekondu Sorunu- Gecekonducular, Slamlar, Bidonevler. *A.Ü. DTCF Coğrafi Araştırmalar Dergisi*. Sayı.11, 111-130.
- Karaca, S. ve Kiper, N. (2011). Kentsel Mekânda Kamu Yararı Arayışı ve Kültürel Planlama. *Toplum ve Demokrasi*, Yıl.5, Sayı.11, 75-96.

- Karadağ, A. (2000). *Kentleşme Süreci, Çevresel Etkileri ve Sorunları ile İzmir*. İzmir: Ege koop Yayınları.
- Karadağ, A. (2005). Coğrafi Değerlendirmelerle Soma'da Değişen Çevre, *Kent ve Kimlik*, Ege Üniv. 50. Yıl Yay. Edebiyat Fak. Yayın No.131.
- Karadağ, A. ve Mirioğlu, G. (2011). Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Projeleri ve Uygulamaları Üzerine Coğrafi Değerlendirmeler: İzmir Örneği. *Ege Coğrafya Dergisi*, 20/2, 41-57.
- Karadağ, A. ve Mirioğlu, G. (2012). Bayraklı Kentsel Dönüşüm Projesi Üzerine Coğrafi Değerlendirmeler. *Türk Coğrafya Dergisi*, Sayı.57, 21-32.
- Karayalçın, M. (2010). *Konut Bunalımı, Kent Rantları ve Proje Muhafızları*. (2. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Kaygalak, İ. (2011). Postmodern İlişkilerin Coğrafi Düşünce ve Yeni Mekân Kavrayışları Üzerine Yansımaları. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, Sayı.9, 1-10.
- Kaygalak, İ ve Işık, Ş. (2007). Kentleşmenin Yeni Ekonomik Boyutları. *Ege Coğrafya Dergisi*, Sayı.16, 17-35.
- Keleş, R. (2002). *Kentleşme Politikası* (7.Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Keleş, R. (2005). Kent ve Kültür Üzerine. *Mülkiye Dergisi*, Cilt.29, Sayı:..246, 9-18.
- Keleş, R. (2014). *100 Soruda Türkiye’de Kentleşme, Konut ve Gecekondu*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Keleş, R. (2015). *Kentleşme Politikası* (14. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Keskinok, H. Ç. (1988). Kentsel Mekan Yaklaşımlarına Bir Örnek: Castells, *ODTÜ MFD*, (8:1), 67-75.
- Kılıç, T. ve Hardal, S. (2014). Kentsel Dönüşümün Sosyal ve Mekânsal Yansımalarına Bir Örnek: Sarıgöl Mahallesi (Gaziosmanpaşa-İstanbul). *Türk Coğrafya Dergisi*, Sayı.62, 1-7.
- Kocaman, S., Zaman, S., Kara, F. ve Keçeli, A. (2008). Erzurum Kentinde Gecekondu Önleme ve Kentsel Dönüşüm Çalışmaları. *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı.18, 179-210.

- Koçak, H. (2011). Kent-Kültür İlişkisi Bağlamında Türkiye’de Değişen ve Dönüşen Kentler, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Sayı.II, 259-269.
- Köseoğlu, E. (2011). Kent Mekânına İlişkin Kuramsal Bakışlar: Rob Krier, Christopher Alexander ve Bill Hillier. *İdealkent Dergisi*, Sayı.5, 96-111.
- Kurtuluş, H. (2006). Kentsel Dönüşüme Modern Kent Mitinin Çöküşü Çerçevesinden Bakmak. *Planlama Dergisi*, 7-12.
- Lees, L. (2000). A Reappraisal of Gentrification: Towards a ‘Geography of Gentrification’. *Progress in Human Geography*. 24:3. 389–408.
- Lees, L., Slater, T. & Wyly, E. (2008). *Gentrification*. New York: Routledge.
- Lefebvre, H. (2014). *Mekânın Üretimi* (2. Baskı). (I. Ergüden çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Lefebvre, H. (2016). *Şehir Hakkı*. (Işık Ergüden çev.) İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Ley, D. (1986). Alternative Explanations for Inner-City Gentrification: A Canadian Assessment. *Annals of the American Geographers*. Vol.76, No.4, 521-535.
- Mayer, M. (2014). Toplumsal Kent Hareketlerinde ‘Kent Hakkı’. *Kar İçin Değil Halk İçin: Eleştirel Kent Teorisi ve Kent Hakkı* içinde (100-130). (A. Y. Şen çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- McGregor, J. (2014). Sentimentality or Speculation? Diaspora Investment, Crisis Economies and Urban Transformation. *Geoforum*, Vol.56, 172-181.
- Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü. (1966, Temmuz 20). Mevzuat Bilgi Sistemi Web Sitesi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.775.pdf>
- Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü. (1984, Şubat 24). Mevzuat Bilgi Sistemi Web Sitesi:<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2981.pdf>
- Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü. (1984, Mart 4). Mevzuat Bilgi Sistemi Web Sitesi:<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2985.pdf>
- Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü. (2004, Mart 4). Mevzuat Bilgi Sistemi Web Sitesi:<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5104.pdf>
- Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü. (2005, Temmuz 3). Mevzuat Bilgi Sistemi Web Sitesi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf>

- Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü. (73. Maddede Değişiklik: 17 Haziran 2010-5998/1 md.)
- Mimarlar Odası. (2005). Web Sitesi: <http://www.mo.org.tr/belgedocs/donusum-alanlari-Kanun-tasar.pdf>
- Mukul, İ. ve Sarı, S. (2015). Türkiye’de Dönüşüm Mekânı Olarak Kentler: Kentsel Dönüşüm. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt.8, Sayı.39, 893-922.
- Mutlu, S. (2007). *Türkiye’de Yaşanan Gecekondulaşma Süreci ve Çözüm Arayışları: Ankara Örneği*. (Yayınlanmamış YL Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Neuman, W. L. (2006). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri, Nitel ve Nicel Yaklaşımlar 2*. Cilt. (6. Basım). (çev. Sedef Özge). Ankara: Siyasal Yayın Dağıtım.
- Öktem, B. (2006). Neoliberal Küreselleşmenin Kentlerde İnşası: AKP’nin Küresel Kent Söylemi ve İstanbul’un Kentsel Dönüşüm Projeleri. *Planlama Dergisi*, 53-64.
- Öktem, B. (2011). İstanbul’da Neoliberal Kentleşme Modelinin Sosyo-Mekansal İzdüşümleri. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, No.44, 23-40.
- Özaslan, M. (2014). Ankara’nın Kahtanesiydi Kayaş ve Mamak. *İdealkent: Ankara’nın Semtleri* içinde (288-299). Sayı:11.
- Özdemir, D. (2010). Giriş. *Kentsel Dönüşümde Politika, Mevzuat, Uygulama: Avrupa Deneyimi, İstanbul Uygulamaları*. (1. Basım) içinde (1-31). Ankara: Nobel Yayıncılık
- Özdemir, D., Özden, P. ve Turgut, S. (2005). Kentsel Dönüşümde Avrupa Deneyimi: Kuram ve Uygulamaya İlişkin Bir Değerlendirme. *Ege Mimarlık Dergisi*, Sayı.53, 22-29.
- Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1).
- Özdemir Sarı, Ö. B. (2013). Konut Politikalarındaki Değişimin Mekânsal ve Toplumsal Etkileri: 2002-2013 Döneminde Ankara Güneybatı Koridorundaki Gelişmeler. *KBAM 4. Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Sempozyumu: Neo-liberalizm Sonrası Mekânsal Müdahale Biçimleri ve Yansımaları* içinde (67-80).
- Özdemir Sönmez, N. (2006). Düzensiz Konut Alanlarında Kentsel Dönüşüm Modelleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Planlama Dergisi*, 2006/2, 121-128.

- Özer, İ. (2004). *Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Özgüç, N. (1988-1992). Şehirselleşme ve Coğrafya. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi*. Sayı.3, 61-122.
- Özügürlü, A. (2012). Afetler ve Kentleşmenin Neoliberal Dönüşümü. *Mülkiye Dergisi*. Cilt.36, Sayı.1-274. 149-158.
- Peck, J. (2001). Neoliberalizing States: Thin Policies / Hard Outcomes. *Progress in Human Geography*, 25/3. 445–455.
- Polat, E. (2013). Neoliberal Kentçiliğe Giden Yolu Neoliberal Planlama mı Çizecek? *KBAM 4. Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Sempozyumu Bildiri Kitabı: Neo-liberalizm Sonrası Mekânsal Müdahale Biçimleri ve Yansımaları* içinde (339-353).
- Poyraz, U. (2011). *Looking of the Urban Transformation Project from the Gecekondu Dwellers' Perspective: The Case of Mamak*. (Yayınlanmamış YL Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Purcell, M. (2002). Excavating Lefebvre: The Right to the City and Its Urban Politics of the Inhabitant. *GeoJournal*, 58, 99–108.
- Raco, M. (2003). Assessing the Discourses and Practices of Urban Regeneration in a Growing Region. *Geoforum*, 34, 37–55.
- Rerat, P. & Lees, L. (2010). Spatial Capital, Gentrification and Mobility: Evidence from Swiss Core Cities. *Transactions of the Institute of British Geographers*, Royal Geography Society, Vol.36, 126-142.
- Robinson, J. (2013). 2010 Urban Geography Plenary Lecture—The Travels of Urban Neoliberalism: Taking Stock of the Internationalization of Urban Theory. *Urban Geography*, 32:8, 1087-1109.
- Schmid, C. (2014). Henri Lefebvre, Kent Hakkı ve Yeni Metropol Ana akımı. *Kar İçin Değil Halk İçin: Eleştirel Kent Teorisi ve Kent Hakkı* içinde (72-99). (A. Y. Şen çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Sert, E., Karpuz, H. ve Akgün, G. (2005). Küreselleşme Sürecinde Değişen Kent Kavramı: Mekân ve Politikleşme Üzerine Bir Okuma Çalışması. *Planlama Dergisi*, 2005/2, 101-111.

- Sevgi, C. (1988). Kentleşme sürecinde İzmir ve Gecekondular, *İzmir (Merkez ilçe) Konak Belediyesi Kültür Hizmetleri*, İzmir: Kuvvet Matbaacılık.
- Shin, H. B. (2009). Property-based Redevelopment and Gentrification: The Case of Seoul, South Korea. *Geoforum*, Vol.40, 906-917.
- Slater, T. (2008). A Literal Necessity to be Re-Placed: A Rejoinder to the Gentrification Debate. *International Journal of Urban and Regional Research*, Vol.32/1, 212–23.
- Slater, T. (2011). Gentrification of the City. *The New Blackwell Companion to the City*. içinde (571-585). (edit: Gary Bridge and Sophie Watson). London: Blackwell Publishing Ltd.
- Smith, N. (1977). *The Return From The Suburbs and the Structuring of Urban Space: State Involvement in Society Hill, Philadelphia*. St. Andrews University: Geography Dept.
- Smith, N. (1987). Gentrification and the Rent Gap. *Annals of Association of American Geographers*, Vol.77, No.3, 462-465.
- Smith, N. (2006). Yeni Küresellik, Yeni Şehircilik: Küresel Kentsel Strateji Olarak Soylulaştırma. *Planlama Dergisi*, (çev: İ. Urkun-Bowe ve İ. Gündoğdu). 2006/2, 13-27.
- Somalı, F. M. (2013). *Reading Urban Transformation Through The Case of Mamak, Ankara*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Springer, S. (2008). The Nonillusory Effects of Neoliberalisation: Linking Geographies of Poverty, Inequality, and Violence. *Geoforum*, 39, 1520-1525.
- Springer, S. (2010). Neoliberalism and Geography: Expansions, Variegations, Formations. *Geography Compass*, 4/8. 1025–1038.
- Strutz, J. ve Çavuşoğlu, E. (2011). Enformelliğin Sınırları Değişirken Kent Hakkı. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, Cilt.9, Sayı.36, 56-73.
- Swyngedouw, E., Moulaert, F. & Rodriguez, A. (2002). Neoliberal Urbanization in Europe: Large-Scale Urban Development Projects and the Urban Policy. *Antipode*, Vol.34. 547-582.
- Şahin, S. Z. (2006). Kentsel Dönüşümün Kentsel Planlamadan Bağımsızlaştırılması / Ayrılması Sürecinde Ankara. *Planlama Dergisi*, 2006/2, 111-120.

- Şahin, Y. (2013). *Kentleşme Politikası* (4. Baskı). Bursa: Ekin Basın-Yayın.
- Şen, E. (1974) Ankara Şehri Mesken Alanlarının Gelişimi - Gecekondu Sorunu Açısından-
Türk Coğrafya Dergisi. Sayı:26.
- Şen, B. (2008). Kentsel Dönüşüm: Kavramsal Karmaşa ve Neoliberalizm. *İktisat Dergisi*,
Özel Sayı.499, 34-41.
- Şen, B. (2011a). İstanbul Tarihi Kent Merkezinde Kentsel Dönüşüm: Mekânsal Müdahaleye
İçerden Bakış ya da Mekânsal Toplumsalla Birlikte Düşünmek. *Toplum ve
Demokrasi*, Yıl.5, Sayı.11, 33-52.
- Şen, B. (2011b). Kentsel Mekânda Üçlü İttifak: Sanayisizleşme, Soylulaştırma ve Yeni Orta
Sınıf. *İ. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. No.44, 1-21.
- Şengül, T. (2001). Sınıf Mücadelesi ve Kent Mekânı. *Praksis*, (2), 9-31.
- Şenyapılı, T. (2006). Gecekondu Olgusuna Dönemsel Yaklaşımlar. *Değişen Mekan:
Mekânsal Süreçlere İlişkin Tartışma ve Araştırmalara Toplu Bakış: 1923-2003*
içinde (84-122). Ankara: Dost Kitabevi.
- Şenyapılı, T. (2004). *Barakadan Gecekonduya Ankara'da Kentsel Mekanın Dönüşümü:
1923-1960*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Şişman, A. ve Kibaroğlu, D. (2009). Dünyada ve Türkiye'de Kentsel Dönüşüm
Uygulamaları. TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, *12. Türkiye Harita
Bilimsel ve Teknik Kurultayı*, 11-15 Mayıs 2009, Ankara.
- Tallon, A. (2010). *Urban Regeneration in the UK*. Londra ve New York: Routledge,
- Tekeli, İ. (2010). *Konut Sorununu Konut Sunum Biçimleriyle Düşünmek*, İstanbul: Tarih
Vakfı Yurt Yayınları.
- Tekeli, İ. (2013). Türkiye'de Demokrasi Krizi ve Neoliberalizm. *KBAM 4. Kentsel ve
Bölgesel Araştırmalar Sempozyumu Bildiri Kitabı: Neo-liberalizm Sonrası Mekânsal
Müdahale Biçimleri ve Yansımaları* içinde (9-21).
- Tekeli, İ. (2014). *Kent, Kentli Hakları, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm* (İkinci Basım).
İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

- Theodore, N. , Peck, J. & Brenner, N. (2012). Neoliberal Kentçilik: Kentler ve Piyasaların Egemenliği, *İdealkent-Kent Araştırmaları Dergisi* (çev: Şerife Geniş). içinde (21-37). Sayı:7.
- Tuçaltan, G. (2008). *Dynamics of Urban Transformation via Improvement Plans for Ankara City*. (Yayınlanmamış YL Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Tunçer, M. (2009). Cumhuriyet'in Mimari Mirasının Planlama Aracılığı İle Korunması: Ankara Örneği. *TMMOB Mimarlar Odası, Cumhuriyet'in Mimari Mirası Sempozyumu*.
- Turan, M. (2009). *Türkiye'de Kentsel Rant – Devlet Mülkiyetinden Özel Mülkiyete*. Ankara: Tan Kitabevi.
- Tümertekin, E. ve Özgüç, N. (2011). *Beşeri Coğrafya: İnsan. Kültür. Mekân* (12. Baskı). İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Tümtaş, M. S. (2012). *Kent, Mekan ve Ayrışma: Kentsel Mekanda Ayrışma Dinamikleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Uğurlar, A. ve Ecerel Özelçi, T. (2014). Ankara'da Mevcut Konut (Mülk ve Kiralık) Piyasasına İlişkin bir Değerlendirme. *İdealkent- Kent Araştırmaları Dergisi*, 12, 132-159.
- Uzun, C. N. (2006a). Yeni Yasal Düzenlemeler ve Kentsel Dönüşüme Etkileri. *Planlama Dergisi*, 2006/2, 49-52.
- Uzun, C. N. (2006b). Kentsel Dönüşümde Yeni Bir Kavram: Seçkinleştirme. *Değişen Mekân: Mekânsal Süreçlere İlişkin Tartışma ve Araştırmalara Toplu Bakış: 1923-2003* içinde (340-360). Ankara: Dost Kitabevi.
- Uzunçarşılı Baysal, C. (2011). Kent Hakkı Yeniden Hayat Bulurken, *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, Cilt.9, Sayı.36, 31-55.
- Üstündağ, Ö. (2013). Kentsel Dönüşüm Çalışmalarında Coğrafyacıların Rolü Nedir? Ne Olmalıdır? *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt.23, Sayı.2, 15-29.
- Yalçın, V. ve Çetin, H. (2004). Şehirselleşmeye Bir Örnek: Yukarı Dikmen Vadisi. 3. *Coğrafi Bilgi Sistemleri Bilişim Günleri*, 6-9 Ekim.

- Yaman, M. (2010). Türkiye'deki Uygulamalar Bağlamında Kentsel Dönüşümün Yeniden Kavramsallaştırılması. *Toplum ve Demokrasi*, 4 (8-9-10), 119-128.
- Yaman, M. (2015). *Türkiye'de Kentsel Dönüş(tür)me Uygulamaları: Sosyo-Politik Bir Yaklaşım* (2. Baskı). İstanbul: Otorite Yayınları.
- Yeğin, M. ve Tanok, M. T. (2014). *Kent Reformu ve Yeni Gecekondu Hareketi*, Ankara: Notabene Yayınları.
- Yenice, S. (2014). Türkiye'nin Kentsel Dönüşüm Deneyiminin Tarihsel Analizi. *BAÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, Cilt.16(1), 76-88.
- Yıldırım, A. E. (2006). Güncel Bir Kent Sorunu: Kentsel Dönüşüm. *Planlama Dergisi*, 2006/1, 7-24.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, B. (2009). Çağdaş Kent - Çağdaş Konut: Kentsel Dönüşüm ve Dönüştürülen Yaşam Alanları. *Toplum ve Demokrasi*, 3 (5), 151-160.
- Yılmaz, M. (2011). *An Inquiry into Different Urban Transformation Models in the Context of Rentand Property Transfer: The Case of Ankara Mamak District*. (Yayınlanmamış YL Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Yücel, H. ve Aksümer, G. (2011). Kentsel Dönüşüme Karşı Kent Hakkı Mücadelesi: Kazım Karabekir Mahallesi'nde Mekânsal Kimlik ve Dayanışma Örüntüleri. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, Cilt.9, Sayı.36, 117-139.

İnternet Kaynakları

<http://www.goethe.de/ins/tr/ank/prj/urs/geb/sta/jan/trindex.htm> (10.06.2016)

<http://www.goethe.de/ins/tr/ank/prj/urs/geb/sta/loe/trindex.htm> (10.06.2016)

EKLER DİZİNİ

EK-1: Akademisyen Görüşme Formu.....	140
EK-2: Belediye Çalışanları Görüşme Formu.....	141
EK-3: Hane Halkı Görüşme Formu.....	142
EK-4: YMKDP Durdurma Kararı.....	143
EK-5: YMKDP 12 ve 13. Etaplar İptal Kararı.....	144

EK-1

AKADEMİSYEN GÖRÜŞME FORMU

1. Yaşınız kaçtır?
2. Medeni durumunuz nedir?
3. Eğitim durumunuz nedir?
4. Ankara'daki kentsel dönüşüm projelerinin son yıllarda artmasında neoliberal politikaların etkisi nedir?
5. Kentsel dönüşüm projeleri gecekonducuların kentlileşmesine nasıl etki eder?
6. Ankara'da kentsel dönüşüm projeleri ile gecekonducular kentlileşiyor mu yoksa kent kasabalaşıyor mu?
7. Gecekonducular ranttan pay almaya çalışan bir kesim mi? Yoksa hakkı yenen ve kent çeperine itilen bir kesim midir? Mamak için ayrı bir yorum alabilir miyim?
8. Kentsel dönüşüm sonucunda gecekondu alanları ile apartman alanlarında meydana gelen çatışma doğal bir süreç midir? Bu çatışmalar minimuma nasıl indirilir?
9. Kentsel Dönüşüm projelerindeki çatışma daha çok ekonomik farklılıktan mı yoksa sosyal farklılıktan mı oluşur? Mamak gibi birbirinden çok farklı sosyal ve ekonomik koşullara sahip olmayan mekânlar için de bu durum geçerlidir diyebilir miyiz?
10. Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi hakkında düşünceleriniz nelerdir?
11. YMKDP için en büyük kentsel dönüşüm projesi deniliyor. Bu konuda ne düşünüyorsunuz? Eğer öyleyse neden Mamak seçilmiş olabilir?
12. Yeni Mamak Kentsel dönüşüm projesi nitelik itibarıyla hangi ekonomik ve sosyal sınıfa hitap ediyor?
13. Mamak'ta yapılan bu denli büyük bir kentsel dönüşüm projesi için bu alanda soylulaştırma yapılmak isteniyor diyebilir miyiz?
14. Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi tek tip bir sosyo-ekonomik mekân yaratabilir mi? Burada homojen bir alan oluşabilir mi?
15. Sizce bu projeden hangi kesim kazançlı çıkmıştır?
16. Sizce bu projede ki en büyük sorun nedir?
17. Olumlu ve olumsuz yönleri ile düşünüldüğünde YMKDP gerekli miydi? Başka türlü nasıl yapılabilirdi?

EK-2

BELEDİYE ÇALIŞANLARI GÖRÜŞME FORMU

1. Yaşınız kaçtır?
2. Medeni durumunuz nedir?
3. Eğitim durumunuz nedir?
4. Kentsel dönüşüm projeleri gecekonduluların kentlileşmesine nasıl etki eder?
5. Gecekondulular ranttan pay almaya çalışan bir kesim mi? Yoksa hakkı yenen ve kent çeperine itilen bir kesim midir? Mamak için ayrı bir yorum alabilir miyim?
6. Kentsel dönüşüm sonucunda gecekondular ile apartman alanlarında meydana gelen çatışma doğal bir süreç midir? Bu çatışmalar minimuma nasıl indirilir?
7. Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi hakkında düşünceleriniz nelerdir?
8. YMKDP için en büyük kentsel dönüşüm projesi deniliyor. Bu konuda ne düşünüyorsunuz? Eğer öyleyse neden Mamak seçilmiş olabilir?
9. YMKDP
10. YMKDP öncesinde alanda yaşayan kiracıların durumu ne olacaktır?
11. YMKDP nitelik itibariyle hangi ekonomik ve sosyal sınıfa hitap ediyor?
12. YMKDP'de yer alan mahallelerin proje hakkında proje öncesi ve sonrası bilgisi var mıydı? Bu konuda yetkililer bilgilendirme çalışması yaptılar mı?
13. Sizce bu projeden hangi kesim kazançlı çıkmıştır?
14. Sizce bu projedeki en büyük sorun nedir? Başka türlü olabilir miydi?
15. Olumlu ve olumsuz yönleri ile düşünüldüğünde YMKDP gerekli miydi? Başka türlü nasıl yapılabilirdi?

EK-3

HANE HALKI GÖRÜŞME FORMU

1. Yaşınız kaçtır?
2. Medeni durumunuz nedir?
3. Eğitim durumunuz nedir?
4. Kaç yıldır Ankara-Mamak'ta yaşıyorsunuz?
5. Buraya nereden geldiniz? Daha önce nerede oturuyordunuz?
6. Daha önce gecekonduda mı yaşıyordunuz?
7. Ev sahibi miydiniz, yoksa kiracı mı?
8. Burayla nasıl bir bağınız var? Mamak ve Ankara sizin için ne ifade ediyor?
9. Belediye size Kentsel Dönüşüm Projesi ile ilgili bilgilendirmeyi nasıl yaptı
Nasıl haberiniz oldu? Size ne söylendi? Yeterli oldu mu?
10. Kentsel dönüşüm size ne ifade ediyor? Size göre Kentsel Dönüşüm
Projelerinin yararları nelerdir? Zararları? Sizce zararları nasıl önlenbilir?
11. Buraya taşınınca neler yaşadınız?
12. İleriki yıllarda burada yaşamaya devam etmeyi düşünüyor musunuz?
13. Gecekonudaki yaşamınızla buradaki yaşam arasındaki farklılıklar nelerdir?
14. Yaşadığınız yerden memnun musunuz? Önceki ile farklılıkları neler?
15. Bu konutlara yerleştikten sonra kendinizi kentli gibi hissettiniz mi?
16. 2. Etap ile ilgili ne düşünüyorsunuz / 1. Etap ile ilgili ne düşünüyorsunuz?
17. Sizce bu projeden kim kazançlı çıktı?
18. Sizce bu projede ki en büyük sorun nedir?
19. Sizce bu proje gerekli miydi? Başka türlü nasıl yapılabilirdi?

EK-4

YMKDP DURDURMA KARARI

DOSYA NO: 1099 ND.

ILAN TUTANAĞI

Ankara Büyükşehir Belediye Meclisinin 11.09.2008 gün ve 2276 sayılı kararı ile onaylanan Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Projesi Kuzey Etabına ait 1/1000 ölçekli uygulama imar planı değişikliği Başkanlığımız yeni hizmet binası ve Mamak Belediyesi ilan panolarında 18/11/2008 tarihinden itibaren bir ay (30 gün) süreyle askıya çıkarılmıştır.

İş bu tutanak (3) üç nüsha olarak düzenlenerek tarafımızca imza edilmiştir.

K.Sertan GAYDAR
Şehir Plancısı

Sevgi İLHAN
İmar Planlama
Şube Sorumlusu

H.İbrahim DOĞANAY
İmar Planlama
Şube Müdürü

EK-5

YMKDP 12 VE 13. ETAPLAR İPTAL KARARI

T.C.
ANKARA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
BELEDİYE MECLİSİ

Karar No: 3612

17.12.2010

- K A R A R -

Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Projesi (KDGPA) sınırları kapsamında kalan bazı imar parselleri ile 12 ve 13 etaplara ilişkin İmar ve Bayındırlık Komisyonunun 03.12.2010 gün ve 639 sayılı raporu Büyükşehir Belediye Meclisinin 17.12.2010 tarihli toplantısında okundu.

Konu üzerinde yapılan görüşmeler sonucunda; Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Projesi sınırları kapsamında kalan ve ruhsatlı olarak yapılaşmış bazı imar parselleri ile 12. ve 13. etapların proje kapsamından çıkarılması istenildiği,

Söz konusu Mamak Belediyesi yazısı ile;

-Geçmişte ruhsatlı olarak yapılaşmış olan Mamak İlçesi, 35749 ada 10 parsel, 35318 ada 6, 7, 10 parseller, 35616 ada 3,13 parseller ile 38099 ada 3 parsel, 36986 ada 3, 4, 10, 13 parsellerin geçmişte ruhsatlı olarak yapılaşmaları, ancak Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Projesi kapsamında buldukları,

-Ayrıca eski imarlı parsellerin bittiği Kayaş Mahallesinden başlayarak, Ortaköy Mezarlık Alanı girişine kadar devam eden 12. ve 13. Etaplarda ise büyük hisseli parsellerin yer alması ve kentsel dönüşüm uzlaşma kriterleri çerçevesinde şahıslarca Büyükşehir Belediyesine satış söz konusu olduğunda çok yüksek bedellerin ortaya çıkacağı,

-Aynı zamanda onay işlemleri süren köy yerleşik alanları planlarına bağlantıların sağlanacağı 12. ve 13.etapların Yeni Mamak kentsel dönüşüm ve gelişim projesinden çıkarılarak uygulamasının yapılmasının yapılaşmaya hız katacağının düşünüldüğü,

-Yeni Mamak KDGPA kapsamında Yargı kararları da dikkate alınmak suretiyle 13 ayrı planlama etabının oluşturularak ayrı ayrı Büyükşehir Belediye Meclisi kararına bağlanılmış olduğu, 1. ve 6. etaplarda plan ve uygulama çalışmalarının sonlandırıldığı, etaplara ilişkin herhangi bir olumsuz Yargı kararının da bulunmadığı,

-Söz konusu yazı ekinde kentsel dönüşüm projesi kapsamından çıkarılması öngörülen 8.,9. ve 10.etaplarda mevcut ruhsatlı binaların bulunduğu bölgelerin kentsel dönüşüm sınırı dışına çıkarılması durumunda plan bütünlüğünün zedeleneceği; ruhsatlı olarak belirtilen parsellerde zaten ruhsatlı durumun imar durumu olarak korunacağı; 35318 ada 10 parselin ise mevcutta kentsel dönüşüm ve gelişim projesi sınırları dışında bulunduğu, dolayısıyla ruhsatlı binalara ilişkin ilçe Belediyesi öngörüsünün uygun olmadığı,

-İlçe Belediyesinin, Yeni Mamak KDGPA sadece 12. ve 13. Etaplarına ilişkin tespit ve öngörülerini doğrultusunda sınır dışı kararının alınabileceği görüş ve kanaatine varıldığı,

Hususları tespit edilmiş olup, yapılan değerlendirmede Yeni Mamak KDGPA 12. Ve 13.etapların önceki kararları iptalen Kentsel Dönüşüm Proje Alanı dışına çıkarılması teklifinin "onayı"na ilişkin İmar ve Bayındırlık Komisyonu raporu oylanarak oylamaya katılan 84 üyenin oyuyla oybirliği ile kabul edildi.

Meclis Başkanı
İ.Melih GÖKÇEK

Katip
Yunus ERDEM

Katip
Hüseyin GÜNAY

Sözleşme Müdürü
Kararın İfadesi
ASU GİBİDİR

